

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav etnologie

Rigorózná práca

Ivana Rumanová

(Verejný) priestor pre akciu

(Public) Space for Action

Praha, 2010

Vedúci práce: Doc. PhDr. František Vrhel, CSc.

PodĎakovanie

Ďakujem Doc. PhDr. Františkovi Vrhelovi, CSc. za podnety a za priestor. Ďakujem PhDr. Janovi Pargačovi, CSc. a PhDr. Milošovi Tomandlovi za rady ohľadne formálnych náležitostí, ktoré nepatria medzi moje silné stránky. Ďakujem zamestnancom Archívu bezpečnostných složek v Kanicích u Brna za ústretovosť a za to, že ma vozili na zastávku autobusu, keď som nestíhala. Ďakujem zamestnancom pražských knižníc. Ďakujem Adriane a Tomášovi za požičanie digitálneho fotoaparátu. Ďakujem Barbore, ktorá so mnou absolvovala rannú cestu lesom do archívu. Ďakujem môjmu bratovi, a jeho spolubývajúcim, že ma ubytúvali. Ďakujem svojim rodičom a Kost'ovi, ktorí si túto prácu o každodennosti odniesli v praxi.

Prehlásenie

Prehlasujem, že som túto prácu vypracovala samostatne a výhradne s použitím citovaných prameňov a literatúry.

V Prahe, 30.8. 2010

Anotácia

Práca sa zaoberá nápismi, letákmi, akciami vo verejnom priestore pred Novembrom 89 (revolučné dianie je z práce zámerne vynechané), keď podobné prejavy nesúhlasu so Systémom boli posudzované ako trestný čin. Výskum je založený na analýze materiálov z Archívu bezpečnostných zložiek, kde je celá udalosť zachytená optikou Verejnej bezpečnosti, teda optikou represívnych orgánov určených na potláčanie podobných prejavov. V rámci analýzy sa tak objavuje zvláštne napätie medzi udalosťou (naznačenou vo fragmentoch: prostredníctvom fotodokumentácie, detailnej deskripcie, prípadne vo výpovedi aktéra – podozrivého) a diskurzom, do ktorého je zasadená, ktorý ju tvaruje a ktorý je v tomto prípade názorný a ľahko dekonštruovateľný. Stopy, ktoré sú v záznamoch VB zhromažďované s toľkou obozretnosťou ako fragmenty udalosti, ako dôkazy, sú v rámci práce nazreté nie v kriminalistickom, ale sémantickom a fenomenologickom zmysle. Ústredným motívom práce sú spôsoby každodenného vysporiadavania sa so Systémom na jednej a s praktickou nutnosťou na druhej strane. Nejde pri tom o otvorené zamietnutie, ale skôr nachádzanie cestičiek, ako Systému prejsť cez rozum. Bricolage, ako jeden z „najautentickejších“ aspektov každodennosti, je východiskom i hlavnou metódou práce.

Abstract

The paper deals with the topic of wall-writings, leaflets and actions in the public space well before the November 89 when similar forms of disapproval expressions were considered as crimes. The research is based on an analysis of the materials from the Archive of the former State Security Services which permits to see the event from the point of view of those intended to repress similar expressions. Within the analysis a specific tension appears between the event (as indicated in fragments: by means of fotodocumentation, detailed description, or the evidence of the suspected) and a discourse which shape it and which is in this case obvious and easy to deconstruct. The paper works with the criminalistic trace in a semantic and fenomenological sense of the word. The criminalistic registers provide with the very tangible examples of the particular, hybrid synthesis of the System and the everyday. The leitmotif of the Paper consists in the various forms of dealing with the practical everyday necessities and with the System at the same time. Bricolage is the basis and the preferred methodology of this paper.

Obsah

Úvod.....	5
Teoretické východiská práce.....	6
Problematika práce, jej výzvy a metodológia.....	8
Verejný priestor. Vonku a vnútri. Textúra sveta.....	10
Rozmery verejného priestoru vymedzené zákonmi.....	14
Trhliny. Presakovanie.....	17
I. STOPY (a Jacques Derrida).....	20
I.a. Verejné priestranstvá. Nápisy na múroch, stenách, cestách.....	22
I.b. Nápisy na verejných komunikáciách.....	28
I.b.1. Dopravné prostriedky.....	29
I.b.2. Nápisy a prejavy na texte.....	30
I.b.3. Antikampaň v kampani. Nápisy vstupujúce do anti-priestoru.....	39
I.b.3.1. Nápisy na <u>druhej strane</u> informačných prostriedkov.....	40
I.b.3.2 Anti-nápisy na <u>cenzurovanom povrchu</u>	43
I.c. Sériové letáky.....	52
II. NARATÍVY (a Donna Haraway).....	62
II.a Intencionálne prejavy.....	66
II.b. Neintencionálne prejavy.....	74
Záver.....	88
Bibliografia.....	90

Úvod

V nasledujúcich kapitolách sa chcem zaoberať rôznymi prejavmi nesúhlasu s režimom pred Novembrom 89 (nápisy, letáky, akcie). Tieto prejavy boli z hľadiska súdobých právnych noriem protiprávne, policajné záznamy o nich sú preto evidované v Archíve bezpečnostných zložíek. Nápis a letáky zaplňajúce verejný priestor v rámci revolučného diania Novembra 89 pritom zámerne vynechávam, pretože ich povaha a význam gesta ich zverejnenia sa revolučným kontextom razantne mení.

Táto práca je pokusom o uchopenie objaveného materiálu. (Je príznačné, že ako presvedčený zástanca názoru, že bez terénneho výskumu a zúčastneného pozorovania nie je etnológia mysliteľná, som skončila pri skúmaní archívnych materiálov.) Spisy z Archívu bezpečnostných zložíek ma z pôvodného zámeru venovať im pár odpoľudní kvôli istému projektu, pohltili na tri štvrté roka bádania. Stále znovu ma ohurovali na spôsob readymade a následnou bezradnosťou z toho, ako ich uchopiť, keď v takejto (nesprostredkovanej) forme sú bezchybné.

Skúmané materiály pokrývajú obdobie Československých dejín medzi rokmi 1967-1988. Chápem ich ako fragmenty každodennosti zasadené do ultranormatívneho rámca tým, že boli posúdené ako trestné činy. Sú to lokálne verzie Veľkých príbehov, avšak s tým rozdielom, že je v nich zjavná nutnosť vysporiadať sa s praktickými požiadavkami všednosti. To, čo je vo Veľkých príbehoch vynechané, preskočené premlčané; tu zohráva hlavnú úlohu. Rozvádza udalosť do materiálnej, či situačnej konkrétosti; „autentickej“ tým, že nie všetko v nej do seba zapadá. Prebytočnosti, nezrovnalosti a logické výhybky z uhladeného príbehu vytŕčajú; sú buď umelo odstránené, alebo obrúsené časom a opakovaním. A naopak, niektoré veci sú v zápise, alebo výpovedi očividne vynechané. Stávajú sa výpovednými svojou neprítomnosťou. V momente spisovania zápisnice udalosť ešte nie je uzavretá. Ešte len kryštalizuje, nemožno ju preto uchopiť s jednoznačnosťou. Nie úplne jasné, čo z nej možno vynechať, a čo treba zdôrazniť. Táto naratívna neistota presakujúca cez normatívnu štruktúru a očividne frázovité pasáže, je v niektorých momentoch viac výpovedná, než by možno chcela byť. Dokumentuje proces konštruovania udalosti, naznačuje ho medzi riadkami.

Ťažisko práce spočíva v rozpoznávaní stôp každodennosti v materiáloch, ktoré boli spísané so zámerom zhromaždiť stopy previnenia. Ukazujú sa pri tom možnosti jazyka značiť tým, čo mu uniká.

Teoretické východiská práce

Problematika nelegálnych prejavov v Československu pred Novembrom 89 nebola, pokiaľ viem, systematicky spracovaná. Objavili sa práce reflektujúce nápisy a prejavy v rámci revolučného diania Novembra 89, či už z hľadiska folkloristického (Lydia Petráňová: *Kam s nimi? Hesla a nápisy v uliciach z listopadu 89*), alebo z hľadiska umenia akcie (Tomáš Štrauss: *Toto posrané 20. storočie, Provokácie, Zo seba vystupujúce umenia*, ďalej Zora Rusinová: *Umenie akcie*, Václavová D., Žižka, T. a kol.: *Site specific* a medzinárodný zborník odborných prác vychádzajúci pri príležitosti 20. výročia Novembrových udalostí *Transforming 68/89*). Mne však cielene išlo o nápisy spreď Novembra 89, teda z doby, kedy boli považované za trestný čin, a boli trestne postihnutelné. Gesto ich zverejnenia tým nadobúda zásadne odlišný rozmer. Nedopátrala som sa k žiadnej reflexii uvedenej problematiky, čo ma prekvapilo. Materiály objavené v Archíve bezpečnostných zložiek som nechcela zasadiť ani do folkloristického, ani umeleckého rámca. Môj záujem o materiál spadal na rozhranie niekoľkých teoretických disciplín: lingvistickej antropológie, sémiotiky, a urbánnej antropológie. Uvedené disciplíny navzájom súvisia, vo viacerých ohľadoch sa prelínajú, či so seba vyplývajú, preto ich prepojenie bolo celkom plynulé. Každá však sama o sebe zahŕňa široký diskurz teórie disciplíny a z neho vyplývajúce rôzne prístupy a definície predmetu svojho štúdia. Preto som si pre potreby práce zvolila postštrukturalistické a postmoderné prístupy v rámci jednotlivých disciplín. Z nich vyplývajúce poňatie jazyka, znaku a udalosti je mi najbližšie. (Jacques Derrida: *Gramatológia, L'Écriture et la Différence*, ďalej Roland Barthes: *Le Bruissement de la Langue: Essais Critiques, Světlá komora: poznámka k fotografii, Le plaisir du texte* a Gilles Deleuze: *Différence et répétition, Pure Immanence: Essays on a Life*) Od súčasných autorov teórie jazyka pôsobiacich čiastočne v Prahe sú to predovšetkým publikácie *Language systems after Prague structuralism* (ed. Louis Armand, Pavel Černovský), *Literate technologies : language, cognition, technicity* (Louis Armand).

Z hľadiska klasikov spoločenských vied bola pre mňa nepostrádateľná *Sociální konstrukce reality* (Peter L. Berger a Thomas Luckmann) a tiež Zygmunt Bauman: *Úvahy o postmoderní době*.

Urbánna antropológia a teória verejného priestoru sú ďalšie podstatné teoretické východiská mojej práce. Tu uvediem Henri Lefebvre: *Writings On Cities*, Nigel Thrift: *Spatial Formations*, Pierre-Henri Derycke: *Penser la ville* a publikáciu *Prostor a jeho člověk* (kol.).

Z hľadiska teórie udalosti boli pre mňa kľúčovými dielami Alain Badiou: *Court traité d'ontologie transitoire*, a *Being and Event*, ďalej Henri Maldiney *Penser l'homme et la folie* a Louis Armand: *Event States: Discourse, Time, Mediality*.

Problematika práce, jej výzvy a metodológia

„The event“ is only decided as such in the retroaction of intervention.¹

Policajné zápisy sú tým, čo „rozhoduje udalosť“; dáva tvar daniu, ktoré je komplexné, môže byť zažité, avšak ako také je neuchopiteľné. V zápisoch je zachytené práve toto vyrábanie udalosti, proces jej konštrukcie, tuhnutie do tvaru. To považujem za informačne najprínosnejšiu rovinu materiálov. Výsledný tvar (čo je zdôraznené, čo vynechané, čo je s čím dané do vzťahu, aká kauzalita tu vzniká) je podmienený a táto podmienenosť krikľavá. Ústredným problémom je medzera medzi udalosťou žitou, zažívanou, ktorej kauzalita je ambivalentná, potenciálne mnohostranná a udalosťou ako následkom uchopenia a projekcie kauzality. Medzera medzi realizáciou udalosti a jej artikuláciou.

Udalosť je v záznamoch policajnej evidencie nazretá z veľmi špecifického uhla pohľadu, a síce z hľadiska represívnych zložiek Systému, proti ktorému boli prejavy namierené. Tým sa v zápise objavuje zvláštne napätie. Na jednej strane je tu jednoznačne vyhranená interpretácia „závadového“ prejavu, tá je však ľahko dekonštruovateľná, a cez ňu presakuje udalosť vo svojom aspekte hry, provokácie, ktorá hovorí vlastnou rečou. Ak policajný zápis ukazuje prejav v istom svetle, potom i prejav (obsiahnutý v exaktnom popise) spätne pôsobí na rámec zápisu, poukazuje naň a zverejňuje jeho „zaujatosť“. Vlastne tu máme do činenia s prekrývajúcou sa prítomnosťou niekoľkých jazykov: jazyka policajného zápisu ako rámca, jazyka prejavu (zrekonštruovateľného, či predstaviteľného z detailnej deskripcie) a príp. jazyka výpovede podozrivého (podávajúceho vlastnú verziu udalosti). Výzvou práce je rozpoznať rôzne jazykové stratégie v rámci diskurzu daného textu, konštatovať ich prelínanie a poukázať na to, čo im uniká ako na výpovedný zdroj informácií.

Metodicky práca spočíva z niekoľkých, nie striktno oddelených fáz. Prvou je dlhodobý výskum materiálov v Archíve bezpečnostných zložiek v Kaničích u Brna. Druhou je podrobnejšie štúdium získaného materiálu, jeho základné spracovanie a vytýčenie možností, ktorými možno materiál teoreticky uchopiť. Treťou fázou je štúdium teoretických prameňov k problematike (urbánna antropológia, lingvistika, sémantika, teória udalosti, situated knowledge). Štvrtou fázou je vlastná analýza materiálu, jeho vzťahnutie k teoretickým modelom a následná kategorizácia materiálu na základe vytýčených línií.

¹ Preklad anglického citátu: „Udalosť“ je ako také rozhodnutá len v spätnej akcii intervencie. Badiou, A., *Being and event*, New York: Continuum, 2005, s. 17.

Študované materiály pokrývajú obdobie v rozmedzí rokov 1967 – 1988. Množstvo a rôznorodosť materiálu neumožňuje jeho uchopenie bez nutnosti túto masu (takmer amorfnú hmotu) určitým spôsobom kategorizovať. A to bez toho, že by som prestala považovať kategórie za nanajvýš podozrivé. Nielen, že zvolené kritériá sú svojvoľné, a rovnako mohli byť stanovené celkom iné, rovnako opodstatnené a rovnako dokumentovateľné analyzovaným materiálom. Navyše hrozí, že kategórie sklznú k reduktívnosti. Môže vzniknúť dojem, že prejavy zaradené do jednej skupiny sú od ostatných skupín distinktívne; že postrádajú znaky stanovené ako určujúce pre inú skupinu. Preto je hneď na začiatku nutné zdôrazniť, že vlastné navrhované kategórie považujem za kompozičný konštrukt. Vznikajú ako dôsledok snahy niečo zdeliť, a teda ohraničovať veci do pomenovateľného tvaru. Analyzované prejavy vznikli bez ohľadu na moje kategórie, v skutočnosti sú mimo nich a oveľa komplexnejšie (a nevyspytateľnejšie) ako mnou predkladaný obraz. Vzniknutý model je predovšetkým návrhom

Celkom samovoľne vyplynulo členenie prejavov na Stopy a Naratívy. V prípade Stôp nebol vypátraný vinník, ani nikto podozrivý zo spáchania trestného činu, chýba teda jeho výpoveď. Zápis udalosti sa obmedzuje na schematizovaný policajný popis; udalosť je sprítomnená ako stopa (v kriminalistickom i fenomenologickom a sémantickom zmysle). V prípade Naratív sa objavuje podozrivý a jeho výpoveď. Udalosť sa tak narativizuje, rozširuje do detailov, materiálnych konkrétností, ktoré z hľadiska riešenia prípadu nehrajú žiadnu úlohu, z hľadiska aktéra a jeho uchopenia udalosti sú však kľúčové, a nás budú zaujímať predovšetkým.

Jednotlivé kategórie sa pokúsím vzťahovať k určitému zastrešujúcemu interpretačnému rámcu. Zároveň sa budem snažiť v analýze konkrétnych prejavov upozorniť na ich špecifiká, ktoré princíp kategórie presahujú.

Ešte pred samotnou analýzou materiálov považujem za potrebné ozrejmiť kontextuálne východiská prejavov. Konkrétne: priblížiť, v akom zmysle práca nakladá s pojmom „verejný priestor“ a upresniť, ako sú jeho rozmery vymedzené súdobou legislatívou; ktorá určuje, ktoré prejavy v ňom sú legálne a ktoré ilegálne.

Verejný priestor. Vonku a vnútri. Textúra sveta

*...the outside is nothing but the exclusion of inside and the inside is in turn only the inclusion of the outside.*²

Obávam sa, že akýkoľvek pokus o vymedzenie „verejného priestoru“ musí skončiť fiaskom; nárazom na to, že síce vieme určiť, či priestor, v ktorom sa nachádzame, je v danej chvíli pre nás verejný, alebo nie, no verejný priestor ako obecina je len ťažko uchopiteľný.

Pomyselnou hranicou môže byť raz brána dvora, inokedy dvere bytu, dvere vlastnej izby, posteľ... Verejný dáva zmysel len vo vzťahu k súkromnému, v momentálnej hre ich vzájomného prelínania. Obraz „vonkajška ako vylúčenia vnútra“ a „vnútra ako zahrnutia vonkajška“ poukazuje na ich vzájomnú reverzibilitu; vonku a vnútri, verejný a súkromný sú rub a líc neustále sa vzdúvajúcej a vydúvajúcej kapucne vo vetre. Preto nie je možné viesť jasnú deliacu čiaru; „žitý“ a „zažívaný“ charakter oboch kategórií (a o tie mi v tejto práci pôjde) znemožňuje akúkoľvek schematizáciu zameraním na detail a konkrétnosť.

Zdá sa mi najpríhodnejšie pokúsiť sa o priblíženie pojmu namiesto quasi-vyčerpávajúcej definície; teda pokus pomenovať jednotlivé aspekty pojmu „verejný“, ktoré však nechápem ako statické prvky, ale skôr tekuté atribúty.

Povrchnosť, povrchovosť a priestor sebaaprezentácie.

*V živote mestskej ulice sú si ľudia navzájom len povrchmi. Chodec si razí cestu stredom prehliadky povrchov, ktorých je sám účastníkom – prechádzka mestom je prehliadkou expozície povrchov, kde ten, čo sa prechádza, je sám exponátom.*³

Človek vstupujúci do verejného priestoru sa vydáva napospas interakciám: neohraničenému množstvu nepredvídateľných situácií. V momente vstupu už začína komunikovať. Akékoľvek akcia i ne-akcia vo verejnom priestore sa stáva výpoveďou, pretože už sama prítomnosť vo verejnom priestore sprostredkúva vizuálnu informáciu. A tá je tu kľúčová; verejný priestor sa hemží povrchnými informáciami, odhadmi, predsudkami. Práve tie sú tu nositeľmi primárneho signálu, veci sa dejú „na prvý pohľad“. To vyvoláva na jednej strane normatívny tlak, no zároveň poskytuje priestor pre zahrávanie sa. Pomyselný všadeprítomný pohľad zaplňajúci verejný priestor núti podliehať ustavičnej (opäť nie nutne vedomej) seba-reflexii

² Preklad citátu: ...vonkajšok nie je ničím iným než vylúčením vnútrajšku a vnútrajšok je zas len zahrnutím vonkajšku.

Armand, L., Černovský P. (ed.), *Language Systems After Prague Structuralism*, Prague : Litteraria Pragensia, 2007, s. 3.

³ Bauman, Z., *Úvahy o postmoderní době*, Praha: Sociologické nakladatelství, 1995, s. 107.

a seba-reprezentácii. Vo verejnom priestore dochádza k transgresii subjektu tým, že je schopný vnímať sa akoby *zvonku*. Miroslav Petříček hovorí v tejto súvislosti o *reflexi individuálneho prostredníctvom verejného* :

*V tomto smyslu, ve smyslu „ukazování se na veřejnosti“, se akcentuje rovněž expresivita těla, totiž tvář. Veřejný prostor je tedy extenzí tváře, stává se scénou a polem „teatralizace“, vizuální prezentace významů. Na místo protikladu doma – venku, nastupuje protiklad viditelného a skrytého, jakož i zvláštní zkřížení těchto protikladů, totiž prostor reprezentace, jímž se zakládá vizuální sémiologie veřejného prostoru: politika se svými rituály, architektura se svými (veřejnými a zveřejňovanými) hierarchiemi; sféra znaku (informace, reklama) a prostor předstírání či prostor simulace.*⁴

Ukázkovosť a normatívny tlak. V rovine reči je určitá opatrnosť pred vstupom do verejného priestoru, a zároveň aj jeho výsadné postavenie vyjadrené v zaužívaných spojeniach, napr. „Čo si oblečieš *von*?“ (*Von* je miesto, ktoré vyžaduje iné oblekanie ako *vnútri*, teda aj odlišný typ vizuálnej informácie. „Rituál“ prezliekania sa je väčšinou obojstranný. Rovnako meníme odev, aj keď prídeme *zvonku* domov. Okrem hygienických dôvodov a otázky pohodlia v tom možno vidieť i symbolické prezliekanie identít; zbavovanie sa nánosov vonkajšieho sveta, alebo naopak, prípravu na stret s ním.) „Nekrič, počuť ťa až *von*!“ (Príliš silný krik je presiahnutím hranice súkromia, zasahuje na verejnosť, kam nepatrí. Problémom nie je krik ako taký, ale jeho presah. Hádky a spory majú zostať súčasťou *súkromnej* sféry.) „Toto sa *na verejnosti* nehovorí.“, „Tamto sa *na verejnosti* nepatrí“ a pod. (Kľúčovým bodom je opäť komunikovateľnosť prostredníctvom čirej prítomnosti. Verejný priestor robí výpovednými aj pôvodne mlčiace znaky. Zvýznamňuje individuálne – možno neutrálne - tým, že ho automaticky vzťahuje k verejnému, a teda zdieľanému, schematizovanému, univerzalizovanému.) To, čo platí vo verejnom priestore, má tendenciu vyznievať ako „objektívne dané“. Verejný priestor má byť ukázkovým miestom, projekciou verejného poriadku. Práve (alebo aj) preto sa všetky revolúcie a prevraty politických systémov odohrávajú na uliciach a námestiach. Získavajú tým opodstatnenie. A práve (alebo aj) preto kodifikujú všetky politické systémy niektoré nepísané normy vzťahujúce sa k verejnému priestoru do podoby fixných zákonov. Verejný priestor je v tomto zmysle zase výkladnou skriňou toho, ako štát chápe svojich občanov, aký *priestor* im poskytuje.

⁴ Petříček, M., *Rozměry veřejného prostoru. Projekt možné teorie*,
Zdroj: < http://www.fcca.cz/shared/events/prostor/enc_czech/TIC5.html > Vyhľadané 1.9. 2009.

Náhodnosť, virvar a spiklenectvo. Na ulici, v autobuse, na pošte, v rade pred pokladňou je predsa len vyššia pravdepodobnosť nepredvídateľnej udalosti ako „doma“. Verejný priestor je vždy potenciálne náhodný, a tým aj riskantný a vyzývavý. Je to scéna nadrozmerného happeningu, theatrum mundi, nevyčerpatelnej „podivanej“. Zvláštnym spôsobom sa tu mieša davová anonymita a ľahostajnosť s okamžitou ostražitosťou, ak sa deje niečo nevidané. *Príhody a udalosti* sa stanú, zahrňujúc momentálnych účastníkov, a väčšinou sa hneď rozplynú v rytme diania, nanajvýš možno zachytené v pamäti niektorých účastníkov ako mikropříbeh, historka podliehajúca následnej naratívnej štylizácii. To, čo sa takto udeje, má punc autenticity, deje sa akoby samo od seba, nenaplánovateľne, *prihodi sa*. A zúčastnení reagujú (trebárs i vedomou ne-reakciou.). Ustanovuje sa tak okamžitá identita náhodného zoskupenia; tých, čo majú na niečom účasť, ocitli sa niekde tak, že sa podieľajú na udalosti. Udalosť robí chtiac-nechtiac z náhodných okoloidúcich dočasných spiklencov.

*Rythmus moderního života je tak dynamický, že kousek života, který vidíme z kavárny, je podívanou. Nejrůzličnější prvky se srážejí a mísí dohromady. Souhra kontrastů je tak násilná, že účinek, který vidíme, je vždy znásoben. Dva muži na bulváru vezou v ručním vozíku nějaká obrovská zlatá písmena: účinek této scény je tak neočekávaný, že všichni se zastavují a dívají se. Původ moderní podívané tkví právě zde, (...) v šoku z překvapivého efektu.*⁵

Účastníci udalosti zdieľajú, hoci neartikulovane, akési porozumenie tomu, čo sa deje (a to napriek tomu, že každý bude zrejme mať vlastnú verziu príbehu), toto *neartikulované porozumenie* je situačné a pre-lingvistické. Tvorí pozadie (*background*), oproti ktorému sa situácia môže stať zrozumiteľnou, hoci nie nutne zmysluplnou.⁶ Zmysel vzniká ako následok ďalšej reprezentácie udalosti. Background sa však vymyká intencionalite, je skôr nastolený ako momentálna referencia komplexnej neuchopiteľnosti diania.

*How can human behavior be described? Surely only by showing the actions of a variety of humans, as they are all mixed together. Not what one man [sic] is doing now but the whole hurly-burly is the background against which we can see an action, and it determines our judgement, our concepts, and our reactions.*⁷

⁵ Léger, F., *Podívaná*, citované podľa Crary, J., „Spektákl, pozornosť a protipamät“, in *Sešit pro umění, teorii a příbuzné zóny*, 4-5/2008, Praha: Vědecko-výzkumné pracoviště Akademie výtvarných umění, 2008, s. 71.

⁶ Thrift, N., *Spatial Formations*, London: Sage Publications, 1996, s. 10.

⁷ Preklad citátu: *Ako možno opísať ľudské správanie? Jedine tak, že ukážeme, ako konajú rôzni ľudia, ako sú ich konania navzájom premiešané. Nie, čo jeden človek robí teraz, ale celý miš-maš okolo je tým pozadím, oproti ktorému vidíme akciu, a to určuje naše posudzovanie, naše koncepty a naše reakcie.* (zvýraznené autorom) Thrift, N., *Ibid.*, s. 12.

Verejný priestor ako priestor udalosti vyvstáva ako textúra; tvorená zachytenými mikropříbehmi, náhodami, výtržnosťami, stretnutiami, trhlinami. Nie je pozadím len v prenesenom zmysle. Jeho fyzická konkrétnosť podmieňuje možnosti (inter)akcie v ňom. Je to limitácia, a zároveň vybádanie k daniu. Možno dokonca povedať východisko diania, určitá danosť, s ktorou sa dianie vysporiadava, často nebadane, počas vlastného priebehu (kopcovitý terén, zákruty, uličky, široké bulváre, mosty...). Konkrétne aspekty priestoru však vyvstávajú až vtedy, ak je priestor zažívaný, bezprostredne zakúšaný. Fyzický rozmer priestoru ukotvuje udalosť v telesnosti, či vtelenej situovanosti; neustále pripomína, že udalosť sa nedeje vo vydelenej sfére príbehu, ale vždy *niekomu* a *niekde*. Vo virvare diania, v realite, ktorá je nejednoznačná a nevyčerateľne interpretovateľná.

V nasledujúcich kapitolách chcem pracovať s pojmom verejný priestor v načrtnutom zmysle. Na jednej strane je tu normatívny tlak všade prítomného anonymného oka verejnosti, na druhej strane priestor pre nevyspytateľné náhodnosti. Napätie medzi týmito dvoma rozmermi sa mi zdá nosné. Verejný priestor ako textúra generujúca a zachytávajúca udalosti na pozadí normatívneho tlaku re-prezentácie. (A to v akomkoľvek režime.)⁸

⁸ To, že sa zaoberám každodennými udalosťami vo verejnom priestore spred Novembra 89 neznamena, že by som implicitne chcela naznačiť ich kontrastnosť so súčasnosťou. Chcem poukázať na malé príbehy každodennosti, ktoré môžu byť pitoreskné, alebo kruté, nejde mi však o demonizáciu ani vyťahovanie pitoreskosti „tých čias“. „Naše časy“ nepovažujem za o nič menej absurdné alebo kruté.

Rozmery verejného priestoru vymedzené zákonmi

(LENINE VZBUĎ SE VŠE JE JINÉ: Policajný záber z vyšetrovania obrovských nápisov v Kunraticiach v roku 1979.)

Predtým, než sa pustím do samotnej analýzy protirežimových prejavov, považujem za potrebné načrtnúť „rozmary verejného priestoru vymedzené zákonmi“, teda normy limitujúce verejný priestor a možnosti legálnej občianskej akcie v ňom.

V legislatíve platnej pred Novembrom 89 je to najmä tzv. „Obuškový zákon“ prijatý v bublajúcej atmosfére udalostí Augusta 68. (Oficiálny názov je nakoniec dostatočne výpovedný: **99/1969. ZÁKONNÉ OPATŘENÍ předsednictva Federálního shromáždění o některých přechodných opatřeních nutných k upevnění a k ochraně veřejného pořádku.**)

Zákonné opatrenie jednoznačne smeruje k zamedzeniu vzniku ďalších demonštrácii ako výrazu nesúhlasu so spoločenskou situáciou. V prvom bode odsudzuje účasť na akciách, v druhom ne-účasť na pracovnom systéme; pričom oba body zo seba nutne vyplývajú (snáď s výnimkou demonštrácií počas ne-pracovných dní). Výstraha pred *neuposlechnutím výzvy verejného činitele* nepriamo odobruje nasledujúcu vlnu násilia pri potláčaní demonštrácii, ako tomu napovedá i hovorové pomenovanie zákona. Zákonné nariadenie si vyprosuje TICHŇO na verejnosti.

Nariadenie sa ďalej odvoláva na súvisiace zákony (*Zákon o zhromažďovaní* obmedzujúci slobodu zhromažďovania) a trestné predpisy a zvyšuje hornú hranicu jednotlivých trestov

⁹ *Přirůstek Praha 2007*, „Letáky a nápisy“, karta 185/1979, Archiv bezpečnostních složek (ABS).

o polovicu (*pobuřování, hanobení republiky a jejího představitele, hanobení státu světové socialistické soustavy a jeho představitele, útok na veřejného činitele, podněcování, schvalování trestného činu, výtržnictví, příživnictví...*). Zastavím sa teraz bližšie pri prvom a poslednom z citovaných trestných činov.

Podľa § 100 trestného zákona sa trestného činu *Poburovania* dopustí:

(1) *Kto z nepriateľstva k socialistickému spoločenskému a štátnemu zriadeniu republiky najmenej dve osoby poburuje*

Pomerne nejednoznačný obsah pojmu *poburovanie* vysvetľuje poznámka pod zákonom:

1. *Aj kritika istých javov v spoločnosti, ak je úplne jednostranná a prehnaná alebo skreslená a ak sa v nej používa úmyselne tendenčné porovnanie, môže byť poburovaním, vyvolávajúcim nepriateľskú náladu voči štátnemu zriadeniu alebo spoločenskému poriadku republiky – rozh. Č. 12/1970 Zb. rozh. tr.¹⁰*

Poburovaním teda možno rozumieť nielen *nepriateľské* výroky *proti* celkovému štátnemu zriadeniu, ale tiež kritiku jednotlivých javov v spoločnosti, volajúcu vlastne po *zlepšení* zriadenia, no nevystupujúcu z jeho rámca.

Zaujímavé je tiež to, že zákon podmieňuje trestnú povahu skutku pobúrením *najmenej dvoch osôb*. Výslovne teda nezakazuje *poburovať* medzi štyrmi očami. Tým dochádza k zásadnej (i právne ukotvenej) diferenciacii prejavu človeka v súkromí a na verejnosti.

Závažnosť trestného činu sa zvyšuje, ak je spáchaný *verejne*. Verejný charakter je zákonom implicitne chápaný ako potenciálny dosah trestného činu v zmysle jeho schopnosti zasiahnuť čo najširší okruh verejnosti. Kritériom závažnosti činu teda nie je samotný obsah činu, ani frekvencia opakovaní činu (*Pozn. 2. Trestný čin poburovania možno spáchať aj jediným prejavom*), ale jeho kvantitatívny potenciálny jednorazový dosah. Spodnou hranicou verejného trestného činu, akýmsi štruktúrnym atómom, je modelová situácia jedného trestného páchatel'a a dvoch (ne) zúčastnene prítomných. Hornou hranicou sú nevyčísľiteľné masy potenciálne zasiahnuteľné prostredníctvom masmédií. Práve tie sú v centre pozornosti a ostrážitosti systému. (Zákon pri vymenúvaní prostriedkov necháva ich zoznam otvorený s odkazom na *podobne účinné spôsoby*) V bode 3 § 100 sa sprísňuje trest za šírenie pobúrenia

¹⁰ *Trestný zákon, trestný poriadok a súvisiace predpisy, Ibid., s. 100.*

prostredníctvom masovokomunikačných prostriedkov z intervalu 6 mesiacov – 3 roky na 1 – 5 rokov.

Implicitne sa tým stanovuje nový typ zdieľaného priestoru: virtuálny priestor médií. Je špeciálnou syntézou verejného a súkromného, či skôr vpádom verejného do izolovaných súkromí. Ako poznamenáva Vladimír Czumalo vo svojej eseji o verejnom priestore: *Kdo zůstává doma, má přístup ke všem kulturním informacím, a kdo dům opustí, vystavuje se nebezpečí, že informace zmešká.*¹¹ Takáto forma účasti na veciach verejných sprostredkováva celkom iný typ zdieľania ako bezprostredná fyzická prítomnosť vo verejnom priestore.

Z druhej strany provokuje práve tá medzera v zákone, o ktorej zákon hlasne mlčí. Stretnutie dvoch ľudí (ohraničujúce snád' sféru súkromných záležitostí), ktoré sa právne vymyká prísnemu štátnemu dohľadu nad dianím vecí verejných a ticho pripúšťa zdieľanie ne-štátnych názorov bez trestného *pobúrenia*.

Trestný čin *Príživníctva* podľa § 203 stanovuje, že

*Kto sa sústavne vyhýba poctivej práci a dáva sa niekým vydržiavať alebo si prostriedky na obživu zadovažuje iným nekalým spôsobom, potresce sa odňatím slobody až na tri roky.*¹²

Tým v podstate dochádza k uzákoneniu povinnej zamestnanosti. Verejný priestor je rozfázovaný na úseky zodpovedajúce pracovnému rytmu dní. Tak vznikajú nápadné zdieľané fázy vyprázdnených ulíc (v čase pracovnej doby), alebo naopak preplnenosti ľuďmi idúcimi do, alebo vracajúcimi sa z práce. Verejný priestor sa stáva sociálne programovateľným a kontrolovateľným. Zrazu je podozrivé pohybovať sa len tak ulicami mesta v čase, ktorý na to nie je určený. Na základe toho polícia identifikuje a zneškodňuje *protispoločenské živly*.

¹¹ Czumalo, V., *O veřejném prostoru*, Zdroj: < http://www.fcca.cz/shared/events/prostor/enc_czech/TIC5.html > Vyhľadane 1.9.2009.

¹² *Trestný zákon, trestný poriadok a súvisiace predpisy*, Ibid., s. 177.

Trhliny. Presakovanie.

Predpokladám, že ste snívali o nájdení jediného slova na označenie diferencie i artikulácie, rozdielu i sklbenia. Možno som ho náhodou našiel v „Robertovi“, pod podmienkou slovnej hry, alebo skôr naznačenia jeho dvojitého zmyslu. Toto slovo je brisure: „ – Lomená, nalomená časť. Pozri puklina, trhlina, zlomenina, zlom, štrbina, fragment. – Sklbenie dvoch častí stolárskeho alebo zámočníckeho diela pomocou ohybu a pántu. Pánt okenice. Pozri zhyb.¹³

Roger Laporte

„Agential space“ then, designates the field in which the agency of any identifiable presence is intertwined with other agencies. In other words, these agents or presences are such situated and embodied forces that the exercise of agency is best understood in terms of introduction disturbances into this field, or tracing these intersecting patterns.¹⁴

Cieľom vyššie uvedených legislatívnych opatrení bolo vytlačiť prejavy nesúhlasu z verejného priestoru do ilegality, kde ich možno legitímne trestať. Tento priestor im však nedokážu zobrať. Nápis, škrtnutie, letáky sa objavujú ako trhliny v utopickom obraze „ideálneho“ stavu implicitne vyplývajúceho z obsahu nariadení: obrazu verejného priestoru ako Potemkinovej dediny; otvorenej seba ilúzie, že všetko funguje, ako má, a ako bolo naplánované. Preto sú trhliny obzvlášť nepríjemné a stopované s takou dôslednosťou. Narušajú kompaktnosť obrazu, ktorému síce v praktických dôsledkoch nikto úplne neverí, ale na jeho nedotknuteľnosti sa predsa lípne. Súkromnú kritiku zákon nevyklučuje. Trhliny však nechávajú presakovať súkromné do sféry verejného, a táto zvláštna hybridnosť ešte podporuje ich „autenticitu“. (Tiež vizuálne: narýchlo rukou písané slová na fasáde domu; niekoho špecifické písmo na povrchu vecí, dotyk osobného a zdieľaného.) Presakovanie a následné prekrývanie rovín je druhým podstatným aspektom trhlín (*la brisure*), ako o tom hovorí úvodný citát. *La brisure* je súčasne zlom i zhyb. Oddeluje i prepája. Je diferenciou i artikuláciou. Trhliny vytvárajú zvláštny priestor, cez ktorý sa súkromné-vytesnené ohýba, vzdúva do sféry verejného-reprezentatívneho (obraz vyvráteného vrečka kabátu), takže postupne nie je možné rozlíšiť, čo je vonku, a čo vnútri. Sú artikuláciou nevysloviteľného.

¹³ Cit. Podľa Derrida, J., *Gramatológia*, Bratislava: Archa, 1999, s. 72.

¹⁴ Preklad citátu: „Priestor pre akciu“ teda stanovuje pole, v ktorom je pôsobenie akejkoľvek identifikovateľnej prezencie prepojené s ďalšími pôsobeniami. Inými slovami, tieto činitele alebo prezencie sú do tej miery situované a ukotvené silou, že konanie činnosti je najlepšie zrozumiteľné v zmysle uvedenia rušivých elementov do tohto poľa, alebo načrtnutia týchto pretínajúcich sa vzorcov. Armand Louis, *Language systems*, s. 99.

A vďaka tejto hybridnej zdvojenosti sú trhliny vlastne neodstrániteľné. Zatrený nápis alebo strhnutý, zoškrabaný plagát nikdy úplne nevymiznú z pamäte miesta. Škrvny sú dôkazom snahy vytvoriť „NIČ“ z „NIEČOHO“. Urobiť, aby sa príbeh nestal, resp. odstal. Stávajú sa stopou pri pokuse odstrániť stopu. Vypovedajú o celej udalosti s jednoduchou názornosťou, znovu a znovu sprítomňujú, že sa tu niekedy niečo odohralo. Sú to fyzické relikty udalosti a za určitých okolností sa môžu stať relikviami.

Miznutie je jedným z hlavných aspektov trhlín. Trhliny nie sú stále monumenty, či otvorený prejav nesúhlasu. Objavujú sa a miznú, aby sa vzápätí objavili niekde inde. Unavujú Systém namiesto toho, aby mu čelili v priamej konfrontácii. A tým sú v podstate nezraniteľné. Systém dokáže potlačiť ich symptómy, nevie si však poradiť s ich virálnou rezistenciou. Trhliny sú poruchy vo vlastnej imunite Systému: vyvolávajú v ňom prehnanú, alergickú reakciu, no Systém ich nemôže odstrániť definitívne, pretože príčina spočíva v ňom samom.

Nie revolúcia, ale neustávajúce rebélie sú podstatou toho, čo Hakim Bey nazýva *dočasná autonómna zóna* (D. A. Z.).

*D. A. Z. je jako povstání, které se nebojuje přímo se Státem, partyzánská operace, která osvobozuje určitou oblast (země, času, imaginace) a pak se sama rozpouští, aby se přeformovala jinde/ jinak, dříve, než se jí Státu podaří zlikvidovat.*¹⁵

Vyhýbanie sa stretu so Štátom je vyhýbanie sa násiliu, ktoré už nie je zmysluplné; mučeníctvu, ktoré je jednorázové. D. A. Z. je útokom na štruktúru Systému, vyhľadávaním jej slabých miest, resp. miest, ktoré sa zostávajú nepokryté. D. A. Z. sa zahráva s tým, čo Systém sám o sebe odmieta pripustiť a využíva energiu vedľajších, neželaných efektov. Tie sú zákonitým sprievodným javom fungovania, preto im Systém nedokáže zabrániť. D. A. Z. hľadá „*způsoby jak využít výhody zmatků, krachů a poruch v Síti (způsoby, jak informaci vytvořit z „entropie“)*“. *Jako brikolážista, jako ten, který vybírá odpadky z kontejnerů informačních úlomků, jako pašerák, (...)*¹⁶

D. A. Z. sa odohráva v každodennosti a je v nej pevne ukotvená. Rezignuje na revolučné prevracanie štruktúr, a zahajuje ich každodenné neviditeľné podvracanie.

*D. A. Z. je tedy dokonalou taktikou pro oblast, v níž Stát působí jako všudypřítomný a všemocný, a přesto současně plný skulin a děr.*¹⁷

¹⁵ Bey, H., *Dočasná autonomní zóna*, Praha: Tranzit, 2008, s. 8.

¹⁶ Bey, H., *Ibid.*, s. 50.

¹⁷ Bey, H., *Ibid.*, s. 9.

Zvláštny priestor *skulin a děr* je pre D.A.Z. kľúčový. Je to priestor nezrejmý, vyskytujúci sa pod povrchom, ktorý sa zdá byť do bodky vyplnený Systémom a jeho re-representáciami. V tejto zdanlivo absolútnej zaplnenosti priestoru sú to práve trhliny, ktoré zverejňujú prítomnosť ďalších možných priestorov. Je to realizácia nového priestoru v rámci ohraničení, ba na ich základe. Je to transgresia, no nie v zmysle popretia, či zrušenia platných pravidiel gestom prekročenia, ale poukázanie na nezrejmé možnosti vyplývajúce z ohraničení. (A v tomto zmysle je pojem transgresia používaný v celej práci.) Ohraničenia sa pri tom ukazujú ako plastické, a priestor, ktorý vymedzujú ako neobsiahnuteľný (nikdy nie úplne, vo všetkých možných aspektoch). Pojmy tak strácajú jednoznačný význam, čo je pre Systémy založené na absolútosti svojej re-representácie obzvlášť nepríjemné.

Pre D. A. Z. je re-representácia a z nej vyplývajúci spektakl hlavnou príčinou odcudzenia. Volá po ich odstránení a bezprostrednom zakúšaní sveta. „*Bojím se, že dokud používáme gramatiku, nezabili jsme ještě Boha (...)*“¹⁸ Jazyk ako primárny nástroj reprezentácie a spôsob sprostredkovania, a zároveň významný prvok každodennosti, je prekážkou zakúšania sveta „ako takého“. Preto má byť rozvracaná *lingvistickou chaosu*. Spočíva v obsiahnutí prítomnosti v jazyku; prítomnosti prchavej a pominuteľnej; vyvstávajúcej a hneď sa vytrácajúcej z usporiadania jazyka a významových systémov. Je to moment sprítomnenia udalosti v jazyku. V ňom sa udalosť zaskveje a nechá sa strhnúť prúdom slov: (...) *onen „podivný atraktor“ (jakási neviditelná částice – bod podivné přitažlivosti) (...) kolem něhož probíhá hromadění chaoticky formující nové a spontánní řády. Toto je estetika hraniční oblasti mezi chaosem a řádem, oblast okraje, katastrofy, kde se zhroucení systému může rovnat osvícení.*“¹⁹

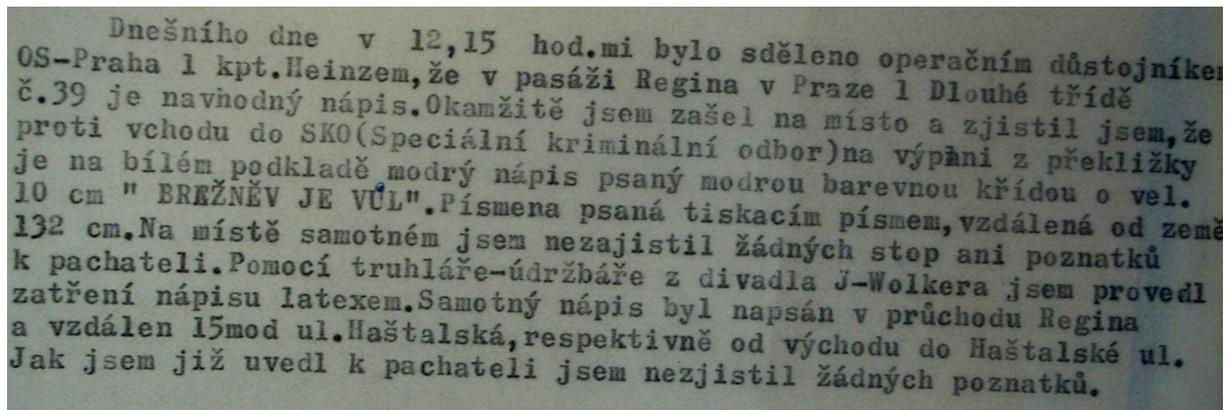
Nápisy, letáky a rôzne „závadové“ prejavy rozoberané nižšie, sú príkladmi dočasných autonómnych zón v socialistickom Československu. Objavujú sa vo verejnom priestore a vystavujú sa miznutiu (odstráneniu), aby sa vzápätí zjavili inde. Sú fenoménom na rozhraní medzi lingvistikou a sémantikou. V nich sa udalosť sprítomňuje prostredníctvom slova, ktoré je zároveň výpoveďou obsahu i znakom. Textom, i stopou udalosti. Representáciou i otláčkom. V nich sa jazyk *dotýka* svojich limitov.

¹⁸ Bey, H., Ibid., s. 37.

¹⁹ Bey, H., Ibid., s. 37.

I. STOPY (a Jacques Derrida)

Stopami nazývám prípady udalostí, ktorých vinník nebol vypátraný, ani nikto nebol určený ako podozrivý; v zápise teda chýba jeho výpoveď. Policajný zápis spočíva len v stručnom, schematizovanom popise. Udalosť sa v ňom scvrkáva na konštatovanie *výskytu závadového prejavu*. Najväčší priestor je venovaný deskripcii samotného prejavu (napr. nápisu na stene).

Vo všetkých prípadoch je zjavná snaha uchopiť prejav s detailnou precíznosťou, až laboratórne exaktne (*na výplni z překližky je na bílém podkladě modrý nápis psaný modrou barevnou křídou o vel. 10 cm „BREŽŇEV JE VŮL“. Písmena psaná tiskacím písmem, vzdálená od země 132 cm.*) Je to pokus zafixovať situáciu v priestore a čase. Vytvorit' z nej obraz, akúsi textovú fotografiu postihujúcu vzťahy, ktoré sú na obraze *zjavné*, text ich však musí uchopiť deskripciou. Akokoľvek detailná deskripcia sa však nutne ukáže ako deficitná; vždy je tu niečo, čo jej uniká. Postráda schopnosť *značiť* holou prítomnosťou, bez nutnosti vysvetľovať a zasadzovať fakty do určitého poradia a súvzťažnosti, ktoré sú vždy nakoniec záležitosťou (nie celkom svojvoľného, no predsa) videnia. A videnie je interpretáciou. Policajný zápis uchopuje „závadový“ prejav ako stopu (v kriminalistickom zmysle), preto jej venuje zvláštnu pozornosť a priestor. Zároveň však otvára provokatívnu možnosť pracovať s ním ako so stopou vo fenomenologickom a sémantickom zmysle.

Stopa je indíciou. Nie znakom, ale náznakom. Je otvorená. Odkazuje k niečomu, čo *nie je*. Jej podstatnou zložkou je teda to, čo jej uniká; čo sa vymyká možnostiam reprezentácie. Slovanmi Jacqua Derridu: „*stopu nemožno mať na mysli bez pomyslenia na udržanie diferencie v štruktúre poukazu (...)*“²¹ Diferencia sa tu prejavuje *ako taká*: „*prezentujúca sa ako*

²⁰ Příruček Praha 2007, „Letáky a nápisy“, karton 191/1982, ABS.

²¹ Derrida, J., *Gramatológia*, s. 53.

neredukovateľná neprítomnosť v prítomnosti stopy.“, to znamená ako „*neprítomnosť iného tu-teraz*“²².

V derridovskom ponímaní stopa nemôže byť reliktom. Stopa je procesom, pohybom, ktorý zatemňuje, namiesto toho, aby objasňoval. „*Ked' sa iné ohlasuje ako také, prezentuje sa v zahaľovaní seba samého.*“²³ (Sem možno vzťahnuť tiež Baudrillardov koncept „Priesvitnosti Zla“: *Transparence du Mal*, ktorý bude diskutovaný nižšie; a už zmieneny koncept Hakim-a Bey „seba-zneviditeľňovania“ dočasnej autonómnej zóny. Zneviditeľňovanie, miznutie, či seba-zahaľovanie je dôležitým princípom „závadových“ prejavov. A to formálne: objavovanie sa na nenápadných, na prvý pohľad nezrejmych povrchoch i obsahovo: využitie inotaje, irónie, dvojzmyslu.)

*Nejde tu teda o ustanovenú diferenciu, ale o čistý pohyb, ktorý pred akýmkoľvek určením obsahu vytvára diferenciu. (Čistá) stopa je diferenciou. Nezávisí od žiadnej zmyslovej plnosti, počutelnej či viditeľnej, fónickej či grafickej. Naopak, je jej podmienkou.*²⁴

Derrida sa však predsa len musí vysporiadať s fyzickou artikuláciou stopy, a robí to tak, že do hry zavádza *odtlačok*: „*prechádzanie cez formu je prechádzaním cez odtlačok.*“²⁵

*Diferencia je teda formáciou formy. Je však na druhej strane odtlačanost'ou odtlačku.*²⁶

Odtlačok sa od rôznych foriem „nadobúdania formy“ prostredníctvom reprezentácie odlišuje tým, že prechádza cez fázu bezprostredného dotyku. Z formálne-reprezentatívneho hľadiska môže byť odtlačok nedokonalý, či úplne nezrozumiteľný. Svedčí o niečom inom, než formálnej zhode. Je fyzickým pozostatkom *dotyku* ako fázy nerozlíšiteľnosti medzi tým, čo sa dotýka a čo je dotýkané. Označované a označujúce v tomto momente splývajú do vzájomnosti. Odtlačok stojí mimo dichotómiu reprezentácie a je vždy do istej miery náhodný a nepredvídateľný. Stopa a odtlačok zo seba vyplývajú.

„Závadové“ prejavy ako stopy, či odtlačky dotyku (ktorý už nie je, a ktorý bol zároveň zakázaným gestom) potom možno členiť podľa toho, na akom podklade sa vyskytujú. Podklad je tu významný a často i významotvorný; predstavuje referenciu a bezprostrednú konfrontáciu prejavu: Verejné priestranstvá (múry, cesty, námestia) a verejne komunikačné

²² Ibid., (zvýraznené autorom).

²³ Derrida, J., Ibid., s. 54.

²⁴ Derrida, J., Ibid., s. 70.

²⁵ Derrida J., Ibid., s. 69.

²⁶ Derrida J., Ibid., s. 70.

prostriedky: ako inštitúcie (verejná doprava, komunikácie), alebo ako text (cestovné poriadky, plagáty, oznamy, inzeráty, návštevné knihy ...). Z toho vyplýva rozšírené ponímanie verejného priestoru zahŕňajúce okrem verejných priestranstiev tiež verejné komunikácie (avšak nie v zmysle médií, ale v ich materiálne-fyzických atribútoch – priestor telefónnej búdky, povrch tramvaje, papierová materialita plagátu atď.). Špecifickú formu prejavov tvoria letáky vhadzované do poštových schránok, čo je priestor na rozhraní medzi súkromným a verejným.

I. a. Verejné priestranstvá. Nápisy a letáky na múroch, stenách, cestách.

A ještě v jiném smyslu by bylo možné číst text města v jedné jeho vrstvě jako svého druhu tapetu, či lépe ornament s kruhovým vzorem – takový vzor má město pro toho, kdo se pohybuje den co den týmiž místy; čas je pro tohto chodce zaklet, přinejmenším do chvíle, kdy dojde k setkání, k události; kterou může být i vzpomínka, pohled „stranou“ – tehdy se mu město ukáže jako jiné...²⁷

²⁷ Hodrová, D., *Citlivé město (Eseje z mytopoetiky)*, Praha: Akropolis, 2006, s. 20.

Nápisy vo verejných priestranstvách majú nezamľčateľne transgresívny charakter. V akomkoľvek systéme sú verejné priestranstvá miestom re-representácie stavu vecí verejných. Vystupovanie v ňom podlieha rade noriem odlišujúcich verejné od súkromného. Pred Novembrom 89 je vyvíjané zvláštne úsilie o vytlačenie, či zneviditeľnenie prejavov nesúhlasu. Kritika zhmotnená do podoby nápisu svedčí o nehomogénosti spoločenských postojov voči socializmu, a tým sa prehršuje. Dnes existuje skupina symbolov, ktorých propagácia je stanovená ako protizákonná (fašistické symboly), inak sú ilegálne nápisy prečinom proti majetkovému právu. Pred Novembrom 89 sú nápisy najmä prečinom proti kompaktnosti predkladaného obrazu.

²⁸ Přírůstek Praha 2007, „Letáky a nápisy“, karton 185/1979, ABS.

Nápisy vo verejných priestranstvách otvárajú otázku vzťahu textu a fyzického priestoru. Text nápisu možno ponímať ako stopu gesta; viditeľý pozostatok dotyku. Text je znakom (dôkazom, otláčkom, stopou) a súčasne výpoveďou (rozpovedá svoj obsah). Duálna povaha v tomto prípade „závadového“ textu zlučuje v ňom prítomné (fyzický nápis ako impulz pre interpretáciu, jeho potenciálne obsahy) s neprítomným (gesto, udalosť, proces vzniku textu, zakázaný dotyk priestoru, ktoré sú zjavné, avšak zásadne neprítomné). Neredukovateľná distancia textu spočíva v tejto medzere: v nedosiahnuteľnosti gesta písania po stene, ktoré je prchavou udalosťou, avšak ironicky sa sprítomňuje v podobe nápisu. Toto sprítomňovanie sa deje zakaždým trochu inak; naratíva nápisu je retrospektívne vyskladaná podľa okolností, potreby, podľa toho, kto nápis objavil. Význam vyvstáva ako čosi situačné; nastáva až momentom konfrontácie textu s vnímateľom. Sám o sebe je text nutne neúplný až deficitný; systém otvorený interakciám, ktoré ho dotvárajú a dávajú mu konkrétne vyznenie. Ten istý text môže byť v rôznych situáciách a rôznymi ľuďmi *videný* („*Pohled sám je už interpretací, čtením*“²⁹) ako hrdinský čin, ako zločin, barbarstvo, provokácia, žart, hlúposť atď. Môžu v ňom byť „nachádzané“, resp. doňho projektované úplne sa rozchádzajúce významy. Grafická podoba textu nie je jeho ohraničením, fixáciou, ale východiskom telesnosti textu, a jeho trvania v čase. A tým nutne aj podliehania zmenám. Text ako pevný, uzavretý systém, nekompromisne „čierny na bielom“ sa rozteká do procesuálnej hry impulzov a reakcií na ne.

*...texty netoliko předávají hotový smysl, nýbrž v onom neustávajícím procesu práce s jazykem a smyslem, v procesu nekonečné semiózy zároveň produkují smysly nové.*³⁰

Rovnaký princíp dekonštrukcie uzavretosti možno aplikovať na fyzický priestor, konkrétne na mesto, ktoré ostatne takisto podľašlo postštrukturalistickej „textualizácii sveta“. (V tomto ohľade je na mieste pýtať sa, *ČO nemôže byť textom.*) Mesto ako text, t.j. systém nehotový, konkretizovaný, dejúci sa, sa otvára svojim obyvateľom; rovnako, ako sa text otvára čitateľovi.

Pomerne podrobne sa vzťahom textu a mesta zaoberá Daniela Hodrová v publikácii *Eseje z mytopoetiky*.

*Město je tedy Textem, to znamená znakovým systémem, Textem, který však sestává nejen z nekonečného množství znaků, ale i z mnoha dalších textů a mnoha dalších znakových systémů (...)*³¹

²⁹ Hodrová, D., Ibid., s. 34

³⁰ Ibid., s. 13.

³¹ Hodrová, D., Ibid., s. 21.

V Texte (či skôr intertexte) mesta potom možno rozoznať a pomenovať jeho vrstvy. Mesto sa ukazuje v barthesovskom zmysle textu-tkaniny (*tissu*), „v níž dochází k proplétání kódů, formulí, signifikantů.“³² Jednotlivé vplyvy, naplaveniny a nánosy navzájom prerastajú, pohlcujú sa a ovplyvňujú, takže sa dajú oddeliť len cielenou abstrakciou; čo nebude prípad obyvateľa mesta tráviaceho tu svoj každodenný čas. Mesto je tvorené hýrivými a nesúrodými prvkami, ktoré predsa tvoria akúsi súdržnosť; a tá môže byť miestami násilná a miestami presvedčivá.

*Tento útvar [koláž] je výpovědí o městě, jež před chodcem vystává ve fragmentech jako věčně „nedourčené“. Samo město se chodci-čtenáři jeví jako procesuální koláž, kterou sleduje, ale zároveň se v ní pohybuje (...)*³³

Pohyb v rámci systému, ktorý je zároveň podieľaním sa na systéme, neumožňuje iný, než zaujatý (ukotvený), fragmentarizovaný a „těkavý“ náhľad na veci. Takýto náhľad (v kontraste s objektivizujúcim nadhľadom z perspektívy) implikuje uvedomenie si dynamiky systému a vlastnej situovanej pozície v ňom. Priestor a pohyb v ňom je možné vnímať jedine skrz telesnosť a jej limity; fragmentárnosť a mnohohľadiskovosť z nich vyplývajúce predstavujú objektivitu, ktorá je ukotvená, ohraničená a presne situovateľná; na rozdiel od transcendentného, nelokalizovateľného oka *camery obscura*.

Chodec-obyvateľ sa pohybuje mestom, a zároveň týmto pohybom mesto vytvára. Sú tu limity: chodec má telo a aj mesto má určité fyzické parametre. Vytváranie mesta nie je transcendentným prekračovaním daností. Deje sa prostredníctvom zažívania mesta v jeho rôznych aspektoch, ktoré vystávajú a strácajú sa. Možno sa opakujú, možno sú prekvapivé, náhle a nevratné. Mesto je realizované – zažívané s plným ohľadom na svoje fyzické rozmery. Tie sa však v rôznych situáciách môžu ukazovať inak.

Tot *vytváranie* mesta v náhlom uvedomení si jeho nového aspektu sa deje súbežne s domienkou jeho nemennej stereotypnosti. Svoje fungovanie v meste zakladáme na predpoklade, že vonku je *všetko na svojom mieste*. To znamená tak, ako to poznáme, resp. ako si to pamätáme. Rozhodne nevstávame ráno s vedomím, že ulica od domu k zastávke autobusu sa mohla premiestniť (hoci zase je tu hoci: obyvatelia bombardovaných miest môžu zažívať dynamiku priestoru i v takejto radikálnej forme.). No na druhej strane sa i v ten najvšednejší deň môže prihodiť nekonečno nepredvídateľností: ulica sa nepremiestni, ale je

³² Ibid., s. 27.

³³ Ibid., s. 91.

kvôli rekonštrukcii potrubia uzavretá. Automat na lístky nezmizne zo svojho stanoviska na rohu, ale nefunguje. Autobus nezmení trasu, ale zasekne sa v dopravnej zápche, atď.

„Nepredvídateľné okolnosti“ sú vo verejnom priestore viac než pravdepodobné (obsiahnuté napr. v spomínanej opatrnosti a špeciálnych opatreniach pred opustením domu), zároveň sú však ponímané ako deficit v rovnako (ak nie viac) predpokladanej plynulosti diania.

Mesto je „mestom“ rovnako v konfrontácii s nepredvídateľnou udalosťou, ktorá od zúčastnených vyžaduje spontánnu, plastickú reakciu; ako i v každodennom, takmer nezúčastnenom a automatizovanom zažívaní mesta, ktoré je predsalen formou zažívania, tvorí podstatný aspekt mesta a je znakom toho, že mesto je pre obyvateľa dôverným prostredím. Konfrontácia s cudzorodým prvkom v prostredí, ktoré je zažívané a dôverné, blízke a známe; umožňuje zažiť mesto nanovo, prekvapit' sa tisíckrát videným a prehodnotiť (alebo práve utvrdiť) zabehnuté schémy.

Vstup cudzieho textu do Textu mesta je potenciálnou udalosťou.

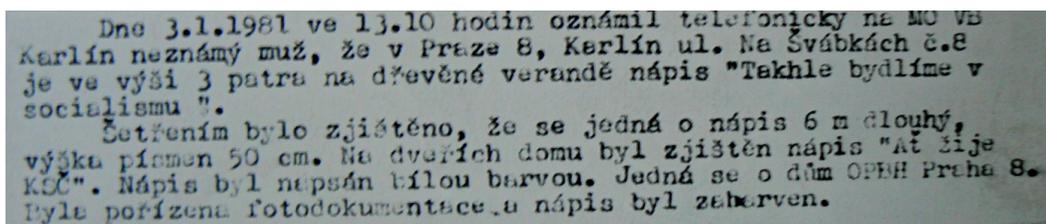
Cizí, jiný text vyvolává v textu specifickou reakci a změnu kódu, vnáší do textu nový smysl a současně s sebou nezřídka přináší moment hry, jehož prostřednictvím se zdůrazňuje případný ironický či parodický, teatralizovaný smysl.³⁴

Protirežimové nápisy na stenách vstupujú do Textu mesta (ktorý je normalizovaný a pod kontrolou) a pokúšajú sa prepnúť jeho kód. Takýto pokus je neskrývane utopický, lenže vie o tom, dokonca počíta s tým, že bude odstránený. Provokuje represívnu reakciu a nastoľuje hru tak, že fyzickým odstránením nápisu neutrpí porážku. Represívna zložka zareaguje presne tak, ako sa od nej očakáva. Nápisy nie sú formou hrdinského čelenia Druhému, ich revolta je rozptýlená, spočíva v zahrávaní sa. Odstránenie „závadového“ nápisu je ako zakrytie symptómu nevyliciteľnej choroby. Ochvíľu sa však zjaví inde. V tomto princípe dočasnosti, v neregulovanom objavovaní sa a miznutí nápisov tkvie ich virálna účinnosť. Nahlodávajú povrchy, ktoré majú zostať hladké a nedotknuté. Práve tým, že si vyberajú *povrch*, dekonštruujú reprezentáciu systému, pre ktorú je povrch priestorom *par excellence*. Sú vizualizáciou osobného, súkromného, ktoré je vo verejnom priestore stanovené ako nepatričné, a je z neho systematicky vytláčané. Zverejňujú seba-oslavnú teatralitu systému ako paródiu. Prítomnosť nápisov na stenách evokuje oslavné transparenty počas oficiálnych ceremónií, sú však ich reverziou. Dôležitým aspektom nezastaviteľnosti nápisov prostredníctvom priamej represie je rozptýlenosť subjektu ich autora. Nápisy sa objavujú tak,

³⁴ Hodrová, D., *Ibid.*, s. 11.

aby samotný proces ich aplikácie bol čo možno najviac neviditeľný. Autor má zostať v anonymite, nedourčený; nápis sa má zjaviť zrazu a akoby sám od seba. Nápis sa navyše opakuje, čo ešte komplikuje otázku autorstva (Je autorom ten, kto ich aplikuje na konkrétny povrch? Je možné určiť autora quasi-folklórnych prejavov?). Nedourčenosť autorstva je tiež prejavom ironického zahrávania sa so systémom. Pisateľ necháva stopu, vedome prekračuje zákon; provokuje, vybáda k *vystopovaniu*. Zároveň vie, že nie je osamotený. Správy o nápisoch sa šíria; poddobre ako súčasní street-artisti takmer okamžite vedia o nových prírastkoch v tom-ktorom teritóriu. V prípade predrevolučných pisateľov nápisov možno hovoriť o špecifickej, rozptýlenej komunite; spojenej prekračovaním istej normy a povedomím spiklencstva.

Jeden príklad: Takhle bydlíme v socialismu.

Citovaný prípad je pozoruhodný tým, že ako trestný čin je v konečnom dôsledku stíhané práve iba gesto zverejnenia; jednoduchý a strohý komentár stavu vecí: „TAKHLE BYDLÍME V SOCIALISMU“. Nie je to nič iné, len zverejnenie reality, jej prevedenie do slov a textu. Problémom nie je, že niekto „takto“ v socializme býva, ale to, že to komunikuje navonok. Nepripustné gesto zverejnenia súkromnej záležitosti; jej prenesenie „za múry“, na svetlo, na oči. Už len toto gesto, stačí. Obsah nápisu pritom vôbec nemusí hanobiť systém priamo. „Závadovosť“ gesta spočíva vo vyvrátení štruktúry súkromné versus verejné. A keďže táto štruktúra je (napr. i z hľadiska legislatívy) pre systém nosná, zásah do nej je považovaný za zvrátenosť.

Za všetkým samozrejme tušíť neprehliadnuteľnú dávku irónie a komentár celkovej spoločenskej situácie; samotný policajný záznam však nezrejmuje, v čom konkrétne spočíva „závadovosť“ nápisu. Dokonca v prípade druhého spomínaného nápisu ide o heslo štátnej propagandy („NECH ŽIJE KSC“). Opäť nie je ťažké predstaviť si recesiú celého výjavu: prítomnosti oslavného zvolania na dverách (zrejme) starého a zničeného domu. (To je ale

³⁵ *Přírůstek Praha 2007*, „Letáky a nápisy“, karton 190/1981, ABS.

čistá špekulácia. V policajnom zázname nie je žiadna zmienka o stave domu. Ale akosi sa táto predstava ponúka sama; v tom prípade prvky príbehu do seba zapadajú ešte presnejšie). Úplne rovnako môže ísť o nápis myslený smrteľne vážne, nápis písaný z nudy, z recesie, bez dôvodu atď. V tomto prípade zmysel vzniká až v posúdení čitateľa. Z policajného záznamu nemožno vyčítať presne, s akou interpretáciou nápisu pracuje. Dôvodom nevôle voči nemu môže byť len jeho podozrivosť a nepovolenosť. Riziko presiaknutia irónie je príliš veľké. Nápis navyše pracuje s „veľkými pojmi“ (socializmus, KSČ), no nelegitímnym spôsobom. Zasadzuje ich do iného, než oficiálne stanoveného kontextu (prvomájový sprievod, príp. iná ceremoniálna príležitosť). Nápis mimo svoj kontext, ktorý úzkostlivo zdôrazňuje jednoznačnosť ich vyznenia, strácajú pevnú pôdu. Odlišný kontext ich otvára Pojmy hre; poukazuje na možnosť vnímať ich inak, zahrávať sa s nimi, a túto možnosť rovno realizuje. Pojmy tak strácajú svoju nedotknuteľnú imunitu. Takýto spôsob zverejnenia je paródiou oficiálnej ceremoniálnosti, travestiou Vysokého jeho zasadením do roviny „materiálne-telesného dolu“³⁶.

I. b. Nápis na verejných komunikáciách.

Nápis objavujúce sa na verejných komunikačných prostriedkoch ustanovujú špecifický typ priestoru tvorený tokom informácií. Šíria sa po informačných zdrojoch a komunikačných prostriedkoch (telefónne búdky a telefónne zoznamy, cestovný poriadok, električky, vlaky a pod.) ako po vodičoch vysokého napätia. Celkom presne postihujú verejný priestor v jeho *realizovanom*, a nie *reprezentatívnom* aspekte. Presakujú do každodenných praktických činností, nie deklarácií. Dotýkajú sa tak sféry, ktorá je žitá ako každodenne nevyhnutná, neutrálna, intencionálne namierená inak než politicky (čakanie na zastávke, listovanie v zozname, cestovanie vo vlaku). Táto sféra sa dokonca často poníma akoby v protiklade voči „vysokej politike“, dištancuje sa od nej s poukázaním na svoj charakter všednej nutnosti. Trhlina vzniká ako priestor zvláštnej zdvojenosti; vyplývajúcej z konfrontácie politiky a praktického každodenného vysporiadavania sa s realitou; ich spojenia jednoduchým ťahom. Nejde pritom o reprezentáciu niečoho, ani o presah, ale prekrytie, „číru imanenciu jednej veci v druhej“³⁷ Je to názorné poukázanie na politický rozmer všednosti. Bez podkadu, ktorý je sám o sebe výpovedný; výpovedný významne INAK, stráca zdelenie svojho „DRUHÉHO“, a tým jednu zo svojich rovín.

Keďže sféra verejných komunikácií je široká a rôznorodá, prejavy sem zaradené sa dotýkajú rôznych inštitúcií a rôznych povrchov. Tvoria v zásade dve skupiny: nápis a prejavy

³⁶ Bachtin, P., *François Rabelais a lidová kultura středověku renesance*, Praha: Argo, 2007.

³⁷ Baudrillard, J., *La Transparence du Mal*, Paris: Editions Galilée, 1990, s. 75.

zasadené do priestoru, ktorý slúži ako komunikačný (verejné dopravné prostriedky, telefónne búdky) a nápisy a prejavy vstupujúce do textu informačného prostriedku (cestovný poriadok, telefónny zoznam, návštevna kniha, inzerát...).

I.b.1. Dopravné prostriedky

Čas trávený vo verejných dopravných prostriedkoch je špecifický. Je fázou medzi odnikiaľ – niekam; je pomlčkou. Je to čas získaný a stratený; zrazu sa objavuje medzera a je nutné sa s ňou vysporiadať. Nieкто sa ju snaží vyplňať (čítanie, telefón, učenie) a nieкто čas necháva plynúť.

Dianie v autobuse, električke, vlaku podlieha špeciálnym pravidlám. Cestovný lístok podmieňuje naše právo na vstup a zotrúvanie. Platí tu určitá hierarchia ohľadne práva na miesto a všetko sa odohráva v nešpecifikovanej verejnej anonymite. Cestujúci sú izolovane spolu. Náznak čohosi neprístojného okamžite rozvíri hladinu, v „izolovanej spolupatričnosti“ vyvolá zbystrenie pozornosti. Nevšimavosť platí za predpokladu, že je všetko tak, ako má byť, a teda, že si nie je čoho všímať.

„Závadové“ prejavy sú pokusom zanechať stopu prekročenia normy tak, aby si to nikto nevšimol. Vytvoriť nápis, alebo pripevniť leták tak, aby gesto samotné zostalo transparentné. Nápis alebo leták potom vstupuje do každodennosti konkrétnych ľudí tam, kde to nečakajú. Realizuje sa v ich reakciách. Ľudia sa pri ňom mihajú, a nápis zostáva a provokuje svoje odstránenie. Ním sa defacto zavíši. Odstránenie „závadového“ nápisu je dokonalým dôkazom, že niekde pôsobil (nieкто si ho všimol, pochopil jeho „závadovosť“ a nahlásil ho).

Dopravné prostriedky sú tokom, obehom, cirkuláciou. Nápis, ktorý tu tajne pribudne, na tomto aspekte parazituje. To, ako je systém nastavený, využíva, aby ho rozkladal. Nejde teda o transgresiu v zmysle priamej konfrontácie, ale rozrušovanie kompaktnosti predkladaného obrazu po troškách a opakovane.

Dne 22.2.1978 ve 12.20 hod. bylo oznámeno na ŽO VB Praha 2 Hl.nádraží cestujícím občanem VOTAVOU Josefem, nar.18.2.1924, trvale bytem Plzeň Chelčického 7, že v rychlíku č.560 v posledním voze v kupé č.9 nad sedadly se nachází nalepený leták protistátního charakteru na kterém je napsán tuží nápis "ZACHVÁTÍ-LI TĚ ZAHYNEŠ ". Pod tímto nápisem je nakreslen červenou barvou znak pěticípé hvězdy ve které je také namalován červenou barvou "HÁKOVÝ KŘÍŽ". Leták je namalován na papíru formátu A5 a hvězda je ve velikosti 10 cm. Na

38

I.b.2. Nápis a prejavy na texte: poškvrnené verejne informačné prostriedky

Špecifickú podskupinu tvoria prejavy objavujúce sa na podklade, ktorý je sám textom.

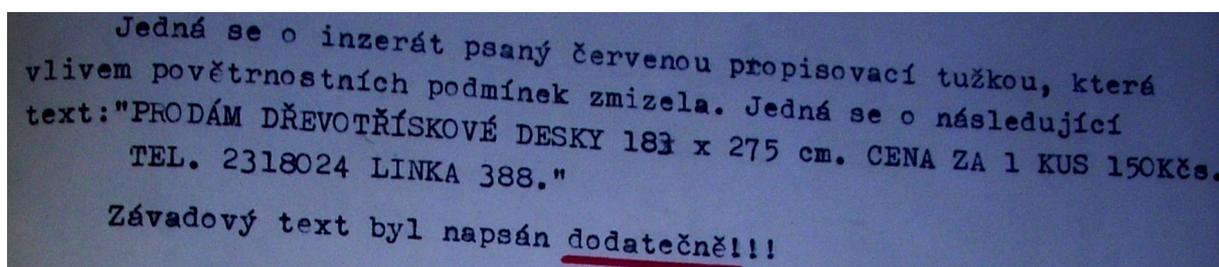
Väčšinou ide o rôzne verejne-informačné prostriedky (telefónne zoznamy, návštevne knihy, cestovné poriadky, verejné oznamy, plagáty a inzeráty...). Je to *presakovanie* zakázaného cez filter normatívneho. Objavuje sa naratíva bezprostredného dialógu dvoch prítomností, ktoré spolu komunikujú i bez toho, aby čokoľvek museli *znamenat'* (popisovať, vysvetľovať) Ak sa na cestovnom poriadku jedného dňa objaví „závadový“ nápis, objavuje sa zároveň akýsi nový priestor: trhlina, špara, medzera signalizujúca nesamozrejmú stavu vecí. Oba systémy pritom naďalej plnia svoju funkciu (cestovný poriadok informuje o odchodoch autobusov a nápis informuje o tom, že vláda klame.) Zároveň sa tu však odohráva ešte čosi navyše, čosi pomedzi. Udalosť vyplývajúca z prítomnosti dvoch systémov a zo zážitku ich prekrytia. Čmáranica na pravouhlej tabuľke. Ktosi vztiahol ruku na každodennosť. Na opakovanie predpokladanej schémy bez nutnosti zaoberať sa ňou. Anonymný ktosi podsúva do hladkého priebehu vecí čosi, čo tam *nepatrí*, ruší a dokonalým spôsobom ironizuje dôstojnú vážnosť poriadku (tvrdenie, že vláda klame na informačnej ceduli, ktorej všetci *defacto* nekriticky dôverujú.) Trhliny otvárajú nový, nepreskúmaný, možno boľavý priestor. Sám o sebe je prázdny. Nakoniec sa udeje len to, ako danú udalosť prežijú konkrétni ľudia (pobavenie? pobúrenie? ľahostajnosť? tichý súhlas? strach?) Ukazuje sa, že kľúčovým aspektom udalosti je jej ambivalentná danosť „byť súčasne prežívaná a dávať zmysel“ (*something „simultaneously“ experienced and signified*)³⁹. Zdieľaním udalosti vo verejnom priestore sa navyše prežívanie vystavuje normatívnemu dohľadu, čo len podčiarkuje túto ambivalentnosť.

Na inzeráte s ponukou drevotriesky.

³⁸ *Přírůstek Praha 2007*, „Letáky a nápisy“, karton 184/1978, ABS.

³⁹ Armand, L., *Event States: Discourse, Time, Mediality*, Prague: Litteraria Pragensia, 2007, s. 9.

Výstižnou ilustráciou presakovania, na ktoré chcem poukázať, je príklad „závadového“ nápisu, dopísaného na kartičku inzerátu s ponukou predaja drevotriekových dosiek. Pôvodný text inzerátu časom (vplyvom poveternostných podmienok) začal miznúť. Nezmizol úplne, len ustúpil do pozadia. Skrz dopísaný text je ho tušiť, na niektorých miestach vystupuje na povrch. Výsledný hybridný útvar sa vôbec nepokúša svoju hybridnosť zakryť, ale stavia na nej. Dopísaný nápis sa nesnaží presvedčiť o svojej pôvodnosti. Dodatočnosť je priznaná a presakovanie pôvodného textu vzaté do hry (Hoci v policajnej správe je dodatočnosť nápisu explicitne zdôraznená tromi výkričníkmi a červeným podčiarknutím. „DODATEČNĚ“ je najzväzrajnnejším slovom celej správy).

Presakovaním a priznaním časovosti (tiež provokačným nerešpektovaním pôvodnosti) nadobúda nápis rozmer navyše. Vstupuje do uzavretého textu a vnáša tam zmätok. Pri prvom pohľade udrie do očí dopísaný text; avšak zároveň s ním informácia, že je nepôvodný, čo vzbudzuje zvedavosť a vyvoláva nutkanie zaoberať sa podkladom, ktorý je vyblednutý a menej názorný, avšak nemenej *prítomný*. Inzerát je fragmentom praktickej každodennosti: text informuje o ponuke drevotriekových dosiek, ich rozmeroch, cene za kus a kontaktných údajoch. Politická ironia nápisu vyznieva na podklade tejto praktickej „neutrality“ trochu škodoradostne, pretože inzerát je voči dodanému rozmeru bezbranný. Naďalej tvrdí svoje, čím zmocňuje absurdné čaro celého výjavu. „Závadový“ nápis rešpektuje formu vyjadrovania zaužívanú pre inzertné tabule. Tie sú priestorom občianskej svojpomoci, výmeny bez účasti inštitúcií. Nieкто niečo potrebuje, a nieкто má niečoho prebytok. Inzeráty sú nástrojom cirkulácie tovaru a služieb na najjednoduchšej úrovni, kde jediným mediátorom výmeny je práve inzerát. Inzertné tabule sú miestom potenciálneho stretnutia ponuky a dopytu vo forme textu na jednej strane a čítajúceho, zaujímajúceho sa človeka na druhej.

„Závadový“ nápis má formu dopytu (HLEDÁ) vpísaného na ponuku (PRODÁM). Vstupuje do zóny cirkulácie a prekračuje jej pravidlá zverejnením čohosi, čo „nie je na mieste“. Prekvapivý efekt čohosi nečakaného je potenciálnym impulzom udalostí realizovaných ako bezprostredné vzťahnutie sa konkrétnych ľudí k nápisu, ktorý nepredpokladali.

Jean Baudrillard hovorí o *priesvitnosti Zla* (transparence du Mal). Zlo nie je morálny princíp, ale štrukturálny princíp nerovnováhy, vitálneho chaosu vyvažujúceho umelo udržiavanú homeostázu systému. Tá je podľa Baudrillarda sama o sebe rozkladná, autodeštruktívna z vlastného prebytku ako biele krvinky pri leukémii. Princíp Zla naopak signalizuje virálnu vitalitu, neustále systém konfrontujúcu z rôznych strán, a tým zabraňujúcu jeho kolapsu z autovyčerpania. *Le chaos sert de limite à ce qui sans lui irait se perdre dans le vide absolu*⁴¹. Zlo, o ktorom hovorí Baudrillard, nie je revoltou v zmysle vzbury, otvoreného boja *proti* niečomu, ale skôr parazitovanie *na* systéme (Baudrillard sa vyžíva v imunologických metaforách.). Je to neustále pripomínanie reverzibility systému, no nie nutne pokus o prevrat.

*Dans des systèmes en voie de positivisation totale, et donc de désymbolisation, le mal équivaut simplement sous toutes ses formes à la règle fondamentale de réversibilité.*⁴²

*énergie viscérale [...] a pris la place de la négativité et de la révolte critique*⁴³

Vitálne a transparentné zlo, ktoré je podľa Baudrillarda štrukturálne nevyhnutné, nie je revolta, ale delikvencia. Objavujúca sa a miznúca, provokatívne poukazujúca na neabsolútnosť systému a predchádzajúca jeho prepadnutiu sa do seba. Zlo je priesvitné, pretože vyvstáva zo samotnej štruktúry systému, a hneď sa v nej rozpúšťa, trebárs ako v úkryte.

⁴⁰ Přírůstek Praha 2007, „Letáky a nápisy“, karton 190/1981, ABS.

⁴¹ Preklad citátu: *Chaos je limitom toho, čo by sa bez neho stratilo v absolútnom prázdne.* Baudrillard, J., *Transparence du Mal*, s. 75.

⁴² Preklad citátu: *V systémoch, ktoré sú na ceste totálnej pozitívizácie, a teda desymbolizácie, sa jednoducho zlo vo všetkých svojich formách rovná fundamentálnemu zákonu reverzibility.* Ibid., s. 72.

⁴³ Preklad citátu: *energia útrov nahradila negatívu a kritickú revoltu.* Ibid., s. 78.

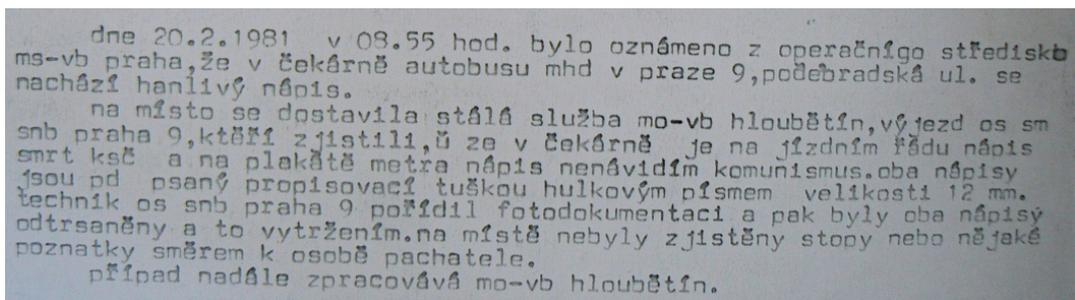
Nápisy *nereferujú* o nedostatkoch systému a nutnosti zmeniť ho; namiesto toho *realizujú* vpád. A šíria sa skutočne na spôsob víru, množia sa s porovnateľnou energiou. Nevznikajú celkom izolovane, ale v akomsi všeobecnom striehnutí na seba. Možno hovoriť o metakomunikácii „závadových“ prejavov, a zrejme neúmyselnom, no viac-menej rozpoznateľnom štýle. Heslá sa opakujú, pribúdajúce zdelenia väčšinou nehlásajú nič prevratne nové, vtipy majú vopred odhadnuteľnú pointu. Napriek tomu sa z nejakého dôvodu neopotrebnú. „Vláda klame“ môže byť verejne rozšírený, ničím neprevratný názor, no nápis „vláda klame“ v telefónnom zozname je udalosťou (Určite z hľadiska VB, vyšetrujúcej ho ako trestný čin). Ukazuje sa, že podstatným aspektom nápisov je ich performatívny charakter. Sú zdelení a gestom zároveň. Bez ohľadu na obsah sprítomňujú na nepatričnom mieste napísané nepatričné slová naratívu: Gesto zverejnenia nevysloviteľného. Gesto je niečím medzi rečou a fyzickým. Spôsob, akým nesie význam je celkom špecifický. *Sprítomňuje* ho akosi odrazu, v rovine konania, bez nutnosti čokoľvek vysvetľovať alebo naratizovať. Hoci gesto samo sa takisto odohráva v čase, odohráva sa zásadne inak ako text.

Co je však onen práh, který dělí řeč od nerozlišeného souznění s celkem a v celku, a je tedy vlastním počátkem řeči? Gesto. Gesto, které je ještě tělem, a přece již rudimentárním znakem; které je ještě pokračováním původního pohybu, jímž je nesen celý náš život, a přece již tento pohyb ruší, neboť v gestu příroda jakoby ztuhla a stala se něčím jiným. Život – bezprostřední, nereflaktovaný život – se tu náhle zastavil, vrátil se sám k sobě a dal tvar nezprostředkovaně prožívané sympatii/antipatii. Gesto je první obrys, první artikulace, první uchopení. Gesto je reakce i distance k ní.⁴⁴

V nápisech tuhne bezprostredné zažívanie udalostí. V následnosti sú stopou akcie, odtlačkom života, no v momente realizácie sú predovšetkým performatívom (možno spontánnym a možno premysleným); expanziou impulzu do priestoru a času. Nápis na stene teda na jednej strane niečo ukazuje, komunikuje, zdieľuje odkaz a na druhej strane sprítomňuje gesto, dotyk, telo, ktoré cez význam presvitá, a nevšíma si ho. Nápisy majú často podobu jedného slova. Alebo pár slov spojených do rýchleho vyjadrenia, gramaticky a stylisticky nie nutne správneho. Je to *prvý obrys, prvá artikulácia*? Je to chcenie trvácnosti, uchopiteľnosti, hoci z princípu dočasnej. (Nápisy boli odstránené za veľmi krátky čas, resp. bezprostredne po ich objavení.) Gesto i nápisy pretrvávajú (sú kompozičným výsekom času) a zároveň sa rozplývajú, sú prchavé. Dejú sa a zároveň sprostredkujú význam.

⁴⁴ Petříček, M., *Znaky každodennosti čili krátké řeči téměř o ničem*, Praha : Herrmann & synové, 1993, s. 41.

Cestovný poriadok.

dne 20.2.1981 v 08.55 hod. bylo oznámeno z operačního střediska
ms-vb praha, že v čekárně autobusu mhd v praze 9, počebradská ul. se
nachází hanlivý nápis.
na místo se dostavila stálá služba mo-vb hloubětín, výjezd os sm
snb praha 9, kteří zjistili, ů ze v čekárně je na jízdním řádu nápis
smrt ksč a na plakátě metra nápis nenávidím komunismus. oba nápisy
jsou psané propisovací tuškou hulkovým písmem velikostí 12 mm.
technik os snb praha 9 pořídil fotodokumentaci a pak byly oba nápisy
odtrženy a to vytržením. na místě nebyly zjištěny stopy nebo nějaké
poznatky směrem k osobě pachatele.
případ nadále zpracovává mo-vb hloubětín.

45

V niektorých prípadoch má zdelenie charakter osobnej výpovede („nenávidím komunismus“). Je to príklad prelínania súkromného s verejným; vo forme anonymného výkriku, prevedeného do grafickej formy nápisu. Oba nápisy sú pritom umiestnené na verejne informačných prostriedkoch (cestovný poriadok, plagát metra). Pohrávajú sa s motívom hodnoty dostupných informácií. Otvárajú otázku kritérií zverejniteľnosti. Vstupujú do „neutrálnej“ výpovede praktickej informácie formou emotívneho a agresívneho zvolania („SMRT KSČ“, „NENÁVIDÍM KOMUNISMUS“). Zdá sa, že z gesta srší uvoľnenie nahromadeného napätia. Zároveň pravdepodobne počíta s tým, že cestovný poriadok a schéma metra sú miesta, na ktoré sa ľudia pozerajú. Ktoré sú dokonca projektované tak, aby na ne bolo pozerané.

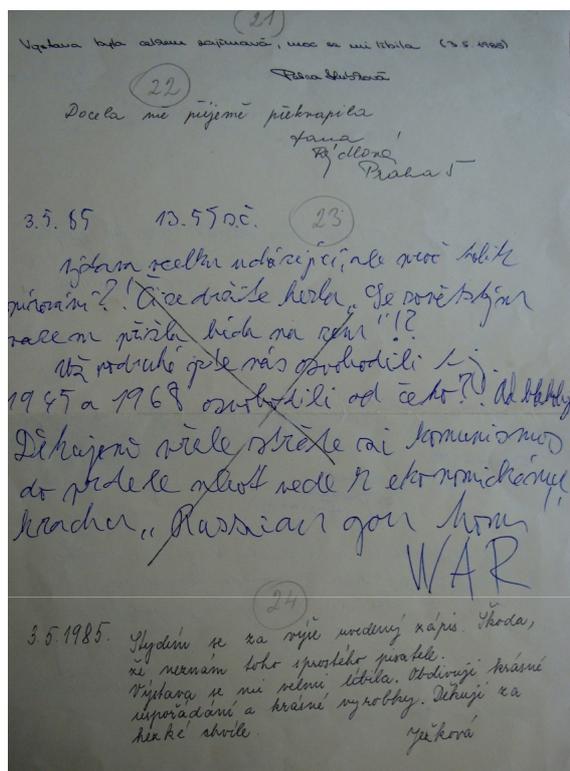
Návštevne knihy

Návštevne knihy v galériách slúžia ako priestor pre spätnú väzbu, reflexiu, názor účastníkov. V prípade oficiálnych výstav (teda prakticky všetkých) sa de facto tento priestor zužuje na pozitívne, alebo neutrálne reakcie. Oficiálne umenie je *schválené*, nie je preto celkom možné s ním nesúhlasiť. Priestor reakcií je monitorovaný a cenzúrovaný. Anti-prejavy sú vyšetrované ako trestný čin.

S plným vedomím tohto „pohľadu ponad chrbát“ sa v návštevnych knihách ustanovuje špecifická komunikácia medzi návštevnikmi. Je orientovaná jedným smerom. Tí, čo do nej píšú, si môžu prečítať všetky predchádzajúce zápisy a prípadne na ne reagovať, sami sa však nedozvedia, aké reakcie vyvolal ich zápis, čo nasleduje po ňom. Zápis v návštevnej knihe je opäť zanechávaním stopy. Na rozdiel od väčšiny ostatných diskutovaných prípadov však gesto písania nemusí byť zatajované v transparentnosti. Tu sa naopak očakáva, v danom kontexte vyznieva prirodzene a nenápadne. Nenútenosť gesta, ktoré sa tu realizuje „všetkým

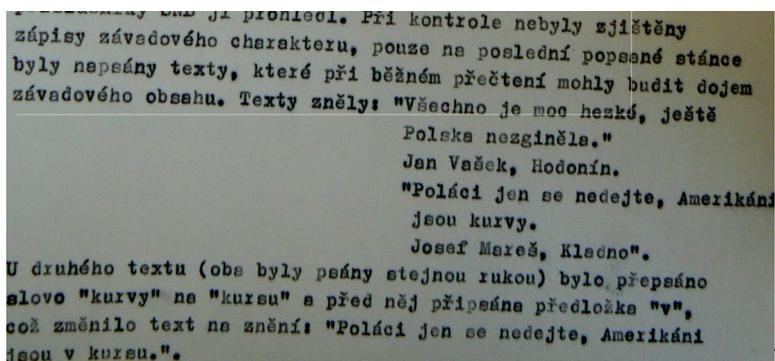
⁴⁵ *Přirůstek Praha 2007*, „Letáky a nápisy“, karton 187/1980, ABS.

na očích“, len znásobuje iróniu transgresívneho textu. Text do svojho podkladu formálne zapadá, nevyčnieva, neprekvapuje. Prekvapenie sa objavuje až pri zaoberaní sa jeho obsahom.

46

Do návštěvnej knihy výstavy s názvom „ZA ŽIVOT NA ZEMI – LENINSKÁ MÍROVÁ POLITIKA KSSS – BĚLORUSKÁ SSSR.“ niekto vpisuje celé stránky „závadového“ textu, a nikomu sa to nezdá podozrivé. V návštěvnej knihe výstavy „CHILE (1970 – 1985) na Můstku sa objaví nápis „BĚŽTE DO PRDELE – MARX“ a „STRČTE SI TO DO PRDELE ČURÁCI – LENIN“ a páchatel’a nedokážu vystopovať. Ako fiktívni autori hanlivého zápisu tu figurujú zakladateľské osobnosti Systému.

47

⁴⁶ Přírůstek Praha 2007, „Letáky a nápisy“, karton 199/1985, ABS.

⁴⁷ Přírůstek Praha 2007, „Letáky a nápisy“, karton 203/1988, ABS.

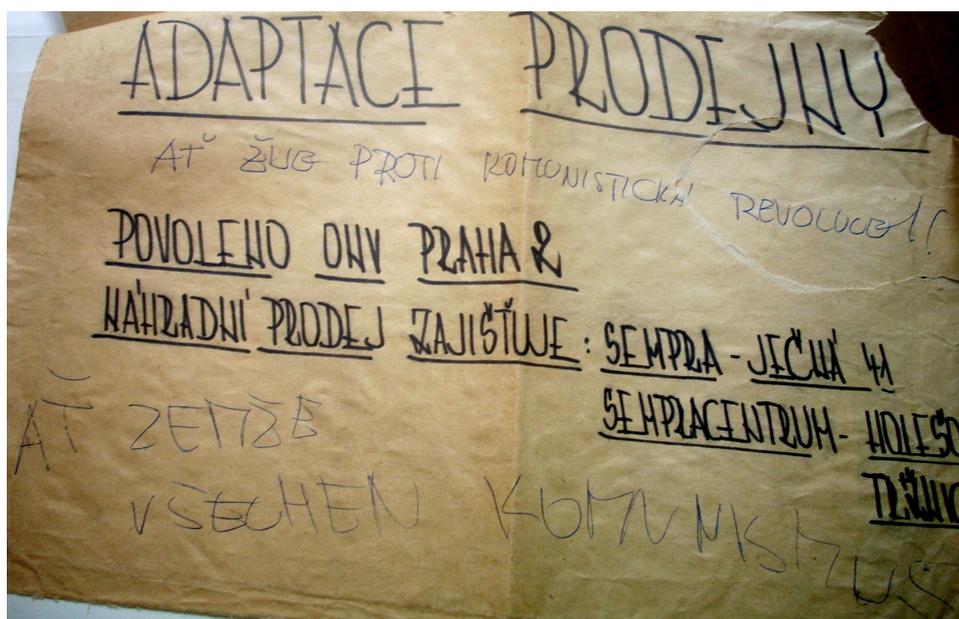
Do návštevnjej knihy na výstave gobelínov v Poľskom kultúrnom inštitúte niekto napíše: „POLÁCI, NEDEJTE SE, AMERIKÁNI JSOU KURVY“; a niekto ďalší, kto príde po ňom, prepíše „KURVY“ na „V KURSU“. A tu začína problém. Zápis sa ukazuje bezmocný voči následným vstupom doň. Z textu sa stáva koláž, vrství sa. Grafická podoba je len zľahka pozmenená, a význam sa radikálne mení. Text sa i vo svojej telesnosti (písmo) javí ako nestály. Grafická podoba sa ukazuje ako nespoľahlivý garant „danosti“ textu, skôr poukazuje na možné zahrávanie sa s „fyziológiou“ textu: prepisovaním, pridávaním znakov, skrátčením...

Na oznámení o adaptácii predajne

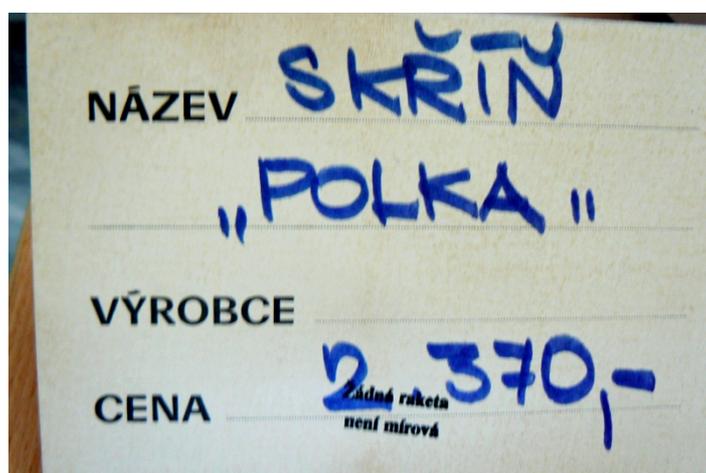
48

Plagát o zrušení predajne je verejný oznam. Na jednej strane komentuje, a vysvetľuje nezvyčajný stav (predajňa, ktorá tu bola, prestala existovať), na druhej strane potvrdzuje legitímnosť procesu zmeny (POVOLENO ONV PRAHA 2). A to bez toho, aby sa na plagáte vyskytoval jediný podpis, alebo razítko. O „zrušení predajne“ sa pritom hovorí iba v policajnom komentári. Samotný plagát informuje o „adaptácii“. Zánik, hoci zrejmy, nie je tu explicitne priznaný. Pojmy krach, či likvidácia nezapadajú do oficiálnej rétoriky pokroku, prospechu, prekračovania noriem. Hospodársky krach je v rovine reči v neprípustný (nevysloviteľný a nenapísateľný). Pojem „adaptácia“ šikovne obchádza skutočnosť zatvorenia predajne poukázaním na rozmer prispôsobenia priestoru čomusi novému, zrejme vyhovujúcejšiemu. „Závadový nápis“, naproti tomu mieri rovno na zamlčovaný aspekt zániku. Je postavený na štruktúrnej opozícii dvoch prehlásení „AŤ ZEMŘE“ versus „AŤ ŽIJE“, ktoré sú zároveň kompozične oddelené. Vitalita (AŤ ŽIJE) je prisudzovaná sfére, ktorá je tak blízka, a zároveň tak anti, ako len môže byť (dokonalejšiu binárnej opozícii, povedali by sme kedysi, lenže dnes už na ne veľmi nikto neverí), PROTI KOMUNISTICKEJ REVOLÚCII. Už v tomto samotnom pojme je obsiahnutý sladký paradox, pretože Revolúcia je kľúčovým legitimizačným prvkom systému; jeho mytizovaným genealogickým východiskom, obrazom Počiatku. Pojem „protikomunistická revolúcia“ z tohto hľadiska musí vyznievať ako oxymoron. Popri tom nápis hlása „AŤ ZEMŘE VŠECHEN KOMUNISMUS“. Slovo VŠECHEN tu môže sarkasticky odkazovať k nevyslovenému zániku predajne. Vychutnávajúc si možnosť pomenovať rozklad, ktorý sa niekto zdráha priznať. Nápis je zvolávaním smrti komunizmu len zčasti. Zároveň je to pomenovanie udalosti z alternatívneho uhla pohľadu, než je ten oficiálny.

⁴⁸ *Přírůstek Praha 2007*, „Letáky a nápisy“, karton 200/1986, ABS.

Skříň Polka a „Žádná raketa není mírová“

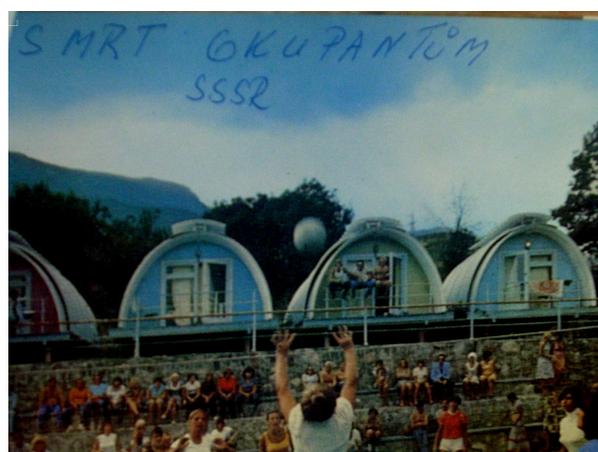
49

Nápis „ŽÁDNÁ RAKETA NENÍ MÍROVÁ“ umístěný na cenovce skřine „Polka“ působí dnes jako recesia alebo ako dokonalý stereotypný (trochu nostalgický) obrázok „tých čias“. Cenovka „Skříň Polka“ ako emblém dostupnosti kolektívneho sna „zariadiť si vlastné“ a takisto emblém unifikovanosti dobového interiérového dizajnu. A na nej odlačok

⁴⁹ Přírůstek Praha 2007, „Letáky a nápisy“, karton 182/1977, ABS.

„buržoázneho pacifizmu“ ako výraz vzbury proti pekným obrázkom. Vzburá má formu strohého poukázania na absurdnosť názvu „mírová raketa“, často skloňovaného v súdobej rétorike. Je to evokácia nepokojov a rúcania vstupujúca do idyly zariadovania.

I.b.3. Antikampaň v kampani: Nápis vstupujúce do anti-priestoru.

Nápis na verejne komunikačných prostriedkoch získavajú svojho významného druhého tým, že si ako podklad vyberajú priestor zameraný INAK (každodenne, prakticky) a presakujú tak do sféry každodenného vysporiadavania sa s realitou. Ďalšiu skupinu tvoria nápisy zjavujúce sa na podklade, ktorý im priamo protirečí: komentujú druhú stranu plagátov výročia oslobodenia, dokresľujú obsah výjavov v propagačných skrinkách, sú rozvinuté ako anti-transparenty počas sprievodov 1. Mája. Vzniká tak zvláštny priestor vzťahovosti vyplývajúci zo zlúčenia dvoch prítomností, ktoré sa navzájom vylučujú. Tento priestor, trhlina, špára, je autonómny, spočíva vo vzťahovosti, nie v prikláňaní sa k jednému pólu.

*Like every space of exception, this zone [zone of indifference] is, in truth, perfectly empty, and the truly human being who should occur there is only the place of a ceaselessly updated decision...*⁵¹

⁵⁰ Přírůstek Praha 2007, „Letáky a nápisy“, karton 179/1972, ABS.

⁵¹ Preklad citátu: *Táto zóna [zóna nezúčastnenosti], tak ako každý priestor výnimky, je v skutočnosti celkom prázdna a pravé ľudské bytie, ktoré by sa tu malo vyskytnúť, je len miestom donekonečna aktualizovaného rozhodnutia...*

Armand, L., *Language systems*, s. 4.

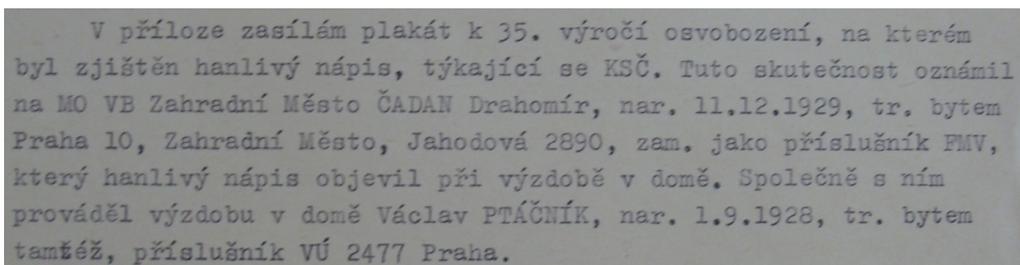
Trhlina je prázdny priestor. No vybáda k vlastnému zaplneniu. Človek konfrontovaný s neúplnou otvorenosťou ako formou prítomnosti je v nutkaní zaplniť ju tým, ako ju prežije (a má v podstate neobmedzené možnosti: odsúdiť nápis, pobaviť sa, nebadane súhlasiť, dostať strach, či ho niekto nevidí, pohoršiť sa...). Trhlina je otvorený priestor, nie návod na použitie.

Výpovedná hodnota paradoxu spočíva práve v schopnosti obsiahnuť protirečenia bez toho, aby sa navzájom neutralizovali. Dokáže ich postaviť do takého vzťahu, že sa pri tom odkrývajú nové nevidané možnosti ich uchopenia a energia vyplývajúca z nerešpektovania konvenčných hraníc. Je to energia spojená s trochou zlomyseľnej radosti, potmehúdstva, drzosti a očakávania. Paradox niečo očividne nerešpektuje, no toto *niečo* je významným prvkom jeho štruktúry. Zostáva v ňom prítomné o to viac, o čo urputnejšie sa ho druhá časť snaží poprieť. Môže byť komplementarita iná, než paradoxná?

Závadové nápisy v ultranormatívnom priestore propagandy sú však možno viac ako čimkoľvek iným *trofejou*. (Podobne ako čiapka ukradnutá policajtovi v dočasne rozšírenej verejnej zábavke na začiatku 21. storočia.) Je to vzťahnutie ruky na posvätnosť, ba čo viac, táto ruka zanecháva stopu (v podobe nápisu, výstrižku, spotvoreného transparentu.) Provokácie na druhú a len mierne maskovaná transgresia; len toľko, aby ešte zostal kúsok tajomstva nevyhnutného na to, aby udalosť mohla byť presvedčivá.

I.b.3.1. Nápisy na druhej strane normatívnych informačných prostriedkov

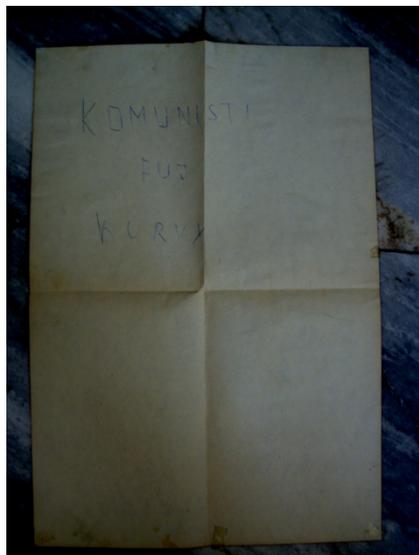
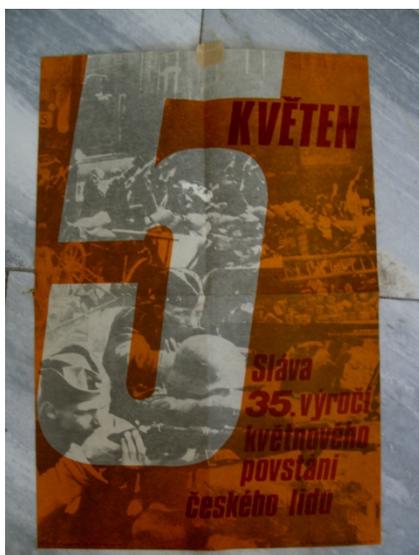
Plagát výročia oslobodenia

V příloze zasílám plakát k 35. výročí osvobození, na kterém byl zjištěn hanlivý nápis, týkající se KSČ. Tuto skutečnost oznámil na MO VB Zahradní Město ČADAN Drahomír, nar. 11.12.1929, tr. bytem Praha 10, Zahradní Město, Jahodová 2890, zam. jako příslušník FMV, který hanlivý nápis objevil při výzdobě v domě. Společně s ním prováděl výzdobu v domě Václav PTÁČNÍK, nar. 1.9.1928, tr. bytem tamtéž, příslušník VÚ 2477 Praha.

Plagát k 35. výročiu protifašistického povstania, na druhej strane ktorého je rukou písaný nápis „KOMUNISTI FUJ KURVY“, objavil a nahlásil pri výzdobe domu jeden z obyvateľov. Nápis sa nenachádza priamo na ploche plagátu, zážitok paradoxu teda nie je bezprostredný. Skôr je tu zdôraznený aspekt dvojstrannosti; nie však dvojzmyslu. Dvojzmysel evokuje pluralitu možných významov jediného tvrdenia, a realizuje ich odrazu, v jedinej, zmiešanej výpovedi, pričom jasne zdôrazňuje vlastnú nejednoznačnosť; stavia na nej. Dvojstrannosť je naopak konštituovaná ako buď-alebo, rub-líc, áno-nie, binárny kód: na jednej strane

komunisti osloboditelia – na druhej komunistickej kurvy. A medzi nimi medzera 35 rokov. Vzniká tu špeciálny priestor času; časovosti určenej vzťahovaním sa k minulosti a jej konfrontáciou s bezprostrednou prítomnosťou. Konfrontácia obrazu (partizáni mieriaci zo zákopu) a písma (rukou písaného). Vizualne je plagát koncipovaný tak, že obraz a písomné zdedenie navzájom presakujú. „Závadový“ nápis objavuje na plagáte ešte ďalší, nový, nezrejmý (hoci predpokladaný) priestor a svojou prítomnosťou ho zverejňuje. Nie však očividne. Existencia nápisu nie je zjavná pri zbežnom pohľade na plagát. Je nutné pozrieť sa na vec z druhej strany, z akéhokoľvek dôvodu. A práve toto gesto obrátenia strany, či skôr zaoberania sa druhou stranou, je možno podstatnejšie než uchopenie významu nápisu. Nápis počíta s tým, že ten, kto ho objaví, predtým videl plagát, a teda si uvedomuje, na čo nápis reaguje. V objavení nápisu je nutne obsiahnuté obrátenie strany.

52

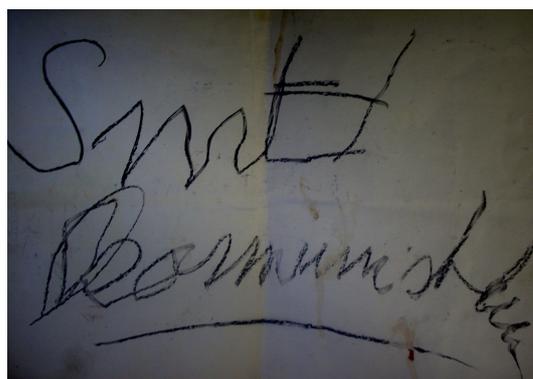
Plagát oznamujúci karneval

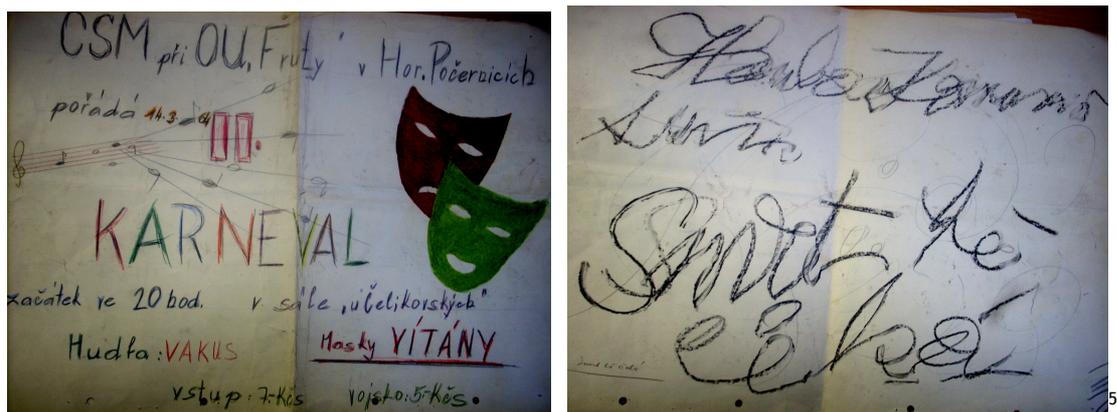
Pitoreskne, až Monty-Pythonsky pôsobí nápis SMRT KOMUNISTUM a nápis HANBA KOMUNISTUM SMRT TĚ ČEKÁ na druhej strane plagátov oznamujúcich karneval v Horných Počernicích. Plagáty majú podobu detskej kresby s uvedením času a miesta konania karnevalu a vstupného. Na druhej strane je nápis písaný rukou, zhotovený čiernym uhľom, čo ostro kontrastuje s farebnou čelnou stranou plagátov. Plagáty sú svojou formou výhražným dopisom. Policajná správa uvádza, že ich v ranných hodinách našiel tajomník MNV na záhrade svojho domu, kam ich cez noc zrejme prehodil niekto cez plot. Správa ďalej špecifikuje, že v rohoch plagátov sú stále dierky od pripínáčikov, ktorými boli plagáty pripevnené na vývesnej ploche. Páchatel' – pisateľ si ich vybral z nejakého dôvodu.

⁵² Přírůstek Praha 2007, „Letáky a nápisy“, karton 187/1980, ABS.

Karnevalová hýrivá farebnosť a takmer nečitateľné písmo hrozby na druhej strane spolu vytvárajú takmer dokonalú grotesknú koláž. Zrejme neúmyselne nápisy úplne korešpondujú s karnevalovosťou; časom prevrátených štruktúr a dočasných travestií. Počas karnevalu sa ako zásadná sa ukazuje *druhá strana*. Na druhej strane plagátu s detskou kresbou je načmárané zvolanie SMRT KOMUNISTUM. Písmo je v oboch prípadoch takmer nečitateľné, rozlieva sa do kriviek, takmer stráca formu (amorfnosť je jedným z určujúcich znakov karnevalu). Skoro sa vpíja do plochy plagátu, takže máme pocit, že presiakne na druhú stranu.

Na druhom plagáte prechádza všeobecné zvolanie HANBA KOMUNISTUM do veľmi osobného SMRT TĚ ČEKÁ adresovaného podľa všetkého majiteľovi záhrady, kam boli plagáty prehodené. Výhražka smrti napísaná na pozvánke na karneval. V abstraktnej rovine môžeme fantazírovať o evokácii smrti a smrteľnosti, ktorá je kľúčovým aspektom karnevalu a o tom, ako dva znakové systémy (nakreslená pozvánka na karneval a načarbaná vyhražka) podozrivo priliehajú. Vlastne ide o dva typy folklórnych útvarov, ktoré spolu komunikujú tak, že je možné túto zdvojenosť folklóru zastrešiť spoločnou teóriou. Všetko do seba zapadá za cenu toho, že pracujeme s určitým vyčleneným a redukovaným aspektom veci. Konkrétne okolnosti udalosti nás vlastne nezaujímajú, pretože nám unikajú; nedosiahnuteľné vo svojej komplexnosti. (Nevieme, čo bolo pisateľovou motiváciou vybrať si karnevalový plagát; môžeme len konštatovať, že to mohlo byť veľa faktorov, ktoré nemôžeme obsiahnuť: momentálny nedostatok iného papiera; zámer, ktorý nepoznáme; lokálne okolnosti; náhoda...) Tak tvoríme vlastné zrozumiteľné svety, a jediné možné ospravedlnenie spočíva v tom, že nás to možno baví.

I.b.3.2. Anti-nápisy na cenzúrovanom povrchu.

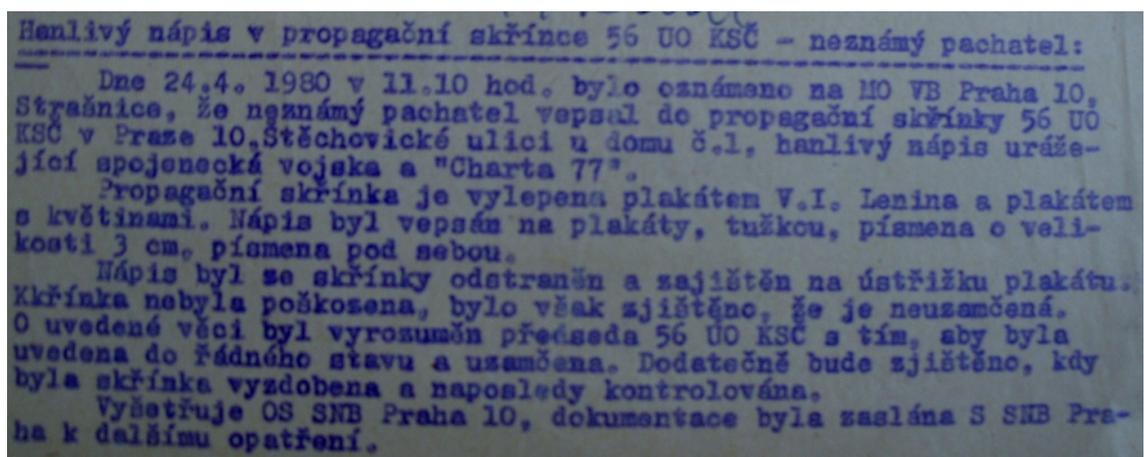
Nápisy vpísané priamo na plagáty sa od nápisov objavujúcich sa na druhej strane plagátov odlišujú tým, že rub a líc (ktoré sú základným komunikačným princípom nápisov na druhej strane) zlučujú do jediného deformovaného priestoru paradoxu. Z „áno a nie“ vytemňujú „a“. Či takto vznikne „ánonie“ záleží od uhlu pohľadu. Portrét V. I. Lenina s nápisom Charta 77 môžeme vnímať ako útvar *naratívny*, kde pôvodné zložky rešpektujú určité poradie a sú ľahko identifikovateľné a oddeliteľné. Aj pri letmom pohľade sme si takmer istí, že plagát predchádzal nápisu, a nie naopak; rovnako (ako „áno“ zjavne predchádza „nie“ v syntaxe „ánonie“). Nápis možno od plagátu celkom ľahko analyticky oddeliť a predpokladať ich izolovanú existenciu každého zvlášť (rovnako ako predpokladáme, že „áno“ existuje aj bez „nie“).

Rovnako však možno tvrdiť, že dochádza k čomusi inému: „áno“ prekrýva „nie“. Vyňatím „a“ mizne zásadný priestor vymedzujúci binárne opozície a umožňujúci ich analytickú uchopiteľnosť. „A“ zostáva prítomné vo svojej odňatosti, ako *stopa*, vypovedá tým, že tu už nie je, ale kedysi nutne muselo byť. A jeho neprítomnosť je istým spôsobom neprehliadnuteľná, ba krikľavá. Bez tejto krikľavej neprítomnosti by celkom zanikol transgresívny moment zlúčenia a jeho provokatívnosť.

Objavuje sa priestor nový, vyplývajúci z prekrytia, zlúčenia, z uchopovania vecí inak, než ich vymedzovaním. Poukázaním na ohraničenosť ohraničení. Je to podmanivá drzosť paradoxu, ktorá nezdeľuje, neznamená, k ničomu nereferuje, ale *realizuje* nemožné v existencii hybridného útvaru, ktorý zlučuje nezlúčiteľné. Paradox existuje a mlčí. O ničom nepresviedča, a v tom spočíva jeho príťažlivosť. Nemusí sa ničím obhajovať, pretože prítomnosť čohosi sa nedá vyargumentovať.

⁵³ Přírůstek Praha 2007, „Letáky a nápisy“, karton 170/1904, ABS.

Nápis na plagáte Lenina v propagačnej skrínke

54

Propagačné skrinky sú fascinujúce svojou zväzavosťou ku dekonštrukcii. Sú koncipované ako priestor nekritickej autoreprezentácie, už z princípu vylučujúci konfrontáciu s inakosťou. „Nie“ je v autoreprezentácii systému prítomné ako dôležitý prvok vymedzenia (západný imperializmus, kresťanstvo, fašizmus), jeho interpretácia však absolútne podlieha potrebám „áno“. Nedá sa preto hovoriť o konštruktívnej diferencii, ale karikatúre inakosti. Mnohé anti-prejavy na túto vykonštruovanosť a uzavretosť autoreprezentácie reagujú tým, že priamo na jej *povrchu* zverejnia inakosť v podobe náznaku. Nápis *CHARTA 77* na portréte muža s charakteristickou bradkou je pre človeka neznalého určujúci kontext nezrozumiteľný. Nechápe, kto je muž na plagáte, ani čo znamená nápis, no i bez toho sa dá tušiť, že nápis je vpádom do reprezentatívneho obrazu (*skřítky vylepena plakátem V.I. Lenina a plakátem s květinami*). Nápis písaný narýchlo tužkou sponchybňuje túto uhladenosť, dekonštruuje to, čo má obraz znázorňovať, a to tým, že ho uskutočňuje ako povrch (na ktorý sa dá písať). Okrem rozporu medzi významom obrazu a významom nápisu sa tu odohráva ešte čosi iné. Nápis ako gesto (nevšímajúc si nachvíľu jeho význam) zverejňuje jednu z možných rovín uchopenia plagátu; rovinu logickú, no nezrejmu: plagát ako papier, na ktorý sa dá písať. Poukazuje na materialitu obrazu, ktorá je všedná, a ruší tak bublinu jeho absolútnejosti.

Dôležitý je z tohoto hľadiska kontext propagačnej skrinky. Ten zdôrazňuje posvätný, ikonický charakter vecí sem umiestnených a ich nedotknuteľnosť. Nápis je stopou svätokrádežného *dotyku* (i vo fyzickom zmysle). Policajná správa poukazuje na fakt, že skrinka nie je zamknutá ako na závažný nedostatok a zjednáva nápravu (*aby byla uvedena do řádného stavu a uzamčena*). „Riadny stav“ je stotožnený so zamedzením prístupu verejnosti. Obraz

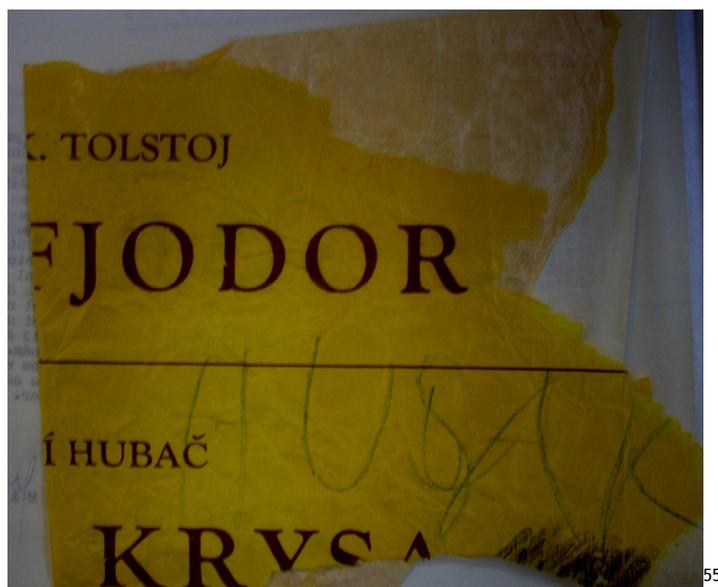
⁵⁴ Přírůstek Praha 2007, „Letáky a nápisy“, karton 187/1980, ABS.

v propagačnej skrinke sa nediskutuje. Jeho určujúcou vlastnosťou je ikonická neinteraktívnosť.

Kral Krysa

Plagátovacia plocha je ďalším príkladom selektívneho priestoru podliehajúceho cenzúre. To, čo sa na nej ocitá, získava status informácie, či skôr oprávnenie informovať. Plagátovacia plocha informuje o dianí a zverejňuje ho. vstup do plagátu prostredníctvom nápisu je vstupom do uzavretého celistvého systému. Stačí na to jediné slovo. V geste je zjavná provokácia, vychutnanie si pointy, ktorá sa sama ponúka. Takto vtip pôsobí neprešpekulovane a spontánne. Samotný nápis v tomto prípade (na rozdiel od nápisu CHARTA 77) nie je závadový, práve naopak. Ide o kľúčový pojem, tak často skloňovaný v oficiálnom diskurze. Prečin v tomto prípade spočíva v umiestnení tohto zásadného pojmu do nesprávneho kontextu, čím dochádza k znesväteniu. Pritom podklad takisto nie je sám osebe závadový (je to oficiálne schválený plagát. Ani nápis, ani podklad nie sú sami o sebe problematické. Závadovosť vzniká ich zlúčením, pri ňom dochádza k zdvojeniu prítomnosti plagátu i nápisu.

Plagát je naďalej informačným médiom o istom podujatí (divadelné predstavenie) a zároveň je nástrojom neúmyselnej irónie. Tento rozmer bol plagátu zjavne dodaný až následne a plagát je voči tomuto zneužitiu bezbranný, pretože naďalej musí tvrdiť *svoje*. A nápis, ktorý by v inom konexte mohol byť perfektne normatívny (napr. na prvomájovom transparente) je tu tŕňom v oku. Toto obojstranné zneužitie (plagátu i nápisu) takou formou, že nakoniec spolu tvrdia niečo celkom iné, než mali tvrdiť izolovane, je obzvlášť vydarené. Možno špekulovať o tom, či by bol vyšetrovaný ako trestný čin nápis „HUSÁK“ napr. na múre. Pretože úplne rovnako by toto gesto mohlo byť interpretované ako prejav priazne. Dá sa však predpokladať, že aj takýto prejav by bol posúdený ako závadový. Pretože s posväťmi pojmi sa musí zaobchádzať predpísaným spôsobom aj čo sa prejavov priazne týka.

Na nástenke doplnený nepatričný výstrižok, koláž.

Ďalším nedotknuteľným, reprezentatívne typizovaným priestorom sú nástenky. Na rozdiel od propagačných skriniek sú neuzamknuté, verejne dostupné, a teda náchylnejšie na „poškvrnenie“ nepatričným gestom. Za stav nástenky zodpovedala osoba poverená špeciálnou funkciou nástenkára (vyskytujúca sa na všetkých úrovniach od základných škôl až po národné podniky). Jeho úlohou bolo okrem koncipovania nástenky tiež nachádzanie, odstraňovanie a hlásenie nepatričností. Nejde o priestor vitrínkovo fyzicky izolovaný, ale chránený monitoringom (dodnes sú nástenky umiestňované tak, aby boli pod dohľadom, napr. oproti vrátnici).

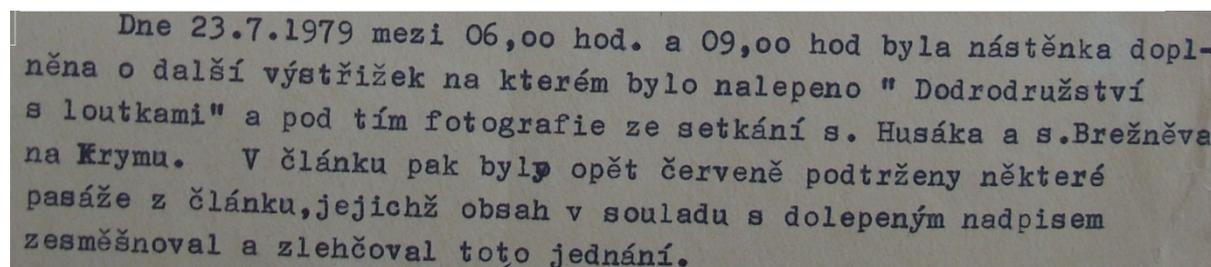
Nástenka je záhadný priestor, ktorý sa snaží *ukazovať*, čo sa deje, čo je dôležité, čo by nemalo uniknúť všeobecnej pozornosti. To, čo sa na nej ocitne, získava status vynatosti a dôležitosti. Nástenka je svojím spôsobom mapa. Je to priestorové rozvrhnutie informácií podľa určitého kódu tak, aby v nich bolo možné orientovať sa na prvý pohľad (čo je v strede a čo na okrajoch, akou veľkosťou písma je tá- ktorá informácia písaná, čo s čím susedí, aký priestor ja vydedený pre jednotlivé informácie, ktoré sú vyčlenené a ktoré nahusto...). Hierarchia informácií sa ukazuje ako špecifická nástenková estetika, zaručujúca zrozumiteľnosť, ktorá je navyše „oku lahodiaca“ (to tiež znamená vychádzajúca v ústrety oku zvyknutému hľadať podstatné informácie v určitom sektore a okrajové v inom.) Pri pohľade na nástenku je zjavná jej ultraštylizovanosť, koncepčnosť, a z toho vyplývajúca limitovanosť jej funkčnosti. (Na geologickej mape nebude nikto hľadať informácie o možnostiach turistického ubytovania).

⁵⁵ *Přirůstek Praha 2007*, „Letáky a nápisy“, karton 183/1978, ABS.

Nástenkou predkladaný obraz sveta je konzistentný, a predovšetkým usporiadaný. Priestorové rozvrhnutie je záväzné, akýkoľvek nový prvok, či odstránenie prvku, vyžaduje plastické prispôsobenie celkového rozvrhnutia, poposúvanie ostatných materiálov, aby na nástenke nevznikli diery. Diera, medzera vypovedá o neúplnosti, vybáda k doplneniu prostredníctvom spontánnej interakcie. Preto sú materiály na nástenke vždy starostlivo poposúvané tak, aby bolo prípadné prázdne miesto zamaskované a vznikol dojem pravidelnej rozvrhnutosti. Prázdne miesto či náznak nerovnomernosti vytvára priestor pre vstup a otvorenú interpretáciu, a to je presne to, čomu sa nástenka snaží vyhnúť. Žiadaný obraz je úplný, konzistentný, nekompromisný, a tak jednoznačný, ako len môže byť (nikdy nie absolútne). Na rozvrhutej nástenke sa zároveň uskutočňuje predkladaná informácia a zamedzenie informácií v zmysle dialógu, výmeny. Prázdne miesto alebo pridaný materiál vnáša do idyly deformáciu a naratívnosť. Je zjavné, že niečo pribudlo alebo ubudlo, niečo sa teda v mape, v obraze sveta *odohralo* a obraz stratil dojem uzavretého absolútna.

*Rozhodnu-li se třeba vysadit strom, pak mne k tomuto rozhodnutí přivedlo poznání, že je tu prázdné místo, které by bylo třeba zaplnit právě stromem: mému záměru předcházelo odhalení nedostatku, avšak tento nedostatek se mně mohl ukázat jenom proto, že nejsem svázán s prostě daným, s tím, co již funguje.*⁵⁶

Dobrodružství s loutkami

Dne 23.7.1979 mezi 06,00 hod. a 09,00 hod byla nástěnka doplněna o další výstřižek na kterém bylo nalepeno " Dobrodružství s loutkami" a pod tím fotografie ze setkání s. Husáka a s. Brežněva na Krymu. V článku pak byly opět červeně podtrženy některé pasáže z článku, jejichž obsah v souladu s dolepeným nadpisem zesměšňoval a zlehčoval toto jednání.

Obrázok zo stretnutia Husáka a Brežneva by na nástenke nemusel byť ničím výnimočným. Je tu však neplánovane, navyše, dodaný; narušuje asymetriu mapy. Okrem toho je tu sprítomnený ako súčasť koláže. V kontexte s výstrižkom „DOBRODRUŽSTVÍ S LOUTKAMI“ nadubúda normatívny obrázok iný rozmer, a podklad nástenky túto iróniu ešte znásobuje. Transgresia tu spočíva v spojení dvoch systémov, ktoré vznikli nezávisle na sebe. Ich zlúčením vyvstáva nový rozmer, pričom prvok dodatočného, arbitrárneho spojenia prvkov nie je vôbec maskovaný. Z názornosti koláže vyvstáva hra, pointa spočívajúca v svojvoľnom, no

⁵⁶ Petříček, M., Ibid., s. 56.

⁵⁷ Přírůstek Praha 2007, „Letáky a nápisy“, karton 185/1979, ABS.

výstižnom spojení prvkov vyňatých zo svojich pôvodných kontextov. Koláž objavuje ich nezjavné roviny a naznačuje tiež celé spektrum doteraz nevyčerpaných možností náhľadu. To isté sa odohráva v podčiarknutom texte. Gestom podčiarknutia sa text dostáva do okamžitej vzťahovosti s titulkom a obrázkom, nadobúda význam v určujúcom diskurze nastolenom kolážou (BYLY ČERVENĚ PODTRŽENY NĚKTERÉ PASÁŽE Z ČLÁNKU, JEJICHŽ OBSAH V SOULADU S DOLEPENÝM NADPISEM ZESMĚŠŇOVAL (...) TOTO JEDNÁNÍ). Výstrižok s textom (DOBRODRUŽSTVÍ S LOUTKAMI) figuruje v policajnom zápise ako NADPIS. Z toho vyplýva jeho určujúci charakter pre diskurz nástenky. Závadnosť koláže spočíva tiež v tom, že vybáda k aplikácii ironizujúceho pohľadu aj na ostatné materiály na nástenke. Nastoľuje možnosť určitého interpretačného rámca pohlcujúceho pôvodné vyznenie.

Všetko sa navyše odohráva na podklade nástenky, priestoru, ktorý sám o sebe sťahuje pozornosť a legitimuje „pravosť“ materiálov na svojom povrchu. Parazitálny prvok tu preto pôsobí so zhubnou škodoradosťou a obzvlášť účinne. Náznak hry dokáže určitým spôsobom v okamžiku spochybnit' uzavretú vážnosť reprezentácie.

Hákový kríž na „Aktuálních otázkách boje za mír“; Komunistické svině na „Rozvíjet revoluční odkaz“.

Ďalšou formou anti-prejavov sú nápisy objavujúce sa na verejných pozvánkach na propagačné prednášky. Organizuje ich Obvodný národný výbor a sú určené pre „DŮCHODCE, ŽENY V DOMÁCNOSTI A OBČANY SVOBODNÝCH POVOLÁNÍ“. Cieľová skupina je na oboch pozvánkach štandardizovaná v podobe akéhosi ustáleného spojenia označujúceho tých, čo stoja mimo paradigmy Práce. Sú to jediné oficiálne tolerované skupiny „nepracujúcich“. Zrejme práve pre túto absenciu na zásadnom princípe fungovania systému je im venovaná špeciálna pozornosť v podobe osvetu. Účasť na prednáškach má byť kompenzáciou neúčasti na Práci. Dôchodcovia, ženy v domácnosti aj predstavitelia slobodných povolání stoja mimo rozfázovaný rytmus pracovných dní. Ich čas sa odvíja inak, než čas zamestnancov prichádzajúcich do práce a z nej odchádzajúcich v presne stanovenú hodinu. Určite nie celkom svojvoľne, či nezávisle od pracovného rytmu, pretože ten je takmer všadeprítomný (kedy prídu deti zo školy a muž z práce, kedy sú otvorené obchody, odkedy dokedy je na pošte obedňajšia prestávka atď.). Predsa len je však čas oficiálne „nepracujúcich“ v niečom plastickejší, pretože nepodlieha bezprostrednej každodennej nutnosti v nejakom čase niekde byť.

Citujúc pozvánku sa obe prednášky sa konajú v rámci (ďalšieho ustáleného spojenia) PŘÍPRAVY OBČANŮ K CIVILNÍ OBRANĚ. A to je nenápadná, no znepokojivá formulácia. „Příprava k obraně“ evokuje reálnu hrozbu nutnosti sa brániť, je v nej obsiahnutá predtucha útoku. Predtucha o to znepokojivejšia, že nie je explicitne formulovaná, len naznačená. (Hoci ťažko povedať, do akej miery sa formulácia ošúchala opakovaným používaním a koľko zo zamýšľanej pôsobivosti si uchovala potom, ako sa stala frázou.) Pozvanie na prednášku implicitne stavia oficiálne „nepracujúcich“ do úlohy strážcov socializmu v dobe, keď ostatní pracujú. A tým im predsalen prisudzuje spoločenskú funkciu. (V téme prednášok figurujú spojenia UPEVNŮVÁNÍ OBRANY A OCHRANY SOCIALISMU, absurdné spojenie BOJ ZA MÍR; či BOJ ZA BEZPEČNOST A POKROK).

A práve na takejto „bojovne pacifistickej“ výzve sa objavuje červený hákový kríž a rovnako naliehavá výzva DNES!. Bolo by trúfale púšťať sa do špekulatívnych interpretácií (exaktného, konkrétneho) významu znaku v danom kontexte. Možno iba konštatovať prekrytie dvoch významami nabitých znakových systémov (text pozvánky a piktogram hákového kríža) a interpretačné možnosti z toho plynúce. Červený hákový kríž pretínajúci text BOJ ZA MÍR je až paralyzujúco výpovedný (absolútnym prebytkom možností významu). Napomáha tomu červená farba a umiestnenie znaku do centra pozvánky, takže ju celú pokrýva. Je otázne, ako sa text vysporiadava s tak dominantnou prítomnosťou znaku.

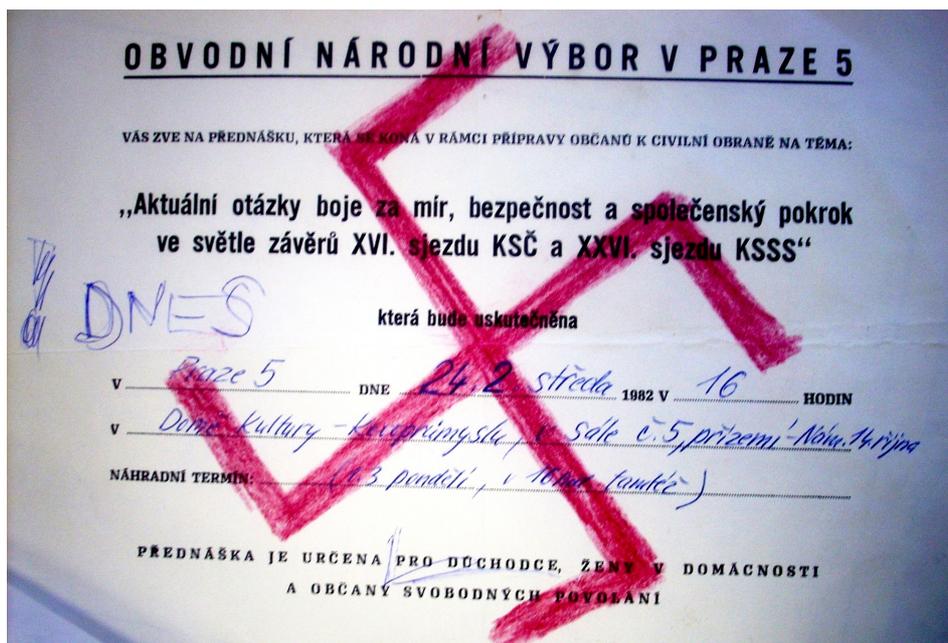
V oboch prípadoch je zjavné, že nápis (KOMUNISTICKÉ SVINĚ) i piktogram (hákový kríž) sa objavili až po umiestnení pozvánky. Je celkom ľahké predstaviť si pozvánku bez ilegálneho dodatku. Dodatok tým nadobúda status komentára; bezprostrednej reakcie, ktorá je na rozdiel od ostatných vizualizovaná; zachytená v priestore a čase. Ďalej sa realizuje prostredníctvom efemérnych reakcií konkrétnych ľudí, ktoré vyvoláva. Dokonca počíta s tým, že bude odstránená. Stopa, ktorú nemožno odstrániť, nie je stopou.

*An unerasable trace is not a trace.*⁵⁸

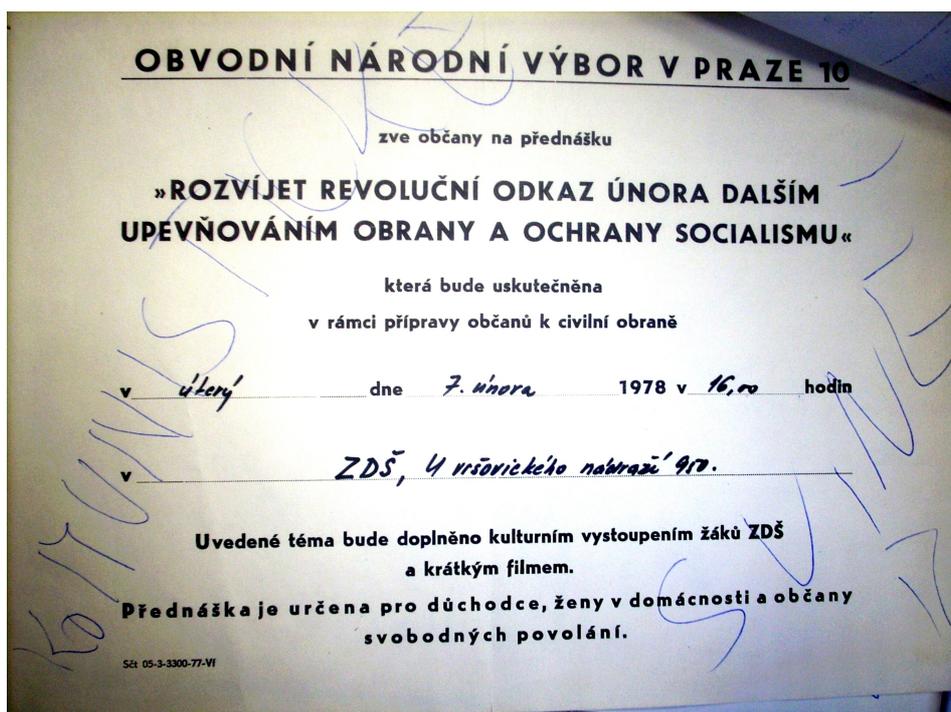
*It is not absence instead of presence, but a trace which replaces a presence which has never been present, an origin by means of which nothing has begun.*⁵⁹

⁵⁸ Preklad citátu: *Nezmazateľná stopa nie je stopu.*
Derrida, J., *Writing and difference*, s. 289.

⁵⁹ Preklad citátu: *Nie absencia namiesto prezencie, ale stopa, zaberajúca miesto prezencie, ktorá nikdy nebola prítomná, počiatku, prostredníctvom ktorého nič nezačalo.*
Derrida, J., *Ibid.*, s. 372.

60

61

Nápisy na pomníkoch

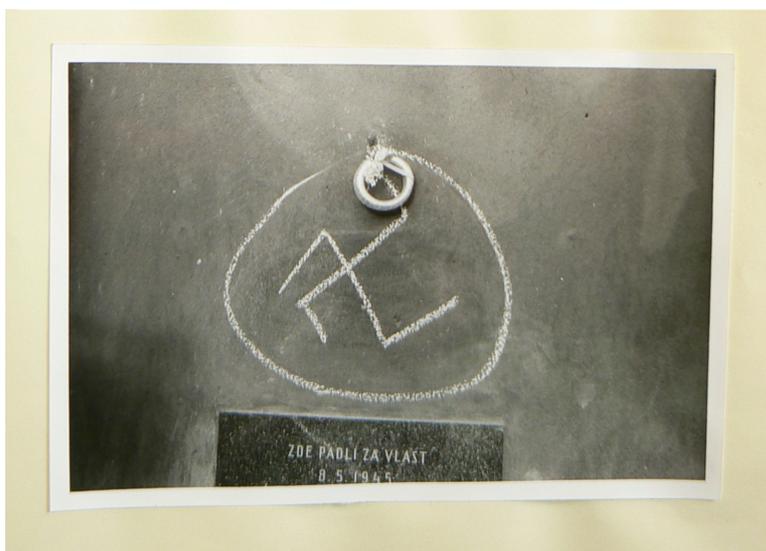
Ako terč útoku a podklad prejavov sú často volené symbolicky zaťažené miesta, oslabené a vyzývavé práve nekritickou uzavretosťou a paranoidnou snahou nepripustiť do tohoto priestoru žiadny scudzujúci prvok. Na pamätnej doske oslobodenia sa objaví hákový kríž.

⁶⁰ Přírůstek Praha 2007, „Letáky a nápisy“, karton 191/1982, ABS.

⁶¹ Přírůstek Praha 2007, „Letáky a nápisy“, karton 184/1978, ABS.

Hrob prezidenta Novotného je poliaty bielou farbou a nájdu na ňom dopis písaný rukou, prirovnávajúci stavbu nákladných hrobiek vrcholných politických predstaviteľov k hrobkám kniežat a šľachty, čo je v priamom protiklade s rovnostárskou rétorikou Strany. Nedá sa povedať presne, ako sú tieto gestá *myslené* (Je hákový kríž v tomto prípade prejavom profašizmu? Alebo kritikou socializmu jeho symbolickým zlúčením s demonizovaným Druhým? Čo ak vznikol náhodne, z nudy, vzdoru, opitosti ...?) Opäť sa tu ukazuje, že význam je vždy do značnej miery situačnou záležitosťou jeho posúdenia konkrétnym človekom. Nápis nepredstierajú hĺbku, ani nenaznačujú meta-roviny. Sú jednoduchým ťahom na povrchu veci, ktorý zverejňuje, čo z nej bolo vytesnené.

Dnešního dne ve 13.55 hodin bylo telefonicky oznámeno na MO-VB Smíchov občankou S k a l i c k á Vlasta nar. 22.3.1948, trvale bytem Praha 2, Štěpánská ul.č. 9/539, zaměstnána správa hřbitova Malvaziaka Praha 5, že na náhrobku bývalého pres. republiky Antonína Novotného byla rozlita brézevá barva a taktéž zde byl na keři umístěn hanlivý nápis. Dále jmenovaná uvedla, že již z náhrobku byla barva odstraněna a nápis na papíru je zajištěn u jmenované v kanceláři na správě uvedeného hřbitova.

63

I.c. Sériové letáky

Nápis rukou na rôznych povrchoch sprítomňujú gesto, ktoré vyprchalo, no je naďalej zjavné vo svojej neviditeľnosti. Ne-prítomnosť zakázaného gesta, jeho dištancia a jeho blízkosť sú podstatným aspektom nápisu; znásobujú jeho vyznenie.

⁶² Přírůstek Praha 2007, „Letáky a nápisy“, karton 195/1983, ABS.

⁶³ Přírůstek Praha 2007, „Letáky a nápisy“, karton 185/1979, ABS.

V prípade rozmnožovaných letákov sa jedinečnosť gesta (ako dotyku povrchu) vytráca v sérii. Nejde tu však o žiadnu stopercentnú profesionalizovanú reprodukciu. Letáky sú rozmnožované svojpomocne (detská tlačiareň, cyklostyl, kopírovací papier, sériový opis), a táto improvizovanosť je na nich fascinujúca. Konkrétne letáky sa v rôznej miere pohybujú v škále medzi amaterizmom a pseudoprofesionálnosťou. Sú výrazom snahy vytážiť maximum z limitovaných možností. Na jednej strane je tu plné vedomie a rešpektovanie daného stavu vecí; na druhej skúšanie plasticity existujúcich obmedzení. Letáky sú produktom domáceho kútenia; nadšeného chcenia bez dostatku možností; neopakovateľných pokusov bez dostatku skúseností. *Bricolage* je tu snáď po všetkých stránkach najpriliehavším pojmom.

Vo výsledku sú letáky väčšinou technicky nedokonalé, rozmazané, slabo čitateľné. Práve táto nedokonalosť ich však odlišuje od chladnej sériovosti profesionálnej reprografie. Nelegálne letáky sú a nie sú sériou. Za rozmazanosťou písmen tuší príbeh. Dá sa vidieť, že na tomto mieste bol vyvinutý silnejší tlak, a pri tomto písmene začala dochádzať farba. Odchýlkami sa do odkazu dostáva naratíva; odhaľuje sa proces vzniku, ktorý je pri bezchybnej tlači zneviditeľnený. Tu však pomedzi obsah odkazu názornejšie presakuje výpoveď o tom, že niekto leták vyrobil; sprítomňuje sa skrz to, čo vyčnieva, čo sa nepodarilo; zanecháva tak na odkaze svoju stopu. Autorstvo v tomto prípade nespočíva v obsahu odkazu (väčšinou ide o rozšírené protofolklórne slovesné útvary), ale práve v geste prepisovania, ktorého iniciácia je neraz súčasťou odkazu.

Rozhadzovanie ako spôsob distribúcie: letáky vyhadzované

Okrem kutilskej reprodukcie letákov stojí za zmienku forma ich distribúcie, ktorá je nemenej „štruktúrne improvizovaná“. Tu možno pomenovať rôzne spôsoby mätenia stôp s cieľom a zneviditeľniť páchatel'a. Letáky sú zhadzované z výšky na námestia vo veľkom počte kusov, čím vzniká papierový dážď. Alebo sú vyhadzované z idúceho auta, či priväzované o nafukovacie balóny, ktoré odkaz vynesú do vzduchu a po prasknutí ho „distribuujujú“ naspäť zem, no o kus ďalej. Do hry sa tak dostáva hra. Náhodnosť toho, „kam vietor zafúka“, svojím spôsobom robí páchatel'a menej viditeľným, ak nie celkom neviditeľným. Páchatel' tu figuruje ako ten, kto dokáže ponúkajúci sa princíp šikovne využiť, kto si ho uvedomí. V geste ruky vyhadzujúcej letáky je obsiahnutá istá nonšalantná indiferencia voči tomu, kto objaví jeden z letákov. Ako podstatný sa ukazuje akt ich zverejnenia, v tomto prípade doslova „vhodenia do sveta“. Nájdene letáky budú v konkrétnych prípadoch znamenať vždy niečo iné. Ako také (padajúce letáky mihajúce sa vo vzduchu, letáky rozhádzané pri ceste, stúpajúce priviazané

o nafukovací balón: letáky *prítomné* istým spôsobom, dalo by sa povedať, bez nutnosti prečítať si ich obsah) letáky signalizujú prítomnosť čohosi, čo bolo vypovedané z priestoru reprezentácie. A realizujú to spôsobmi, ktoré presne zodpovedajú charakteru ich vypovedanosti. V spôsobe ich približovania je zjavná vydedenosť. Približujú sa však s neodbytnosťou grotesky a sú takmer rovnako nezraniteľné. Letáky distribuované kutilským spôsobom majú v sebe niečo zo smutnej neodolateľnosti freak show. A tiež z ich beznádeje.

V příloze postupuji jako srovnávací materiál k dalšímu opatření 1 ks letáku s nápisem : HANBA VLÁDĚ ! PRYČ SE ZDRAŽENÍM ! PRYČ S RVHP !

Z provedeného šetření na místě nálezu lze předpokládat, že letáky byly rozhozeny z jedoucího auta, jelikož poblíže již žádné nebyly nalezeny.

Ú ř e d n í z á z n a m

Dne 26.10.1986 v 10,00 hod. jsem našel v polní honitbě při výkonu práva myslivosti igelitový sáček ve kterém je na lístku zpráva pro nálezce aby toto odeslal do 1.12.1986 na adresu Volksbank Neheim HÜsten eG Arnsberg. Z obsahu jsem zjistil že jde o Den otevřených dveří ve dnech 24-25.10.1986 společnosti vzdušných balonů. Tato zpráva je psána německy a vložena do igelitového sáčku který je zavázán motouzem a na konci jsou zjištěny zbytky plynového balonku. Vzhledem k tomu že toto bylo nalezeno v polní honitbě u obce Zeleneč okr. Pha- východ ve vzdálenosti cca 50m od objektu FMV se toto předává orgánům StB k dalšímu jejich opatření.

Dne 29.11.1988 v čase 14.20 hodin byl pramen v Praze na pěší zóně v ulici Na příkopě v prostoru o obchodu s koženým zbožím vedle Dětského domu, kde spozoroval náhle ve vzduchu poletující bílé papírky. Jeden papírek chytil, přečetl a uschoval. Na papírku byl natištěn text : " V PÁTEK V 18.00 U KONĚ, ZA DEMISI V.BILAKA A SPOL. Slávek Popelka". Část kolemjdoucích papírky ohytala a přečetla, pak je zahodila, nebo uschovala. Pramen si myslí že papírky vyhodil do vzduchu někdo z chodců, rozhodně je nevyhodil nikdo z okna.

Letáky vhadzované. Do poštových schránek

V archívnych záznamoch je najfrekvencovanejším spôsobom distribúcie letákov vhadzovanie do poštových schránok. Schránka je priestor na rozhraní medzi súkromím a verejným dianím. Pretekajú ňou informácie, no vždy len jedným smerom (z hľadiska obyvateľa domu je tento smer zvonku dovnútra). Prístup do nej je takisto len jednostranný. Všetci okrem majiteľa sem

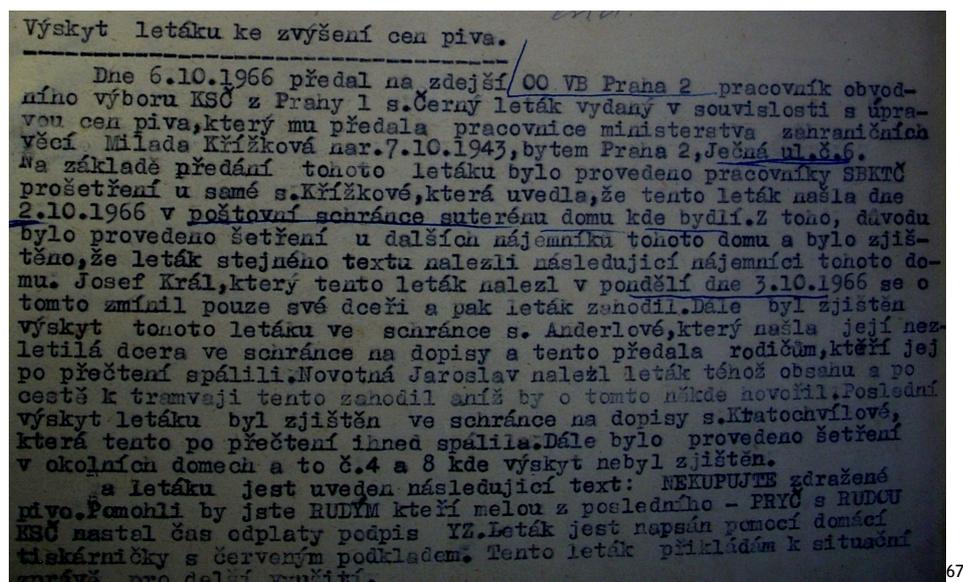
⁶⁴ Přírůstek Praha 2007, „Letáky a nápisy“, karton195/1984, ABS.

⁶⁵ Přírůstek Praha 2007, „Letáky a nápisy“, karton 200/1986, ABS.

⁶⁶ Přírůstek Praha 2007, „Letáky a nápisy“, karton 203/1988, ABS.

môžu poštu jedine vhadzovať. Majiteľ jediný ju vyberá, no zase nemá význam, aby do nej čokoľvek vhadzoval. Majiteľ nemôže ovplyvniť, čo sa zjaví v jeho schránke. Letáky sú a nie sú určené svojim neadresným prijímateľom. Majiteľ schránky nemôže s určitosťou vedieť, či bol leták určený práve jemu, alebo aj jemu. Prítomnosť „závadového“ letáku v jeho schránke znamená opletačky s políciou, výpovede a zápis takisto pre neho, hoci je „obeťou“. Preto je na zvážení každého, či výskyt takéhoto letáku vo svojej schránke zverejní.

Výstižný popis zaobchádzania s letákom sa objavuje v policajnom zápise prípadu „závadového“ letáku kritizujúceho vládu a zdrazenie piva. Leták našla vo svojej schránke pracovníčka ministerstva zahraničných vecí. Polícia preto začala vyšetrovanie aj v bytoch ostatných obyvateľov domu s cieľom zistiť, či aj oni obdržali rovnaký leták. Výsledný zápis zhrňa niekoľko možností naloženia s „destabilizačným“ materiálom:

Výskyt letáku ke zvýšení cen piva.

Dne 6.10.1966 předal na zdejší / OO VB Praha 2 pracovník obyvatel-
ného výboru KSČ z Prahy 1 s. Černý leták vydaný v souvislosti s úpra-
vou cen piva, který mu předala pracovníce ministerstva zahraničních
věcí Milada Křížková nar. 7.10.1943, bytem Praha 2, Ječná ul. č. 6.
Na základě předání tohoto letáku bylo provedeno pracovníky SBKČ
prošetření u samé s. Křížkové, která uvedla, že tento leták našla dne
2.10.1966 v poštovní schránce suterénu domu kde bydlí. Z toho, důvodu
bylo provedeno šetření u dalších nájemníků tohoto domu a bylo zjiš-
těno, že leták stejného textu našli následující nájemníci tohoto do-
mu. Josef Král, který tento leták našel v pondělí dne 3.10.1966 se o
tomto zmínil pouze své dceři a pak leták zanodil. Dále byl zjištěn
výskyt tohoto letáku ve schránce s. Anderlové, který našla její nez-
letilá dcera ve schránce na dopisy a tento předala rodičům, kteří jej
po přečtení spálili. Novotná Jaroslav našel leták téhož obsahu a po
cestě k tramvaji tento zanodil aniž by o tomto někde novořil. Poslední
výskyt letáku byl zjištěn ve schránce na dopisy s. Kratochvílové,
která tento po přečtení ihned spálila. Dále bylo provedeno šetření
v okolních domech a to č. 4 a 8 kde výskyt nebyl zjištěn.

a letáku jest uveden následující text: NEKUPUJTE zdražené
pivo. Pomohli by jste RUDÝM kteří melou z posledního - PRYČ s RUDOU
KSČ nastal čas odplaty podpis YZ. Leták jest napsán pomocí domácí
tiskárničky s červeným podkladem. Tento leták přikládám k situacím
správně pro další využití.

10xopíš a pošli d'alej.

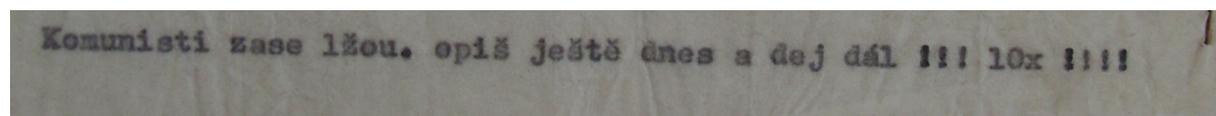
Špecifickú podskupinu tvoria letáky vhadzované do schránok s výzvou „OPÍŠ A POŠLI ĎALEJ“. Sú obdobou korešpondenčnej hry založenej na presne stanovenom počte opísaní určitého odkazu a jeho poslaní d'alej. Uposlúchnutie výzvy má priniesť šťastie, neuposlúchnutie má za následok niekoľko rokov nešťastia.

V podmienkach cenzúry a zvýšenej ostrážitosti voči nelegálnej tlači zvyšuje spôsob „distribuovanej reprodukcie“ pravdepodobnosť ututlania celej záležitosti, zachováva ju

⁶⁷ Přírůstek Praha 2007, „Letáky a nápisy“, karton 172/1966-1967, ABS.

v priesvitnosti. Takáto distribúcia má formu siete, či sieťoviny a je len ťažko zničiteľná vonkajším zásahom, na rozdiel od distribúcie z jedného centra. Týmto spôsobom sa „závadová“ myšlienka šíri ako nákaza, s virálnou vitalitou a je takmer nemožné vystopovať jej zdroj.

V predávaní odkazu týmto spôsobom je čosi podmanivé. Človek sa stáva súčasťou reťazca a sám ho aktívne predlžuje. Podstatným sa stáva gesto vlastného prepisu. Je to potvrdenie myšlienky, „zduplikovanie“ jej existencie gestom fyzického prepisu. Prepis ako prihlásenie sa k niečomu namiesto podpisu.

Myšlienka, názor sprítomnený vo fyzickej forme sa ukazuje ako čímsi zásadne iný od názoru vysloveného. Je to možno jeho zotrvačnosť, názornosť a neodvolateľnosť na rozdiel od prchavosti vysloveného. To, čo je „na papieri“ nadobúda inú formu prítomnosti, akoby platnejšiu, možno vzhľadom na svoju fyzickú uchopiteľnosť. Gestom prepisu pisateľ zhmotňuje a zmnožuje určité súcno; bez toho, aby ubúdalo z jeho potenciality; rovnako, ako neubúda z moci relikvií. „*Le mal se régénère par sa propre dépense.*“, tvrdí Jean Baudrillard.⁶⁹ „...*source originale d'énergie [est] sa dépense même*“⁷⁰ „*Plus on dépense plus l'énergie et la richesse augmente.*“⁷¹

Energia trhlín sa zväčšuje jej utrácaním, to znamená aplikáciou. Potentialita myšlienky „KOMUNISTI ZASE LŽOU“ sa realizuje tým, že si ju niekto konkrétny číta a niečo pri tom prežíva. Opakovaným prepisovaním a šírením sa jej potencialita nabaľuje po vrstvách. Navyše je tu slovíčko „ZASE“, ktoré robí s celou vetou divy. Zrazu je to všeobecne platné tvrdenie, obecná téza, a zároveň vzťahnutie sa k akejsi konkrétnosti, hoci nepomenovanej. Nepomenovanosťou sa otvára priestor pre aplikáciu tvrdenia na rôzne, konkrétne prípady. „ZASE“ implikuje opakovanie a časovosť. Po strohom tvrdení nasleduje výzva, ktorá na túto časovosť veľmi presne reaguje výzvou „OPIŠ JEŠTĚ DNES A DEJ DÁL“. Opakovanie ako princíp reakcie na opakované klamstvo („10X“). Výzva iniciuje rozširovanie informácie, že

⁶⁸ *Přirůstek Praha 2007*, „Letáky a nápisy“, karton 187/1980, ABS.

⁶⁹ Preklad citátu: *Zlo sa obnovuje skrz svoju vlastnú spotrebu.* Baudrillard, *Ibid.*, s. 113.

⁷⁰ Preklad citátu: *...prvotným zdrojom energie je samotná jej spotreba.* *Ibid.*, s. 107.

⁷¹ Preklad citátu: *Čím viac sa utráca, tým viac narastá energia a bohatstvo.* *Ibid.*

niekto klame. Tak v rámci jedinej vety vzniká implicitné napätie medzi (negatívnou) pravdou (KOMUNISTI LŽOU) a klamstvom (to, čo tvrdia komunisti, nepomenované). Pravda je tu *negatívna* (negujúca, popierajúca) a *konkrétne* (čierna na bielom, na kuse papiera); klamstvo *nekonkretizované*, no celková formulácia a vyznenie výzvy dáva tušiť, že ide o reakciu na nejaké *pozitívne*, afirmatívne tvrdenie (naznačené razantnosťou vyhlásenia KOMUNISTI ZASE LŽOU). V rámci diskurzu, ktorý sama vymedzuje, prevracia samizdatová výzva predstavu pravdy, ako čohosi *zjavného*. Zjednodušene by sa dalo povedať: Nie zjavné vyhlásenia v novinách a na tribúnach, ale pravda šírená ako samizdat (naviac podporovaná istou nostalgiou voči potláčanému, jeho zvláštnou podmanivosťou a platnosťou). Pravda, ktorú výzva síce neformuluje, no predsa na nej trvá (a sama ju stanovuje), nie je opakom klamstva (v zmysle ďalšieho afirmatívneho tvrdenia ukončeného bodkou), ale *negáciou* (v zmysle procesu).

Výzvy šíriace sa opisovaním otvárajú otázku vzťahu medzi originálom a kópiou. Walter Benjamin hovorí o reprodukciách ako o „aktualizáciách reprodukovaného“: *Zmnožovaním reprodukcie klade na miesto jedinečného výskytu tohoto diela výskyt masový. A tým, že reprodukci dovoľuje, aby vyšla vstříc vnímateli v jeho nynější situaci, aktualizuje reprodukované.*⁷²

Prchavosť a opakovateľnosť reprodukcie kladie Benjamin do protikladu k neopakovateľnosti a trvaniu originálu. Zavádza kategóriu auratičnosti umeleckého diela ako *jedinečné(ho) zjevení dálky, byť by byla sebeblíž.*

*Definice aury jako „jedinečné zjevení dálky, byť by byla sebeblíž,, nepředstavuje nic jiného než formulování kultovní hodnoty uměleckého díla v kategoriích časově prostorového vnímání. Dálka je protikladem blízkosti. Bytostně vzdálené je nedosažitelné. Ve skutečnosti je nedosažitelnost hlavní vlastností kultovního obrazu. Svou povahou zůstává „dálkou, byť by byl sebeblíž,,. Blízkost, již lze dosáhnout v jeho materii, nezasahuje rušivě do oné dálky, kterou si ve svém zjevení zachovává.*⁷³

Ak sa dielo v tradičnom poňatí vyznačuje predovšetkým oným zachovávaním diaľky v ňom sprítomnenej; dielo v ére technickej reprodukovateľnosti je vystavené požiadavke blízkosti,

⁷² Benjamin, W. „Umělecké dílo ve věku své technické reprodukovatelnosti“ In *Dílo a jeho zdroj*, Praha: Odeon, 1979, s. 34.

⁷³ *Ibid.*, s. 36.

materiálnej uchopiteľnosti: *Totíž: „přiblížit si,, věci prostorově a lidsky, je vášnivým požadavkem soudobých mas, stejně jako snaha po překonání jedinečnosti každého úkazu jeho reprodukcí. Stále zřetelněji se prosazuje potřeba zmocnit se předmětu v největší blízkosti v podobě obrazu, nebo lépe, v jeho napodobenině, v reprodukcii.*⁷⁴

Reprodukovanosť zásadne mení povahu diela. Otázka pravosti stráca význam na úkor dostupnosti a fyzickej blízkosti (interaktívnej manipulovateľnosti):

*Reprodukované umělecké dílo se ve stále rostoucí míře stává reprodukcí uměleckého díla založeného na reprodukovatelnosti. Z fotografické desky například můžeme zhotovit množství snímků; otázka který z nich je pravý, nemá smysl. Avšak v okamžiku, kdy již nelze k umělecké produkci přikládat měřítko pravosti, mění se zásadně i celková sociální funkce umění. Namísto rituálu je umění fundováno jinou praxí: totiž politikou.*⁷⁵

Prepisovanie je formou reprodukcie, no nie celkom mechanickej. Prepisujúci človek zanecháva v odkaze vlastnú stopu. Buď prepisuje rukou, a vtedy sa osoba pisateľa pretavuje do odkazu vo *forme* jeho vlastného písma, alebo prepisuje na stroji, a vtedy sa tu sprítomňuje napríklad v podobe chýb v texte, alebo v rôznej miere intenzity, ktorou stláča jednotlivé klávesy a píše rôzne viditeľné (alebo neviditeľné) písmená. Nejde tu o fakt prepisu, ale performatív. Prepisom nevznikajú identické klony, ale celkom svojbytné novotvary. Možno by sa dalo hovoriť o „aktualizácii reprodukovaného bez straty aury“; alebo slovami Gilla Deleuze, o „vymámení niečoho nového z opakovania“: *Soutirer à la répétition quelque chose de nouveau, lui soutirer la différence.*⁷⁶

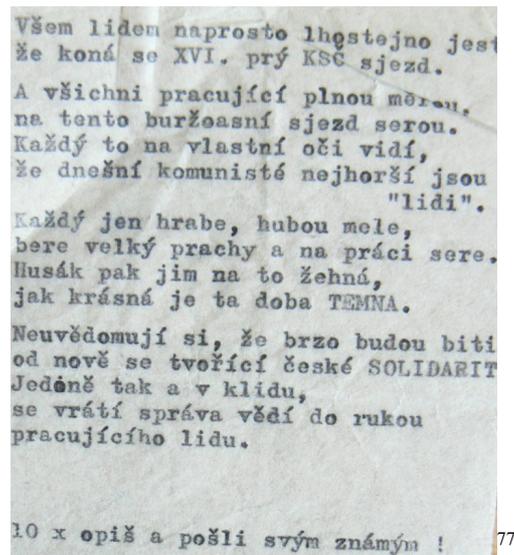
⁷⁴ Ibid., s. 35.

⁷⁵ Ibid., s. 7.

⁷⁶ Preklad citátu: *Vnuknúť opakovaniu niečo nové, vnuknúť mu inakosť.*

Deleuze, G., *Différence et répétition*, Paris: Presses Universitaires de France, 2000, s. 103.

Všem lidem naprosto lhostejno jest

Všem lidem naprosto lhostejno jest
že koná se XVI. prý KSČ sjezd.
A všichni pracující plnou měrou,
na tento buržeuasní sjezd serou.
Každý to na vlastní oči vidí,
že dnešní komunisté nejhorší jsou
"lidi".
Každý jen hrabe, hubou mele,
bere velký prachy a na práci sere.
Husák pak jim na to žehná,
jak krásná je ta doba TEMNA.
Neuvědomují si, že brzo budou bití
od nově se tvořící české SOLIDARIT
Jedóně tak a v klidu,
se vrátí správa vědí do rukou
pracujícího lidu.
10 x opiš a pošli svým známým ! 77

V prípade komponovaného textu sa zreteľnejšie ako pri stručnom niekoľkoslovnom zvolaní vynára otázka autorstva. V rámci princípu „prepíš a pošli ďalej“ sa Autor roztráca v procese prepisovania. Dekonstruktivistická vízia smrti autora sa tu realizuje s nenásilnou ľahkosťou hry. Vlastne nie je podstatné, kto s myšlienkou prišiel a vypustil ju do sveta. Autorstvo sa drobí a v istom zmysle presúva na mediátora. Rovnoprávnymi autormi sú všetci, ktorí hre prikývnu a udržia ju pri živote.

Forma „distribúovaného autorstva“ je zároveň výhodná, pretože je anonymná a má povahu siete. Slúži teda ako ochrana pred vystopovaním, pretože určenie pôvodcu (to znamená toho, kto list vhodil niekomu do schránky, teda i mediátora) znamená priznanie trestnej zodpovednosti.

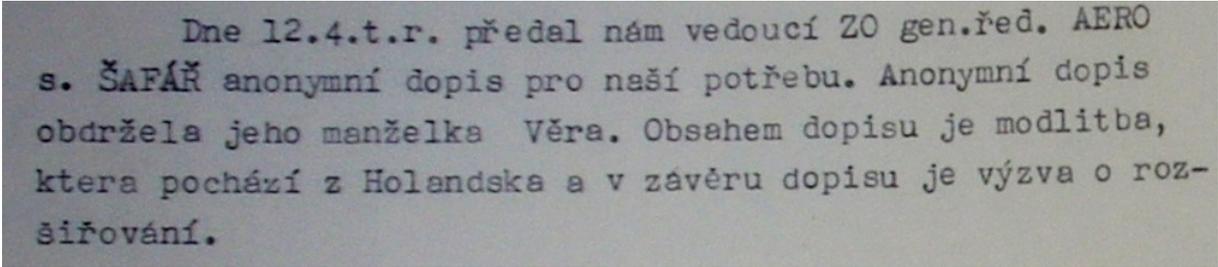
V celkovom vyznení odkazu je zjavná irónia namierená proti prílišnej seba-vážnosti oficiálneho systému. Text volí odľahčenosť proti ultraserióznosti a nedostatku kritickej sebareflexie, ktoré sa ukazujú ako slabiny systému. (VŠEM LIDEM NAPROSTO LHOSTEJNO JEST/ ŽE KONÁ SE PRÝ XVI. KSČ SJEZD). Ľahostajnosť a ignorácia ako protilátky nátlaku ideológie (ktorého je Zjazd KSČ spektakulárnou udalosťou).

Je to príklad bachtinovskej travestie: utopického prevrátania štruktúr (tu v rovine imaginácie). Útok ľudovosti na nedotknuteľnosť „vysokého“ a jej dočasná nadvláda (obraz čoskoro bitej vrchnosti, správa vecí v rukách pracujúceho ľudu). Text neskrývane využíva stylistické prvky oficiálnej propagandy: štruktúra a rytmus verša, jednoduché rýmy, rétorika: evokácia identity „pracujúceho ľudu“, obraz „DOBY TEMNA“ oficiálne aplikovaný na kresťanstvo, záver ako

⁷⁷ Přírůstek Praha 2007, „Letáky a nápisy“, karton 180/1974, ABS.

vítazstvo pracujúceho ľudu atď. Tieto prvky však mieša s humorom a využíva ich ako ironickú anti-kampaň. Mieri na systém jeho vlastnými zbraňami, a o to je jeho transgresia presvedčivejšia.

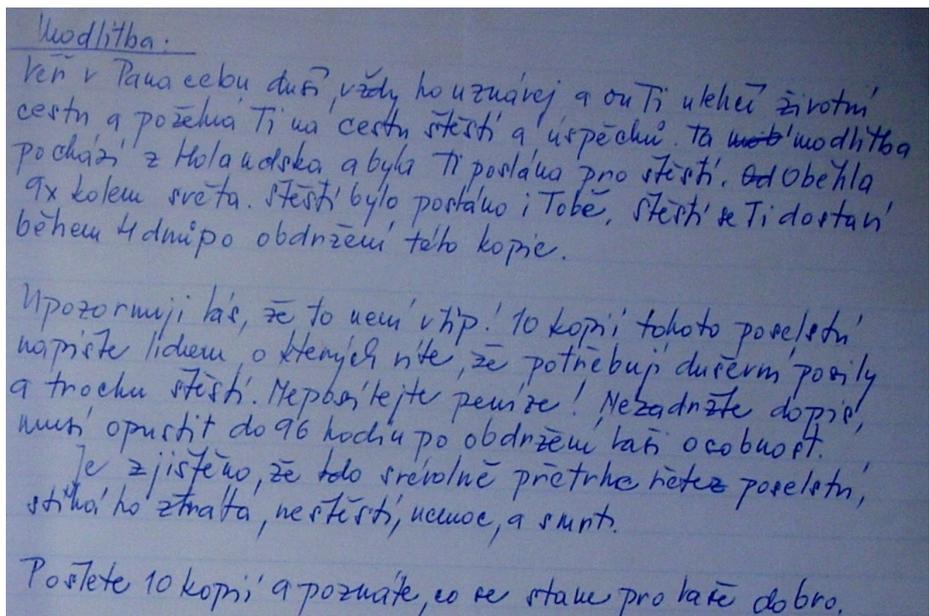
Modlitba z Holandska

Dne 12.4.t.r. předal nám vedoucí ZO gen.řed. AERO s. ŠAFÁŘ anonymní dopis pro naší potřebu. Anonymní dopis obdržela jeho manželka Věra. Obsahem dopisu je modlitba, která pochází z Holandska a v závěru dopisu je výzva o rozšiřování.

„Modlitba“, o ktorej hovorí policajný záznam, je najtypickejším príkladom korešpondenčnej hry založenej na presne stanovenom počte opísaní odkazu a jeho znásobenej distribúcií. Má formu dopisu písaného rukou. Samotný text „modlitby“ zaberá necelé prvé dva riadky dopisu, tlmočí výzvu vo „vieru v Pána“. Samovoľne a bez akéhokoľvek (grafického či iného) oddelenia prechádza do komentára seba samého. Úlohou prijímateľa, je 10krát dopis opísať a distribuovať ho do 96 hodín po obdržaní kópie. To spôsobí, že sa prijímateľovi „šťestí dostaví během 4 dnů“. Naopak, pretrhnutie reťaze má za následok „ztrátu, neštěstí, nemoc a smrt“.

Korešpondečná hra sa ocitá v policajných spisoch medzi závadovými materiálmi. Jediná (posledná) veta uvedeného úryvku zo zápisnice zhŕňa prečo. „*Obsahem dopisu je modlitba, která pochází z Holandska a v závěru je výzva o rozšiřování.*“ Podčiarknuté tri faktory (náboženský charakter, napojenie na Západ, a podnecovanie nelegálnej distribúcie) sú viac než postačujúce, aby dopis vzbudil podozrenie.

78

Závadové letáky vo volebných urnách

Volby v systéme, kde prakticky neexistuje možnosť výberu, strácajú reálne opodstatnenie. Stávajú čisto spektakulárnou udalosťou, vynucovaným prejavom spolupatričnosti k systému. Nevoliť v takomto systéme nie je výrazom neutrality, nerozhodnosti alebo ľahostajnosti. Akt nevolenia je negatívny; znamená neodovzdať hlas Strane, neprejavíť jej priazeň. Spôsobovať trhlinu v obraze celistvosti. Volebná neúčast' je preto monitorovaná a sankcionovaná. Asi by bolo ťažké vymyslieť dokonalejšiu ilustráciu Debordovej *spoločnosti spektaklu*⁷⁹ a Baudrillardovho konceptu *simulakier*⁸⁰, než povinnú účasť na voľbách bez reálnej možnosti voliť.

Policajné záznamy z volebných rokov obsahujú početné záznamy o „nevhodných“, „závadových“ či „destabilizačných“ letádoch objavených volebnými komisiami v hlasovacích urnách. Takýto spôsob transgresie (v zmysle revolty nie rebélie) je analogický s písaním „závadových“ nápisov do knihy návštev. Formálne je „závadové“ gesto v okamihu svojej realizácie nerozlíšiteľné od gesta normatívneho. Občan prechádza s hlasovacím lístkom za plentu, vychádza a vhadzuje lístok do urny. Ako všetci ostatní. „Závadovosť“ sa vyjaví až

⁷⁸ Přírůstek Praha 2007, „Letáky a nápisy“, karton 179/ 1972, ABS.

⁷⁹ Spektákl je stav spoločnosti, v ktorom „Život spoločnosti je redukovaný na na pouhý zjev, vnější vzhled. (...) Skutečný svět, který bylo možné aktivně utvářet, byl nahrazen pseudosvětém obrazů...“
Guy Debord, In *Sešit pro umění, teorii a příbuzné zóny*, 4-5/2008, Praha: Vědecko-výzkumné pracoviště Akademie výtvarných umění, 2008, s. 79.

⁸⁰ „Simulace se už dnes netýká jen teritoria, referenčního jsočna nebo substance. Je to reálně produkované modely, bez původu nebo reality: hyperreálně. Teritorium již nepřechází maou. Od nynějška je to naopak mapa, která předchází teritorium, (...) je to mapa, která dává vzniknout teritoriu.“
Jean Baudrillard In *Ibid.*, s. 84.

v momente objavenia obsahu lístku, teda pri sčítaní hlasov. To už je osoba pisateľ a v nedohľadne. Rozpustená v masovej identite občianstva. Gesto sa pohráva s vyprázdnenosťou volebnej ceremónie, ktorá navonok okázale dodržiava znaky „všeobecných, rovných a tajných“ volieb. Tak pristupuje na túto hru. Realizuje inú možnosť v situácií, keď zdanlivo nie je na výber. Občianska neposlušnosť sa ukazuje ako účinný spôsob vzpierania sa systému, ktorý je v presile; na rozdiel od otvorenej kontra-revolúcie nevyžaduje obeť a mučenie.

z p r á v a o závadovém lístku, vhozeném do hlasovací urny, ve volebni místnosti č. 125a-zdš umělecká, praha 7.

dne 6.6.1981 byl v uvedené volebni místnosti č. 125a při sčítání hlasů nalezen papírek, který byl vhozen do hlasovací urny pravděpodobně současně s hlasovacími lístky, text-na papírku : „ modlím se za hrdinné krasnoarmějce z května 45, ale k srpnu 68 svůj hlas dát nemohu ...“
výše uvedený papírek odevzdala s. dohnalová, místopředsedkyně volebni komise spolu s hlasovacími materiály.

V příloze předkládám hanlivý nápis, který byl nalezen ve volebni urně společně s volebními lístky u volebni komise č. 43 v Praze 2, Slezská č. 21. Uvedený leták byl nalezen na dně volebni urny, byl zajištěn náčelníkem OOK npor. Kvičalou a zástupcem náčelníka odboru VB kpt. Kaštovským.

Svolejte schůzi, jak v našich vychvalovaných podmínkách spravují h a v a r i j n í čtyř např. náhlé nehody s odtokem fekálií ze záchodů, vodovody a topení.
A podle toho v o j t e

⁸¹ Přírůstek Praha 2007, „Letáky a nápisy“, karton 190/1981, ABS.

⁸² Ibid.

II. NARATÍVY (a Donna Haraway)

V prípade prejavov diskutovaných vyššie sme mali dočinenia so *stopou* (v kriminalistickom i sémantickom zmysle). Páchatelia neboli *vystopovaní*, preto sa policajný zápis obmedzuje na konšatovanie výskytu „závadových“ prejavov (nápisoav alebo letákov). Na podklade stopy bolo možné tušene zrekonštruovať udalosť, ktorá za ňou stojí; alebo ešte presnejšie: pomenovať aspekty tejto udalosti. Skôr však išlo o sémantický rozbor prítomnosti stopy na rôznych povrchoch, analýzu ich vzájomnej komunikácie a naznačenie interpretačných možností z toho plynúcich.

Tu sa však objavuje naratíva. Zásadný rozdiel spočíva v tom, že páchatelia ďalej rozoberaných trestných činov a priestupkov boli vypátraní; v zápise sa teda objavuje ich popis udalosti formou výpovede. Pevnou súčasťou zápisu však zostáva pomenovanie a popis trestného činu žargónom (i očami) príslušníka VB, ktoré tvorí úvod spisu, stručné uvedenia do situácie. Po ňom nasleduje výpoveď odozrivých a naratíva v nej obsiahnutá. Napätie medzi týmito dvomi štruktúrnymi prvkami zápisnice (normatizovaný policajný úvod, improvizovaná výpoveď podozrivého) je zjavné a výpovedné. Vo výpovediach samotných sú jasne identifikovateľné znaky toho, v akom kontexte záznam vzniká a akým spôsobom do výpovede vstupuje a ovplyvňuje ju (známky kajúcnosti v závere, prísľuby, že sa nič podobné nebude opakovať, snaha vyjadrovať sa slušne a prispôbiť verziu príbehu tak, aby to zľahčilo prípadný trest.). V iných prípadoch je naopak zjavná snaha o provokáciu, znásobené používanie vulgarizmov a slengu, či už z neobratnosti alebo úmyselne.

S ohľadom na túto kontextuálnu podmienenosť neumožňuje výpoveď podozrivého získať „nezaujatý“ obraz udalosti. O to však ani nejde. Nezáujatý obraz je snom. Každá výpoveď podlieha svojmu kontextu, a práve v tejto improvizovanej štruktúrálnej zladenosti možno vidieť autenticitu príbehu. Nie príbeh jediný a „pravdivý“ vo svojej nemennosti; ale príbeh, ktorého „pravdivosť“ je aktualizovaná podľa okolností. Nemusí ísť o úmyselné kľučkovanie. Udalosť je v momente svojho odhrávania sa zrejme tak komplexná, že je neuchopiteľná bez naratívnej redukcie. Medzi týmto štruktúrnym pohrávaním sa s plasticitou príbehu a klamstvom existuje hranica, i keď tenká, nie vždy jasná a nie pevne daná. Je to hranica prekročenia reverzibility príbehu. Po klamstve je príbeh nezvratný do východiskovej pozície, a musí sa odvíjať nanovo, akoby v prázdne, podľa vytýčeného smeru a rozprávač si je vedomý nutnosťou bezprostredne vyplňať vzniknuté medzery. V prípade analýzy výpovedí je hranica medzi svojskou verziou príbehu a klamstvom irelevantná. Je možné, že sa

rozprávačovi z rôznych dôvodov príbeh v niektorých momentov „preklopil“ do klamstva. To však nemáme ako posúdiť, pravdivosť predkladanej verzie je nám ľahostajná.

*I am arguing for the view from a body, always a complex, contradictory, structuring, and structured body, versus the view from above, from nowhere, from simplicity.*⁸³; hlása Donna Haraway. *Only the god trick is forbidden.*⁸⁴

God trick spočíva v kúzelnícky iluzórnej schopnosti vidieť, a nebyť videný, reprezentovať, a nebyť reprezentovaný. Pričom práve úmyselná zamlčanosť toho, kto sa díva, je vydávaná za kritérium *nestranného náhľadu*. Zneviditeľnenie subjektu pomocou rôznych vizuálnych, či štylistických stratégií, sa paradoxne stáva doktrínou *vedeckej objektivity*. Zamlčanie ako transcendencia. Odstup ako podmienka *pravdivosti*. Sprostredkovaný obraz je neutrálny, obecný, všezahrňujúci. (Typická ilustrácia objektivizujúceho obrazu: Zemeguľa nahliadaná z diaľky, ako celok, z odstupu, ktorého pozorovateľ na Zemi nie je schopný práve pre svoju pripútanosť k nej. Po storočiach sporov *definitívna podoba*, hoci pre obyvateľov Zeme bezprostredne empiricky neoveriteľná abstrakcia. Obraz nekriticky prijímaný na základe *viery* vo vedu. Úplne rovnako však možno naďalej veriť, že Zem je plochá doska nesená na pancieroch dvoch korytnačiek.)

Sprostredkujúci pohľad je nelokalizovateľný a neohraničený. (Nedá sa určiť presne, odkiaľ sa kamera díva, ako ďaleko je od Zeme, z akého uhlu ju sníma. Ide o pohľad z priestoru, odkiaľsi z prázdna, ktoré je nedefinovateľné a absolútne.)

Určitý typ vizuálnej stratégie implicitne ohraničuje, čo môže byť akceptované ako Poznanie. (*what can count as knowledge*) Vedecký pozitivizmus zavádza doktrínu bezpohlavnej vizuality, obrazov zbavených tela (*disembodied vision*). (žiadne vlastnosti, žiadne limity, žiadna lokalizácia). Telo je z náhľadu odstraňované pomocou sprostredkujúcich vizuálnych technológií. Proces videnia *odstupuje* od bezprostrednej vizuálnej skúsenosti smerom k transcendentnému oku *Camery Obscura*. Kvôli svojej ne-telesnosti je nutne mediováný a prináša celkom nový typ vizuálneho zážitku, voľnému oku neprístupného (*expanded vision*). Rozšírenie limitov oka sa deje prostredníctvom jeho oddelenia od tela. Závislosť na

⁸³ Preklad citátu: *Som za pohľad z tela, zakaždým komplexného, protirečivého, štruktúrujúceho a štruktúrovaného tela, ktorý je v kontraste s pohľadom zhora, odnikadiaľ, z jasnosti.*

Haraway, D., „Situated Knowledges: The Science Question in Feminism And The Priviledge of Partial Perspective“, *Feminist Studies* 14, no. 3, 1988, s. 589.

⁸⁴Preklad citátu: *Jedine boží trik je zakázaný.*

Ibid.

sprostredkujúcich médiách na úkor vlastnej skúsenosti, je účinný spôsob, ktorým sa mýtus infiltruje do každodennosti a vnímateľov pretvára na *techno-monsters*.

*Vision in this technological feast becomes unregulated gluttony; all seems not just mythically about god trick of seeing everything from nowhere, but to have put the myth into ordinary practice. And like the god trick, this eye fucks the world to make techno-monsters.*⁸⁵

Pre Donnu Harraway sú pozitivizmus i relativizmus rovnako skresľujúce, pretože sprostredkujú Poznanie na spôsob God trick: chcú vidieť *odvšadiaľ* a *odnikiaľ* zároveň (pozitivizmus z nelokalizovateľného absolútna, relativizmus z nelokalizovateľnej rozptýlenosti: *Relativism is a way of being nowhere while claiming to be everywhere equally*⁸⁶).

Donna Harraway káže (a jej rétorika miestami naozaj pripomína kázeň v kostole) o nutnosti prijať *partial perspective* a *embodied vision*.

*The moral is simple: only partial perspective promises objective vision. (...)*⁸⁷

*The only way to find a larger vision is to be somewhere in particular.*⁸⁸

Privilégium *partial perspective* spočíva v jej telesnosti. Je to pohľad z veľmi konkrétneho bodu, s uvedením si a priznaním vlastnej pozície a jej limitov. Pripustenie skreslení daných určitým uhlom pohľadu. *Self-critical partiality* ako zodpovedné prihlásenie sa k vlastnému stanovisku namiesto opatrných alibistických zahmlievání. Takáto objektivita nie je a nemôže byť nevinná (nestranná, presahujúca, nad-subjektívna: *Vision is always a question of the power to see – and perhaps of the violence implicit in our visualizing practices*). Lenže limity, nedokonalosti, „odchýlky merania“; násilie vnímania nie sú nijak zamlžované. Naopak, stávajú sa sprievodným javom *embodied objectivity*; a sú brané do hry, ako výzva ku konfrontácii.

⁸⁵ Preklad citátu: *V tomto technologickom hodovaní sa videnie stáva neregulovaným požívaním; zdá sa, že nejde len o mýtický boží trik vidieť všetko odnikiaľ, ale o zasadenie mýtu do bežnej skúsenosti. A tak ako boží trik, toto oko vyjebáva svet a produkuje techno-monštra.*

Ibid., s. 581.

⁸⁶ Preklad citátu: *Relativizmus je spôsob, ako byť nikde, a pritom tvrdiť bytie všade rovnakou mierou.*

Ibid., s. 585.

⁸⁷ Preklad citátu: *Poučenie je jasné: jedine zaujaté stanovisko je príslubom objektívneho videnia.*

Ibid., s. 583.

⁸⁸ Preklad citátu: *Jediný spôsob, ako dosiahnuť rozšírené videnie, je dívať sa z nejakého konkrétneho miesta.*

Ibid., s. 590.

To, o čo pôjde v nasledujúcich analýzach výpovedí predovšetkým, je možnosť uchopiť udalosť z veľmi konkrétneho stanoviska jej aktéra. Poukázať na kontextuálnu podmienenosť výpovede. Na jednej strane je tu priestor pre štrukturálnu improvizáciu rozprávača; na druhej strane priestor, aby do naratívy výpovede vstúpili ďalšie osoby (zapisovateľ, vypočúvateľ). Stopy tohto externého vstupu sú v texte zápisu zjavné; pôjde o to, upozorniť na ne. Zvláštnu pozornosť si zaslúžia miesta textu, ktoré umožňujú uchopiť udalosť v niektorých momentoch jej materiálnej, či situačnej konkrétnosti. V tomto ohľade sú výpovedné detaily, ktoré sa vo výpovedi zjavujú bez zrejmého dôvodu. Sú vypovedané, spomenuté, a viac sa k nim nikto nevráti. Z hľadiska objasnenia trestného činu nehrajú žiadnu úlohu. Z hľadiska rekonštrukcie udalosti optikou jej rozprávača sú však elementárne. Skrze ne sa udalosť sprítomňuje vo svojich veľmi konkrétnych aspektoch; naratíva v týchto miestach *mimochodom* vypovedá udalosť ako čosi zažívané. V týchto detailoch, odbočeniach, „mimovoľných zideniach z cesty“ sa ukazuje, čo z udalosti rozprávačovi „živo“ utkvelo v pamäti. (Vo výpovedi sa zrazu objaví škvŕna na saku, Jawa 350, distribuované pornočasopisy...) „Živé fragmenty udalostí“ v kontexte celkovej naratívy budú hlavným zdrojom ďalšieho zaoberania sa textami zápisov a výpovedí.

(Zobchádzam tu s dvoma zásadnými pojmi: udalosť a naratíva. Nechcem sa pokúšať o ich vyčerpávajúce definície, musím však načrtnúť, v akom zmysle s nimi pracujem pre potreby tejto práce. Udalosť chápem ako totalitu toho, čo sa stalo. Udalosť je komplexná, neuchopiteľná; dá sa len *naznačiť* čo najjednoduchším konštatovaním stavu vecí: Nieкто písal po stenách. Nieкто lepil po Prahe falošné plagáty. Nieкто vyrobil Zvláštní Rudé Právo. a pod. V momente pokusu rozviesť udalosť, vysvetliť ju, sa objavuje narativizácia. Naratíva je nutne redukcionistická. Uchopuje komplexnú udalosť tak, že ju rozplieta na príbeh, chronológiu, sieť kauzálnych a časopriestorových vzťahov, ale nástroje, ktoré požíva, sa ukazujú ako nedostačujúce na to, aby udalosť zostala uchovaná vo svojej komplexnosti, t.j. v šírke potenciálnych uchopení. Naratíva je výpovedná práve svojou deficitnosťou. Vďaka nej umožňuje uvedomiť si množstvo faktorov, ktoré sú v udalosti samej ešte neprítomné – stanovisko rozprávača, rytmus naratívy, sekundárnosť deja atď.)

II.a. Intencionálne prejavy

Do tejto skupiny sú zaradené prípady, ktoré boli realizované s vedomím ich transgresívnosti, ale v zápise o nich je významne prítomná naratíva (obsiahnutá vo výpovedi podozrivých alebo pristihnutých pri čine). Naratíva zverejňuje ďalšie aspekty udalosti, ktoré sú na prvý pohľad nezrejmé a ktoré udalosť posúvajú významne inam.

KSČ / PANK

17-ročný chlapec sa vracia z tanečnej. Ide ešte odprevadiť kamarátku na stanicu metra a potom sa vracia ulicami domov. Policajná hliadka ho pristihne, keď na stenu píše „KSČ“. Dá sa na útek. Hliadka ho prenasleduje a zadrží. Počas jazdy dostane otázku, čo chcel dopísať za slovo „KSČ“. On odpovie, že nič, ale pri výsluchu dodá, že už niekde na stene videl nápis „KSČ – PANK“. Pri podpise zápisu to ale poprie a odvolá.

Nápis na stene „KSČ“ je ambivalentný; môže byť interpretovaný ako urážka i pocta. Povrch steny však nie je významovo nezaťaženým priestorom. Verejné steny a múry sú tradičným priestorom vyjadrenia nesúhlasu so systémom. Nápis na stene sa preto (bez ohľadu na svoj obsah) takmer automaticky stáva *znakom* transgresie. Písať po stenách je gestom, ktoré *niečo* vyjadruje aj bez toho, aby bol obsah nápisu nutne transgresívny.

Policajná hliadka vyruší pisateľa priamo pri čine, takže stihne napísať len jedno jediné kľúčové slovo „KSČ“. Otvára sa nekonečno možností, ako to *mohlo* pokračovať; čo tam *mohlo* byť dopísané, ale *nie je*. Absencia pokračovania výpovede je tu krikľavá. Na stene zostáva fragment, ktorý v sebe nesie stopu prerušenia. Niečo zjavne *chýba* a táto očividná neprítomnosť spôsobuje, že výpoveď zostáva večne neukončená; príbeh neuzavretý.

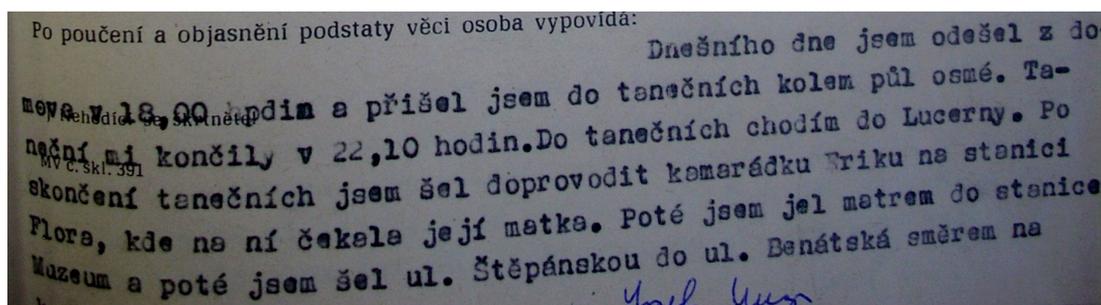
Ťažisko výpovede spočíva v re-konštrukcii toho, čo sa nestalo. V pátraní po neprehliadnuteľne chýbajúcom. Z hľadiska policajnej hliadky je to snaha negovať fakt prerušenia; nastoliť situáciu, „akoby k prerušeniu nedošlo“, a všetko v príbehu mohlo do seba zapadnúť.

Vinníkovi vyklízne slovo „PANK“. Tiež sa to vzápätí snaží negovať, a odvoláva, čo už raz bolo vyslovené. Pritom podstatný sa ukazuje práve fakt vyklíznutia a následnej nešikovnej snahy všetko zamaskovať. Polícia sa vyklíznutého slova chytá ako topiaci slamky. Prečo chcel aktér dopísať práve slovo „PANK“, zostáva nejasné. (Sám ho vo výpovedi definuje ako módu rozšírenú po svete, ktorú videl v časopise BRAVO.) Slová „KSČ“ a „PANK“ stojace vedľa

seba (hoci v rovine re-konstrukcie) nedávajú žiadny jednoznačný zmysel. Sprítomňujú dva zásadne *iné* systémy, ktorých vyňatosť a postavenie vedľa seba vyvoláva dojem absurdnej, grotesknej koláže. Význam je otvorený a následný; nápis na stene je však podnecovaním *možných* významov a asociácií, ktoré sú nekontrolovateľné. Preto je „závadný“, hoci nebol nikdy dopísaný.

V príbehu sa tak hneď dvakrát vyskytuje špeciálna prítomnosť v zátvorke: (nad-prítomnosť) odvolaného slova a (pod-prítomnosť) znaku, ktorý niekto nestihol napísať. Vymizikovaný prebytok a očividná deficitnosť. Tu cítiť citlivé, tenké až priesvitné miesto naratívy, v ktorom sa stále niečo deje. Tu je príbeh neukončený, resp. neochočený rámcom rozprávania a kontextuálnou intencionalitou. Je tu miesto, v ktorom do seba všetko nezapadá, ale čosi trčí; upútava pozornosť svojou náchylnosťou (v zmysle *vulnerability*). V týchto miestach sa môže naratíva pretrhnúť ľahšie ako inde.

Miesta necelistvosti a nezacelenosti dávajú zakúsiť text ako udalosť. Otvárajú štrbinu, v ktorej je text na moment zažitý vo svojej neistote a komplexnosti; teda ako čosi aktuálne a práve sa dejúce. Aj v prepracovaných, profesionálne uhladených textoch spĺňajúcich kritériá literárnej štruktúry a rytmu sa nájdu takéto miesta. (Roland Barthes ich v prípade fotografie nazýva *punctum*.⁸⁹) Sú mimovoľnými sklznutiami, pozabudnutiami sa. Pozoruhodné sú tým, že sťahujú text z jeho domnejšej čítankovej „nadčasovosti“ do nejakého „tu a teraz“, v ktorom sa odohráva čosi nad rámec textu a mimo jeho úmysel.

⁸⁹ Barthes, R., *Světla komora: poznámka k fotografii*, Praha: Fra, 2005.

na křižovatku s ul. Vyšehradskou. Při procházení ul. Benátskou jsem podle vedlejšího nápisu na zdi napsal na zeď nápis KSČ. Během tohoto psaní u mě zastavila hlídka VB. Již si nepamatuji, zda jsem byl hlídkou VB vysván sbých přistoupil k vozidlu, já jsem se polekal a začal jsem utíkat. Hlídka VB mě pronásledovala a asi po 20 metrech jsem byl hlídkou VB zadržán. Nestoupil jsem do vozidla, kde jsem se legitimoval a poté jsme jeli společně s hlídkou VB do ulice Lidových milicí k oddělení VB. Poté jsme jeli na součást VB Nové Město. Během jízdy s převozu neadejší součást VB jsem se choval slušně a nekla-
dl jsem žádný odpor. Během jízdy se mně hlídka VB ptala, co jsem chtěl na toto slovo dodat. Já jsem odpověděl, že nic, protože jsem vlastně napsal nápis, který byl hned vedle. Během této řeči jsem řekl, že jsem již někde viděl na zdi ~~toto slovo KSČ~~ -PANK. Během jízdy jsem byl z toho zoufalý a prosil jsem hlídku VB, zda by mi toto mohli od-
pustit. Poté jsme přijeli na VB. To co jsem učinil jsem neudělal z vlastní vůle, neboť jsem byl ovlivněn nápisem, který tam byl předtím. Tímto nápisem jsem neměl v úmyslu pobuřovat veřejnost. Dále bych chtěl dodat, že nikdy předtím jsem žádný podobný nápis nepsal. Mezi spolu-
žáky ani známými jsem nik o podobných nápisech neslyšel. O slovu PANK vím, že je to móda, která je rozšířená po světě. Tuto módu jsem viděl v časopisu BRAVO, který jsem si v přivezl v roce 1980 z NSR, kde jsem byl na školním výměnném zájezdu. Další časopisy této módy jsem viděl u mé kamarádky Jitky ČERNÉ. Kde tato bydlí to přesně neví. To je vše, co k uvedenému skutku mohu dodat. Zápis souhlasí s moji výpovědí, nezáhadám v něm oprav ani doplnění. Skončeno podepsáno dne 3.6.1982 v 02,45 hodin.

90

SMRT / KSČ

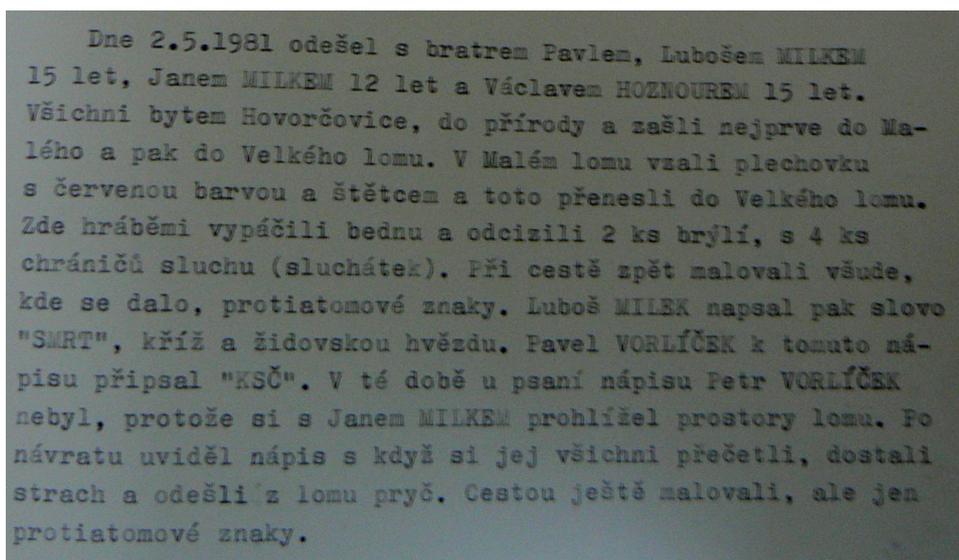
5 známých (dvaja bratia V, dvaja bratia M a ich známy H, vo veku od 12 do 15 rokov) vyjde spolu do prírody. V blízkosti sa nachádza areál Veľkého a Malého lomu. V Malom lome zoberú plechovku s červenou farbou a štetec. Všade maľujú protiatómové znaky. Nakoniec napíšu „SMRT KSČ“, a keď si uvedomia, čo sa stalo, dostanú strach a odídu. Cestou späť ešte maľujú, ale len protiatómové znaky.

Príbeh sa triešti v kľúčovom bode nápisu „SMRT KSČ“. V zápise sa objavuje niekoľko verzií jeho vzniku a tie umožňujú nazrieť konštrukciu naratívy podľa potreby. Naratíva vyvstáva ako *uchopenie* udalosti; v pohybe, ktorý je zároveň jej tvarovaním. Uchopením sa udalosť vzdľahuje z pôvodného „tu a teraz“, v ktorom sa odohráva, do inej časopriestorovej aktuality, v ktorej je rozprávaná. Je vyslovená tak, aby z hľadiska rozprávača čo najplastickejšie zapadla do mometnálneho kontextu; aby rozprávača kryla, ospravedlňovala, ukazovala v istom svetle. No naratíva nie je jednosmerná. Môže byť skomponovaná ako línia, no v konečnom dôsledku

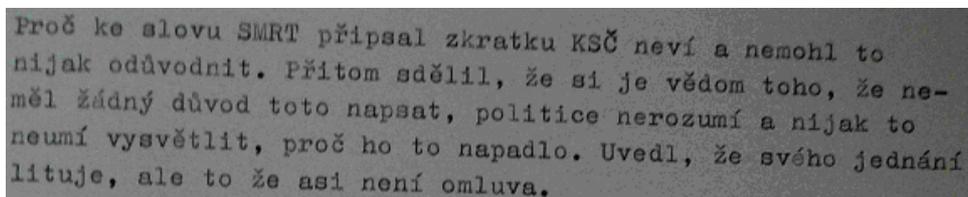
⁹⁰ Přírůstek Praha 2007, „Letáky a nápisy“, karton 191/1982, ABS.

sa vždy odohráva ako proces, komunikácia s Druhým, ktorý reaguje, verí, neverí, myslí si svoje, baví sa, je znudený... Možnosť kalkulácií nie je neobmedzená a pri neodhadnutí limitov situácie sa táto rozprávačovi ľahko môže vymknúť z rúk.

Prvú verziu predstavuje výpoveď jedného z bratov V. Podľa nej pozostáva nápis „SMRT KSC“ z dvoch fragmentov, ktoré nevznikli naraz. Najskôr starší z bratov M. napísal slovo „SMRT“, symbol kríža a židovskú hviezdu. Jeden z bratov V. potom dopísal slovo „KSC“. V zápisnici sa uvádza: „Proč ke slovu SMRT dopsal zkratku KSC neví a nemohl to nijak odůvodnit.“ Dotyčný V. politike nerozumie, a nemal nijaký dôvod to napísať. „Slovo SMRT“ a „zkratka KSC“ sa v zápise snažia figurovať ako dve na sebe nezávislé veci; spojené náhodným, neúmyselným a bezdôvodným gestom. Verzia chce presvedčiť o izolovanosti oboch pojmov, o ich ne-súvislosti. Kontinuita textu daná jeho linearitou je tu podaná ako umelá a skresľujúca. Dôraz na diskontinuitu zápisu oboch pojmov (napísané rôznymi autormi, údajne nenávazne) má rozbiť kontinuitu významu.

Dne 2.5.1981 odešel s bratrem Pavlem, Lubošem MILKEM 15 let, Janem MILKEM 12 let a Václavem HOZNOUREM 15 let. Všichni bytem Hovorčovice, do přírody a zašli nejprve do Malého a pak do Velkého lomu. V Malém lomu vzali plechovku s červenou barvou a štětcem a toto přenesli do Velkého lomu. Zde hráběmi vypáčili bednu a odcizili 2 ks brýlí, s 4 ks chráničů sluchu (sluchátek). Při cestě opět malovali všude, kde se dalo, protiatomové znaky. Luboš MILEK napsal pak slovo "SMRT", kříž a židovskou hvězdu. Pavel VORLÍČEK k tomuto nápisu připsal "KSC". V té době u psaní nápisu Petr VORLÍČEK nebyl, protože si s Janem MILKEM prohlížel prostory lomu. Po návratu uviděl nápis s když si jej všichni přečetli, dostali strach a odešli z lomu pryč. Cestou ještě malovali, ale jen protiatomové znaky.

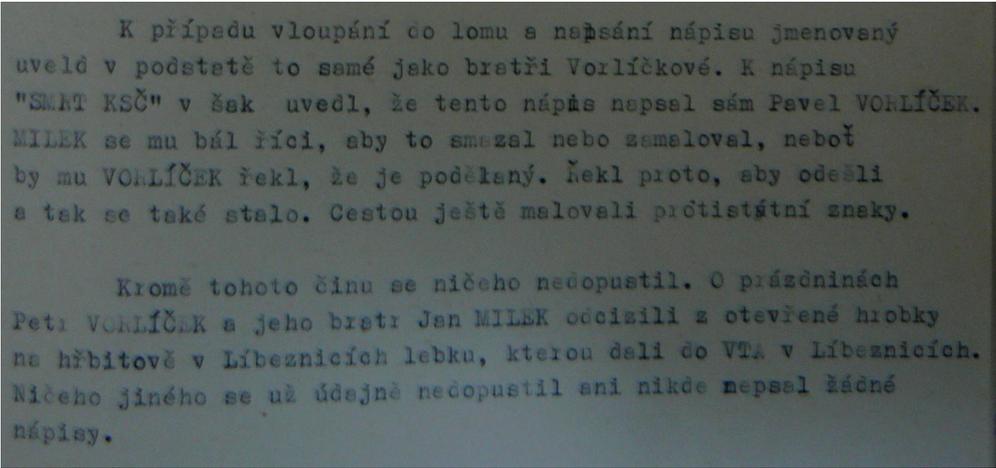

Proč ke slovu SMRT připsal zkratku KSC neví a nemohl to nijak odůvodnit. Přitom sdělil, že si je vědom toho, že neměl žádný důvod toto napsat, politice nerozumí a nijak to neumí vysvětlit, proč ho to napadlo. Uvedl, že svého jednání lituje, ale to že asi není omluva.

Druhá verzia je výpoveďou staršieho z bratov M. Popiera, že by sa na nápise „SMRT KSC“ podieľal. Uvádza, že ho písal brat V. sám. Keď videl, čo napísal, chcel mu povedať, aby nápis zmazal, alebo zamaľoval. Neurobil to, pretože by mu V. řekl, že je „*podělaný*“. Cestou ešte

⁹¹ Přírůstek Praha 2007, „Letáky a nápisy“, karton 190/1981, ABS.

maľovali protiatómové znaky. V tejto verzii M. popiera svoje autorstvo slova „SMRT“ a zbavuje sa tak podielu na kľúčovom previnení. Ostatné symboly uvádzané vo výpovedi V. (križ a židovská hviezda) sa tu vôbec nespomínajú. Protiatómové znaky, ktoré sú rovnako ilegálne, zostávajú taktiež na okraji záujmu. Ústredným bodom zápisu, okolo ktorého sa krúti celé vyšetrenie, je „SMRT KSČ“.

K případu vloupání do domu a napsání nápisu jmenovaný uvedl v podstatě to samé jako bratři Vohlíčkové. K nápisu "SMRT KSČ" však uvedl, že tento nápis napsal sám Pavel VOHLÍČEK. MÍLEK se mu bál říci, aby to smazal nebo zamaloval, neboť by mu VOHLÍČEK řekl, že je podělaný. Řekl proto, aby odešli a tak se také stalo. Cestou ještě malovali protiatómové znaky.

Kromě tohoto činu se ničeho nedopustil. O prázdninách Petr VOHLÍČEK a jeho bratr Jan MÍLEK odcizili z otevřené hrobky na hřbitově v Líbeznicích lebku, kterou dali do VTA v Líbeznicích. Ničeho jiného se už údajně nedopustil ani nikde nepsal žádné nápisy.

92

Tretia verzia je poopravenou výpoveďou V. Priznáva, že v prvej výpovedi klamal. Nazdával sa, že jeho čin bude posudzovaný menej prísne, ak sa prizná iba k časti nápisu (poradil mu to bývalý príslušník SNB).

Nápis „SMRT KSČ“ napísal sám, nie však jedným ťahom. Najskôr napísal slovo „SMRT“, a všetci čakali, že k nemu dopíše „SPARTA“, alebo „SLAVIE“, on však dopísal „KSČ“. nato všetci zľakli a z lomu odišli.

Výrazy „SMRT SPARTA“ aj „SMRT SLAVIA“ sa používaním stali ustálenými spojeniami a „SMRT KSČ“ do tejto línie zapadá. Tu je zverejnené predovšetkým ako výraz transgresie, ktorej sa stalo emblémom. Ukazuje sa ako ustálený, zaužívaný výraz, ktorý sa medzičasom stal súčasťou mestského folklóru. Skutočne sa dá hovoriť o emblematickosti. Skôr ako obsahovou výpoveďou je „SMRT KSČ“ znakom súňaléžitosti s transgresiou. Opatrebovaním sa vytráca nutnosť zaoberať sa obsahom ustáleného spojenia. Naďalej *znamená*, no jeho emblematický aspekt takmer prekrýva obsahový. Význam zo spojenia „SMRT SPARTA“ nezmizuje, len sa ním takmer nikto nezaobera. V prvom rade je výpoveďou o identite toho, kto sa ním značí a voči čomu sa vymedzuje. Nápis „SMRT KSČ“ v lome nie je ani tak výrazom identity, ako transgresie.

⁹² Ibid.

Z á z n a m

Dne 22. prosince 1981 byl proveden pohovor s Pavlem VORLÍČKEM, bytem Hovorčovice, učněm n. p. Avia Letňany.

Jmenovaný uvedl, k nápisu v kamenolomu na Strakonicku v Hajanech, že v tomto případě při dřívějším pohovoru uváděl nepravdu. Nápis "SMRT KSČ" nenapsal společně s MILKEM, ale sám. Nejprve napsal slovo "SMRT" a ostatní čekali, že napíše SPARTA, SLÁVIE či podobně, ale on připsal "KSČ". Proč toto napsal neví. Dále sdělil, že před výsledkem na OO-VB Hajany se o tomto bavili na chalupě u MILKŮ, kde byl přítomen starší, silnější muž z Kralup nad Vltanou - bývalý příslušník SNB. Ten jim poradil, aby do protokolu uvedli, že každý napsal část nápisu, že to nebude tak přísně posuzováno. Případ, byl již s nimi projednán v komisi pro VP při MNV Hovorčovice, kde jim bylo sděleno, že po novém roce dostanou složenku na zaplacení pokuty.

K nápisu na agitačním středisku na Proseku uvedl, že je tam několik parťáků mladých lidí. Tyto chodí na diskotéky do Odry. Chlapci z některé této party zapálili na Proseku u staré paní byt. Nikdo však neví, že to zapálili oni a převládá domněnka, že si to stará paní zapálila sama. Měla by to být parta kolem ONDRÁKA. Blíže k němu nic neví, ale okolnosti zjistí a předá je orgánům SNB.

93

Sprievodným javom výpovedí je priznávanie sa k iným, v minulosti spáchaným trestným činom. Spytovanie sa na je fixovanou súčasťou štruktúry výsluchu. Priznanie sa k prvému trestnému činu sa v zápise ukazuje ako zásadné; je prekročením hranice, spustením domino efektu. Zdá sa, že ostatné trestné činy vyplávajú na povrch akosi samovoľne, jedným ťahom. Celkový obraz výpovedí o vlastných previneniach je surreálnou, až grotesknou kolážou (podpálený byt starej panej, ukradnutá lebka z otvorenej hrobky, z lomu ukradnuté okuliare a chrániče sluchu...). Príznačné je, že hoci ide o závažné previnenia, policajný zápis si ich príliš nevšima. Z hľadiska štruktúry zápisu zostávajú okrajovými, vedľajšími záležitosťami, dokresľujúcimi závažnosť ústredného prečinu „SMRT KSČ“.

PUS /Perna Unde Sexual/

Traja ôsmaci na základnej škole založia klub PUS (Perna Unde Sexual). Pišu letáky s textom „Smrt komunismu“ a „Pryč s komunismem“ a vhadzujú ich do schránok. Okrem toho polievajú oznamy a plagáty na vývesných tabuliach benzínom a podpaľujú ich. Pri vyšetrovaní letákov výjdu najavo aj ďalšie priestupky PUS. Od pionieskeho vedúceho získavajú porno fotografie a predávajú ich v triede. Vedúcemu sa zveria s tým, že rozširujú letáky. On ich vydiera a požaduje od nich dvesto korún. Oni sa zložia a dajú mu spolu 120 –

⁹³ Přírůstek Praha 2007, „Letáky a nápisy“, karton 190/1981, ABS.

140 korú. Na oplátku dostanú pornografický časopis, „*aby se necítily, že jsou vydírání*“.
Pioniersky vedúci sa potom pokúsi vydierať matku jedného z členov PUS, no ona mu odmietne dať peniaze. Asi o mesiac prestanú PUS s rozširovaním letákov, pretože prídu na to, že je to „*blbosť*“.

Rozširovanie letákov je v tomto prípade odôvodnené osobnou pomstou za to, že matke jedného z členov PUS nebola povolená návšteva ČSSR. Druhou motiváciou je cieľ „*pomáhat kapitalistům*“.
Ukazuje sa, že hlavným faktorom konania je jeho transgresívnosť sama. Rozširovanie letákov a podpaľovanie vývesných tabulí sa ponúka ako forma realizácie vzdoru. A jeho zverejnenia. Aspekt zakázanosti tu pôsobí magneticky. To, na čom systém trvá, je ničené. A naopak, to, čo systém zakazuje, je rozširované. Skôr ako politický odpor proti Systému, je tu prítomná nutková potreba búriť sa proti systému. Ponúka sa ako prvotný cieľ, pretože jeho normatívne trvanie na sebe samom je všadeprítomné. Rozširovanie letákov volajúcich po smrti alebo odstránení systému, ako osobná pomsta za nepovolenie návštevy matke; je svojskou obdobou mýtu, don quijotovským nevzdaním boja.

Priznanie sa k jednému priestupku spúšťa lavínu ďalších, nabalených priznaní. Ostatné priestupky (distribúcia pornografických fotografií, pristúpenie na vydieranie) spadajú z hľadiska trestného práva do iných kategórií. Rozširovanie letákov a podpaľovanie vývesných tabulí je vyčlenené políciou, pretože je pôvodným cieľom vyšetrovania, a tiež preto, že pre systém je táto transgresia najviac „závadová“ (hanobenie). Z hľadiska PUS však patria všetky do tej istej kognitívnej kategórie (toho, čo sa nemá); vyplývajú zo seba a sú priznané odrazu.

Rozširovanie letákov neskončí kvôli prichyteniu a usvedčeniu. Vyšetrovanie začne viac ako tri mesiace potom, ako PUS samovoľne s rozširovaním skončí. Dôvodom je, že celú záležitosť sami vyhodnotia ako „*blbosť*“. To však neodkazuje k prehodnoteniu vlastného konania, či snahe ospravedlniť ho a odvolať. Rozširovanie letákov sa stáva „*blbosťou*“ po mesiaci; len čo vyprchá prítlačivosť zakázaného gesta a opotrebuje sa. Chcenie búriť sa si potom zrejme našlo novú, aktuálnejšiu formu vyjadrenia.

Z vytěžení žáků vyplynulo, že z iniciativy HOLUBKOVA založili na počátku roku 1977 klub PUB /Perna unde sexuál/. Někdy v měsíci říjnu 1977 přišel HOLUBKOV s nápadem psát letáky. Letáky psali na papír formátu A 5, tužkou nebo fixkou, s textem "Smrt komunismu" a "Pryč s komunismem". Letáků vyrobili asi 20 ks a házeli je do schránek občanů v různých domech v obvodu Prahy 10. HOLUBKOV k tomuto uvedl, že rozšiřováním letáků sledoval cíl pomáhat kapitalistům a dále proto, že jeho matce údajně nebyla povolena návštěva ČSSR.

Dále z jejich vytěžení vyplynulo, že jejich pionýrský vedoucí Mojmir ZONEK dal Romanu KREJČÍKOVÍ nějaké pornografické fotografie s tím, aby je rozprodal spolužákům ve třídě. O činnosti žáků měla vědět třídní učitelka STRNADOVÁ a dále učitelky ELIÁŠOVÁ a DEMLOVÁ. Z vytěžení žáků však nebylo patrné, zda učitelky také věděly o letákové činnosti, nebo jen o pornografii. Přesto však nebylo ze strany učitelek učiněno žádné opatření, ani nebyla informována ředitelka školy.

Dále bylo zjištěno, že jmenovaní žáci se svěřili svému pionýrskému vedoucímu ZONKOVÍ s tím, že rozšiřují letáky. Mojmir ZONEK je pak měl pro toto vydírat. Požadoval na nich částku 200,- Kčs s tím, že jinak vše řekne ve škole a oznámí na VB. Z tohoto důvodu HOLUBKOV, INNEMAN a KREJČÍK složili dohromady peníze a to asi 120,- až 140,- Kčs, které předali ZONKOVÍ. Ten jim pak dal jako úhradu pornografický časopis, aby se necítili, že jsou vydírání. Pornografický časopis si ponechal KREJČÍK. Časopis mu později zabavili jeho rodiče.

Z vytěžení HOLUBKOVA pak bylo dále zjištěno, že KREJČÍK spolu s INNEMANEM podpalovali v různých domech plakáty, plány a vyhlášky na vývěskových tabulích. Prováděli to tím způsobem, že benzinem v ampulkách polili tyto tiskoviny a poté je zapálili zapalovačem.

Dále HOLUBKOV sdělil, že ZONEK byl u rodičů KREJČÍKA a chtěl údajně na pí. KREJČÍKOVÉ peníze, jinak že oznámí ve škole, že jejich syn rozšiřuje letáky s uvedeným textem. KREJČÍKOVÁ mu měla

říci, že mu žádné peníze nedá.

Při vytěžování se všichni jmenovaní žáci k rozšiřování letáků přiznali a uvedli, že jejich rozšiřováním přestali někdy v listopadu 1977, protože přišli na to, jak se sami vyjádřili, že je to "blbost".

94

⁹⁴ Přírůstek Praha 2007, „Letáky a nápisy“, karton 172/1977, ABS.

II.b. Neintencionálne prejavy

Okrem vyššie uvedených príkladov, ktoré sa dejú s vedomím toho, že sú transgresívne, možno v spisoch VB nájsť záznamy udalostí, ktoré sú intencionálne namierené inam, no predsa sú posúdené ako prečiny. Primárne v nich nejde o kritiku alebo hanobenie systému, ale o veľmi konkrétne záležitosti medziľudských vzťahov. V nich sa (náhodne alebo okrajovo) objavujú dôležité Pojmy a prvky systému, nezohrávajú tu však úlohu centrálného bodu, ale sú *použité* ako existujúca danosť: bez ovácií, reflexie, bez zvláštnej pozornosti. Sú okrajovým *nástrojom* riešenia osobných vzťahov a peripetií. Ich spätosť so systémom zostáva prítomná, ale systém ako entita (evokovaný v priamo transgresívnych nápisoch) sa vytráca, ustupuje do pozadia ako jedna z peripetií medziľudskej každodennosti.

Dostávame sa tak mimo základnú dichotómiu *pro x proti*. Oblasť medziľudskej každodennosti síce reflektuje napätie medzi tým, čo je legálne a ilegálne, rovnakou mierou si je však vedomá určitého priestoru tolerancie a odchýlok na ich hranici. Je to nevyčerpatel'ná štruktúrna improvizácia; schopnosť pohybovať sa v sfére, ktorá už nie je legálna, ale ešte nie je ilegálna. V permanentnom *vysporiadavaní sa* s nutnosťou sa takmer vždy nájde spôsob, ako systém obísť, ako s ním vybabrať a vysvetliť si ho *po svojom*. Práve toto všadeprítomné a všade aplikovateľné po svojom môže byť zobrahané za určujúci aspekt každodennosti. Systém (politický, náboženský, ideologický) môže vo svojej úplnosti fungovať len ako abstrakcia. Môže byť vyznávaný. V praktickom každodennom vysporiadavaní sa však naráža na komplexnosť okolností, ktoré vyžadujú interpretáciu dogmy takpovediac *na mieru*. To umožňuje uzatvárať momentálne svojpomocné kompromisy medzi tým, *čo by sa nemalo* (pravidlo, príkazanie, norma, zákon), a tým čo sa *musí* (momentálna praktická nutnosť). Praktická každodennosť síce berie na vedomie systém, no realizuje ho vo forme bricolage.

A práve tento zvláštny priestor „autonómnej zóny“, medzi pravidlom a možnosťami jeho jeho obídienia bez toho, aby bolo navonok porušené, je tu nosný. V akomkoľvek systéme majú občania možnosť nájsť v ňom medzery a aspoň čiastočne s ním vybabrať. Odlišuje sa len škála možností tejto štruktúrnej improvizácie, a to podľa miery totalitárnosti a represívnosti systému. Tento princíp, princíp praktickej realizácie systému po svojom, nemá ospravedlniť totalitné režimy, ale poukázať na svojpomocnú vynaliezavosť tých, ktorí sú často popisovaní ako pasívne obeť.

Z výpovedí uvedených prípadov vyplýva, že obvinené osoby často ani netušia, že to, čoho sa dopustili, bol trestný čin. Nechápu, v čom spočíva jeho trestnosť. „Závadový“ charakter ich

činu tak vzniká až na policajnej stanici: ako následok určitej vyhranenej interpretácie a selektívneho zdôraznenia určitých faktorov. Trestný čin teda vzniká až sekundárnou konštrukciou a prisúdením trestnosti. Niektoré situácie zachytené v zápisoch nápadne evokujú pasáže z Hlavy XXII. To, čo bolo myslené a realizované ako zlomyseľný žart voči susedovi, či pomsta bývalému priateľovi je *posúdené* ako hanobenie Strany. Je zaujímavé všímať si, čo všetko si systém paranoidne vysvetľuje ako útok proti sebe. V čom konkrétne spočíva „trestnosť“ zmienených činov a ako je konštruovaná.

Super 7,50

V roku 1979 dôjde k preceneniu benzínu. Súčasťou informačnej kampane sú samolepky „SUPER 7,50“. Pracovníkovi benzínky prinesie známa obed. Všimne si zvyšné nálepky a vypýta si ich. Pred odchodom spolu so zamestnancom nalepia jednu nálepku pod nárazník jej auta. Onedlho si to všimne dopravná polícia a gesto je pochopené ako provokácia v súvislosti so zvýšením cien benzínu.

Prítomnosť normatívnej nálepky na nepatričnom mieste stačí na to, aby vznikli pochybnosti o význame tejto skutočnosti. Nálepka pri tom nebola doplnená žiadnym nápisom, ani upravená takým spôsobom, ktorý by potvrdzoval provokatívny úmysel. Rozlepovanie normatívnych nálepiek (vydaných štátom) na iné než na to určené miesta, navyše deň po zvýšení cien „padne do oka“ strážcom poriadku, zrejme očakávajúcim kritické komentáre. V tomto prípade je trestný čin skonštruovaný podozrením. Aplikáciou očakávania na prejav len málinko vybočujúci z noriem, hoci nemusí byť nutne anti-normatívny. Trestný čin je vyhľadaný a vytvorený z paranoidnej nutnosti. Hoci v skutočnosti ide len o formu zverejnenia toho, čo zverejnené malo byť. Nálepka mohla byť na auto umiestnená z rôznych dôvodov (estetických, módnych – lepenie samolepiek nielen na autá, a pod.), alebo len tak. Mohlo ísť aj o provokáciu, hoci výpovede tomu nenaznačujú. Význam vzniká situačným posúdením. Najvýstižnejšie to zhŕňa posledná veta vo výpovedi zamestnanca čerpacej stanice: „*O tom, že by se mohlo jednat o provokaci, jsem se dozvěděl až zde, na Bezpečnosti*“.

Pracuji u n.p. Benzina od roku 1977. Nyní pracuji u čerpadla na Praze 9 - Prosek, Prosecká ulice. Dne 20.7.1979 ve 22,00 hod. došlo k přecenění benzínu. Při této příležitosti nám byly doručeny veškeré pokyny a porovnávací litrové tabulky a samolepky „Super 7,50“, „Spacial 6,50“. Dne 21.7.1979 okolo polední hodiny mi přivezla Olga NYKODÝMOVÁ, nar. 24.4.1953 oběd. V kiosku na stole viděla samolepky, které nám zbyly a požádala mě, zda si je může vzít. Nebyl mi znám důvod, proč bych jí je nemohl dát, neboť nová cena benzínu byla uveřejněna ve všech sdělovacích prostředcích, je vyvěšena na všech stojanech u čerpacích stanic. V odpoledních hodinách asi kolem 14,00 - 15,00 hod. odjížděla. Před jejím odjezdem jsme společně nalepili samolepky „Super 7,50“ na zadní část jejího vozu SPZ AU-54-08 pod nárazník. V té době byl u čerpací stanice přítomen můj spoluzaměstnanec ČÍŽEK Bohuslav. Jemu však není známo, že jsme samolepky na vůz vylepili. Nejsem si

Nehodící se škrtněte!

vědom, že bych se tímto svým jednáním dopouštěl nějakého přestupku nebo provokace,

Otázka :

~~XXXXXXXXXX~~ Budete nadále pokračovat ve vylepování nápisů „Super 7,50“ ?.

Odpověď :

K tomuto chci uvést, že žádné nálepky již nemám, ani si je nemíním obstarávat, neboť nevím k čemu by mi byly, když veškeré obyvatelstvo je e cenou seznámeno. Na závěr chci uvést, že vylepením samolepek na vozidlo jsme nesledovali žádný cíl, který by směřoval k provokaci. O tom, že by se mohlo jednat o provokaci jsem se dozvěděl až zde na Bezpečnosti.

Nežadám žádných změn ani doplnění ve své výpovědi a nemám co bych více k uvedené věci dodal.

Skončeno dne 22.7.1979 ve 21.40 hod.

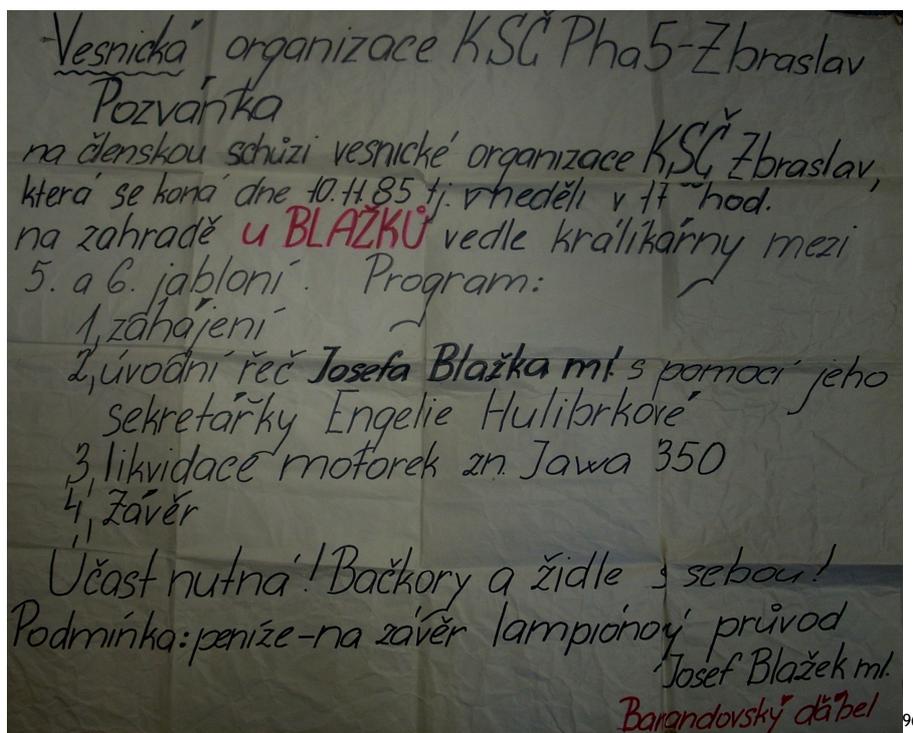
95

Sjezd KSČ na zahradě u Blažků

Dve dievčatá vo veku 17 a 18 rokov sa v lete na dovolenke zoznámia s mladým mužom. Po skončení dovolenky sa ho snažia vyhľadať v mieste bydliska v Zbraslavi, ale on sa niekoľkokrát nechá zaprieť s tým, že už narukoval na vojnu. Dievčat sa to dotkne a vymyslia pomstu. Podľa pozvánky na schôdzu členov obecnej organizácie KSČ v Zbraslavi vyrobia plagáty s rozmermi 80 x 100 cm oznamujúce, že členská schôdza sa bude konať na záhrade u Blažků, čo je meno mladého muža, ktorému sa chcú pomstiť. Rodičom tvrdia, že idú do

⁹⁵ Přírůstek Praha 2007, „Letáky a nápisy“, karton 185/1979, ABS.

kina, na pomoc si prizvú ďalšie dve kamarátky a večer (22.30) spolu plagáty pripevňujú na drevené ploty v Zbraslavi, až kým ich nezadrží hliadka VB.

Plagát presne kopíruje formu a štýl oficiálnej pozvánky; je zjavné, že dievčatá s ňou pracovali ako so vzorom. Obsahovo je však jej dokonalou paródiou. Načrtáva groteskný obraz členov schôdzujúcich „vedle králikárny medzi 5. a 6. jabloní“, „v bačkorách“ a na „židlích“, ktoré si sami priniesli.. Domnelá závažnosť schôdzovania (ako jedného z typických atribútov systému) je tu znázornená v ironizujúco „vesnickom“ prevedení (spojenie „Bačkory a židle s sebou“; slovo „Vesnická“ je ako jediné na plagáte podčiarknuté). Graficky je ďalej na plagáte zdôraznené meno Josefa Blažka ml. (písané hrubšie), miesto konania „u Blažků“ (písané červenou farbou) a spojenie „Barandovský ďábel“ (takisto červenou farbou), uvedené pod „podpisom“ Josef Blažek ml., v mieste, kde sa tradične uvádza funkcia menovaného. Josef Blažek ml., „Barandovský ďábel“, figuruje ako zvolávateľ schôdze na vlastnú záhradu a zároveň jej hlavný rečník. Vrcholným bodom programu, a zrejme tiež vrcholným bodom pomstychtivých predstáv, je obraz likvidácie motoriek Jawa 350.

Pomsta má byť zrealizovaná nočným výlepom a dokonaná ranným objavom plagátov okoloidúcimi a zosmiešnením Josefa Blažka v mieste, kde sa predtým nechal zatajovať. Z hľadiska systému ide o transgesiu zneužitia pojmu KSČ. Názov Strany je jednak zasadený do iného než normatívneho kontextu, jednak je použitý na zosmiešnenie niekoho. Z výpovedí

⁹⁶ Přírůstek Praha 2007, „Letáky a nápisy“, karton 199/1985, ABS.

dievčat sa ukazuje, že z ich hľadiska spočíva transgresívnosť počinu hlavne vo zverejnení mena Josefa Blažka (tiež graficky zvýraznené) v nimi vykonštruovanom kontexte.. Schôdza KSČ tvorí rámec parodického zosmiešnenia, v ktorého centre je Josef Blažek. Tento rámec je viac-menej náhodný; nájdený na spôsob *ready-made*. (V policajnej správe sa uvádza: „*Toto se jich dotklo, takže se společně domluvily, že mu něco provedou, aby ho zesměšnily. Dostala se jim do ruky pozvánka na schůzi KSČ jedné venkovské organizace z Prahy 4, kterou upravily a podle ní napsaly 5 ks plakátů (...)* Úmysel pomstiť sa Josefovi Blažkovi predchádza nájdenie pozvánky. Tá sa naskytne ako vhodný rámec, doslova príde vhod ako čosi konkrétne, existujúce, odohrávajúce sa, čosi *použitelné*, no náhodné. Jeden zo spôsobov možnej pomsty.

Pojem „KSČ“ figuruje vo výpovedi jedného z dievčat ako aspekt kontextuálnej konkrétosti vykonštruovanej udalosti. Pri popisovaní toho, ako si plagát pamätá, sa „schôdza KSČ“ ukazuje ako rámcový definujúci prvok; informácia uvedená hneď na začiatku: „*(...) ale pamatují si, že se jednalo o pozvánku na vesnickou schůzi KSČ (...)*. Ďalšie aspekty materiálnej konkrétosti (králikárna, motorky Jawa 350, jablone) sa tu ukazujú rovnako podstatné pre skonštruovanie výjavu a zrejmosť jeho irónie. Pritom však nejde o urážku KSČ; rovnako, ako nejde o urážku Jawy 350. Z hľadiska dievčat sú toto všetko *prostriedky* koncentrované na zosmiešnenie Josefa Blažka a okrajovo tiež jeho „sekretárky“ Hulibrkovej. Zverejnenie jeho mena (a nie pojmu „KSČ“) je tým, čo u nich vyvoláva radosť z transgresie. „*Já sama jsem si neuvědomila, že tím došlo ke zneužití jména stranické organizace, proto jsem toto nezkoumala a smály jsme se tomu, že tam je uvedeno BLAŽKOVŮ jméno.*“

Na poslednej vete sa názorne ukazuje ešte iná vec: vonkajší vplyv vypočúvateľa infiltrovaný do výpovede vypočúvaného. Formulácia „zneužití jména stranické organizace“ je vzhľadom k výpovedi 15 ročného dievčaťa cudzorodá nielen formálne. Dievčatá ani nenapadlo, že k nejakému zneužitiu mena KSČ dochádza. V ich príbehu sa nevyskytovalo, nebolo tam prítomné, nemali preto žiadny dôvod ho spomínať. Výstáva až v momente zadržania dievčat hliadkou VB, ako konštrukt niekoho iného, a verbalizuje sa na policajnej stanici, pri výsluchu. Dievčatá sa dozvedajú, čo urobili.

Zápis výpovede rozhodne nemožno chápať ako priamu reč v pravom zmysle slova. Kajúcnicky, frázoovitý záver výpovede (počínajúc od „*Nyní si uvědomuji...*“) to len potvrdzuje. Zápis je hybrid, kolektívne dielo vypočúvateľa, zapisovateľa a vypočúvaného. Tomu sú podsúvané rôzne frázy a interpretácie (často i s úmyslom poľahčiť mu). Prepisom diania: chaotického, útržkovitého, do koherentnej podoby vzniká ďalšia nezvratná redukcia.

Najistejšie je, že to, čo je na papieri zápisnice, *nie je* tým, čo sa odohrávalo počas výsluchu. Do zápisnice však sem-tam presiaknu slová, výrazy, formulácie, ktoré sa zapisovateľovi vymknú, pretože si s nimi v rýchlosti nevie poradiť, alebo ich prepočúje a mechanicky prepíše na papier. A práve takéto vymknuté, neredukovateľné výrazy, vymykajúce sa intencionalite, sprítomňujú vypočúvaného v zápisnici výstižnejšie, než úvodná kriminálna anamnéza.

K věci:

K osobě: Narodila jsem se v Praze jako dcera technika technických služeb DP Praha a úřednice Školské správy ONV Praha 4. Mám ještě starší 22-ti letou starší sestru (vdanou), která po založení rodiny má svůj vlastní byt, je zaměstnána jako programátorka PZO Technoexport. ZDŠ jsem vychodila v Praze 4 a po ukončení 8. třídy jsem byla přijata na výše uvedenou školu, kde jsem organizována v SSM bez funkce. Rodiče jsou organizováni v ROH.

K věci: 9.11.1985 jsem se zúčastnila spolu s Evou LOEBELOVOU, Petrou HOZNOURKOVOU a Jarkou KREJČOVOU ve Zbraslavi vylepování plakátů proti Josefu BLAŽKOVÍ ze Zbraslavi.

Asi týden před touto událostí mě zavolala Eva LOEBELOVÁ (telefonicky) zda-li bych se s ní nezúčastnila, opravuji nezajela do Zbraslavi, protože tam potřebuje zajet za jedním klukem a něco si s ním vyřídit.

Já jsem jí toto přislíbila a doma jsem řekla, že půjdu do kina. Místo toho jsem ale sešla s děvčaty u našeho domu a jeli jsme na Zbraslav. Cestou v autobuse nám Eva LOEBELOVÁ, která nesla nějaké plakáty namalované na tapetě, sdělila, že se chce pomstít Josefu BLAŽKOVÍ, že jí něco udělal. Myslím že Petra HOZNOURKOVÁ se jí zeptala proč, ale ona jí odpověděla, že je to její věc. Po příjezdu do Zbraslavi jsme procházeli ulice a na dřevěných plotech jsme připevňovali plakáty. Tyto jsme připevňovali všechny čtyři, a to napínáčky nebo lepenkou. Celkem jsme vylepili čtyři plakáty a dva už jsme nestačili vylepit, protože k nám přijeli příslušníci SNB a odvezli nás na MO VB Radotín, kde jsme byli vyslechnuti.

Při připevňování plakátů bylo v ulicích přítomno a já sama jsem nepřečetla celý obsah, ale pamatuji si, že se jednalo o pozvánku na schůzi vesnické organizace KSČ, kde bude mít referát BLAŽEK a HULIBRKOVÁ, a že se bude jednat o likvidaci motocyklů JAWA 350. Schůze se bude konat u kválíkárny mezi jabloněmi. Všechny jsme se plakátu smály a domnívaly jsme se, že Josef BLAŽEK bude mít v místě bydliště ostudu. Já sama jsem si neuvědomila, že tím došlo ke zneužití jména stranické organizace, proto jsem toto nezkontrolovala a smály jsme se tomu, že tam je uvedeno BLAŽKOVŮ jméno. Já jsem rozhodně nepředpokládala, že z toho bude nějaký průšvih. Já osobně jsem se na psaní plakátů nepodílela, protože plakáty vyrobily Eva LOEBELOVÁ a tuším Jarka KREJČOVÁ podle pozvánky na schůzi. Kde pozvánku vzali ani kde plakát vyráběl, nevím. Víím, že jeden plakát jsme vylepily na plot zahrady BLAŽKOVÝCH, protože Eva řekla, že tam bydlí. Ona byla organizátorem celého tohoto našeho jednání. Nyní si uvědomuji, že jsem si měla plakát důkladně přečíst a po zvážení, že je zneužit k nemístnému žertu KSČ, jsem toto děvčatům měla rozmluvit jako svazačka, a nebo odejít a vylepování plakátů se nezúčastnit. Vííc nemám, co bych k případu dále uvedla.

97

Výchry v Ksč

Obsobným příkladem nedotknutelnosti Pojmu je trestný spis vyšetřování tiketů Športky, na kterých bolo namiesto „výchry v Kčs“ chybně vytlačené „výchry v Ksč“. Záměna dvou písmen, podle všeho překlepom. „Prameň“ však informuje o tom, že nápis medzi občanmi vyvoláva „ironické poznámky a zasměšňování Komunistické strany Československa“ a naznačuje podozření, či záměna písmen nebola úmyslná. Policajný záznam hovorí opäť o „znevažení názvu organizace“. Pritom nemáme dočinenia s jedinou nadávkou, slovom, či tvrdením v akomkoľvek zmysle; len s faktom záměny dvou písmen.

V tomto prípade je to najmä živá reakcia verejnosti (kupuje tikety po 10-20 ks a baví sa), ktorá spúšťa podozrenie a vykonštruovanie osoby vinníka. Rozjarená škodoradosť kúpajúcich však odkazuje inam. Spočíva v pristihnutí systému pri jeho vlastnej chybe. Normovaný tiket znevažuje meno Strany. Prešiel cenzúrou, či lepšie povedané obišiel ju, pretože pre ňu zostal neviditeľný. Vydali ho Štátne tlačiarne v náklade niekoľko miliónov kusov. A na tom je niečo opojné. Systém, ktorý si zakladá na obraze vlastnej neomylnosti je diskreditovaný kúskom papiera. Navyše normovaným a každodenne obyčajným. Nejde o leták, ktorý chce niečo

⁹⁷ Ibid.

znamenat', *vypovedat'* svojím obsahom; ale o praktický artikel zameraný celkom inam (hrať a vyhrávať), ktorý svedčí sám proti sebe. Prítomnosťou stopy, voči ktorej je bezmocný. Jeho čaro spočíva tiež v nezrejmosti tejto stopy. Pri bežnom, povrchnom vnímaní je ľahko prehliadnuteľná. Pôžitok z nej sa znásobuje faktom bezprostredného objavenia (sprostredkovaného trebárs niekým iným), ktoré do udalosti vnáša prvok náhody, hry, prichytenia. Niektorí mohli, a nemuseli byť za to všetko vinní. V takto rozohreanej hre je však vykonštruovanie vinníka pre Systém úľavné, pretože tak môže zvrátiť podozrenie o svojej omylnosti. A tá je v hre predovšetkým.

Pramen na schůzce uvedl, že dne 1.11.1979 byl na poště č. 2 v Kolíně podat sázenku na sportku a zjistil, že jsou zde prodávány sázenky, kde na druhé straně v rubrice pro výši výhry je uvedeno; " Výhra v KSČ " což je zde vytištěno silnými typy. K tomu to dále uvedl, že si uvedené sázenky hromadně kupovali občané, kteří je brali po 10 až 20 ks. Toto mezi občany vyvolávalo ironické poznámky a zesměšňování Komunistické strany Československa. Zda se v tomto případě jedná o úmyslné přehození písmen v této rubrice, není známo. Pramen sdělil, že tyto sázenky byly dány na poštu č. 2 v Kolíně normálně do prodeje, ale neví, zda jsou i v ostatních pobočkách pošty, nebo přímo v sázkové kanceláři Sportky v Kolíně. Jeden výtisk sázenky sportky pramen na schůzce předal ŘO k dalšímu opatření.

98

Zvláštní Rudé Právo

Mladšia sestra je doma, pretože je chorá. V škole dostanú úlohu vymyslieť a napísať politickú aktualitu. Ju to nijako zvlášť nebaví, ale všetko sa odohráva v čase nedávnej smrti Brežněva. Začne si teda vymýšľať, aké by to bolo, keby zomrel „súdruh Husák.“ Na základe toho vyrobí pre staršiu sestru vlastnoručné zvláštne vydanie Rudého Práva. Noviny vloží do obálky a dá ich staršej sestre, aby si ich prečítala. Tá je práve na odchode z domu a zabudne ich v garáži u známeho. Niektorí ďalší ich tam objavia a odovzdajú polícii.

Predstava smrti prezidenta je rúhaním sa, a jej re-representácia neprípustná. Rudé Právo je hlavným a oficiálnym tlačovým médiom; vyrábať vlastné verzie je podozrivé. Akýkoľvek pokus o analýzu v tomto prípade stroskotáva pred odzbrojujúcou nenútenosťou materiálu. Mená „Gustáv“, ani „Husák“ sa v dokumente neobjavia ani raz. V titulnej informácii je meno prezidenta vyjadrené znakovito: pomocou písmena „g“ a šípky smerujúcej na obrázok husy s húsatami. Okolostojace húsatá sú označené za „*zesnulého známé*“.

⁹⁸ Přírůstek Praha 2007, „Letáky a nápisy“, karton 185/1979, ABS.

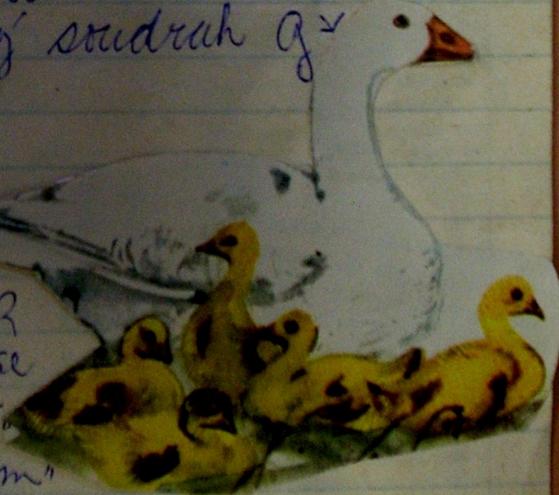
NOVINY RUDE PRAVO

POZOR! POLITICKÉ NOVINY

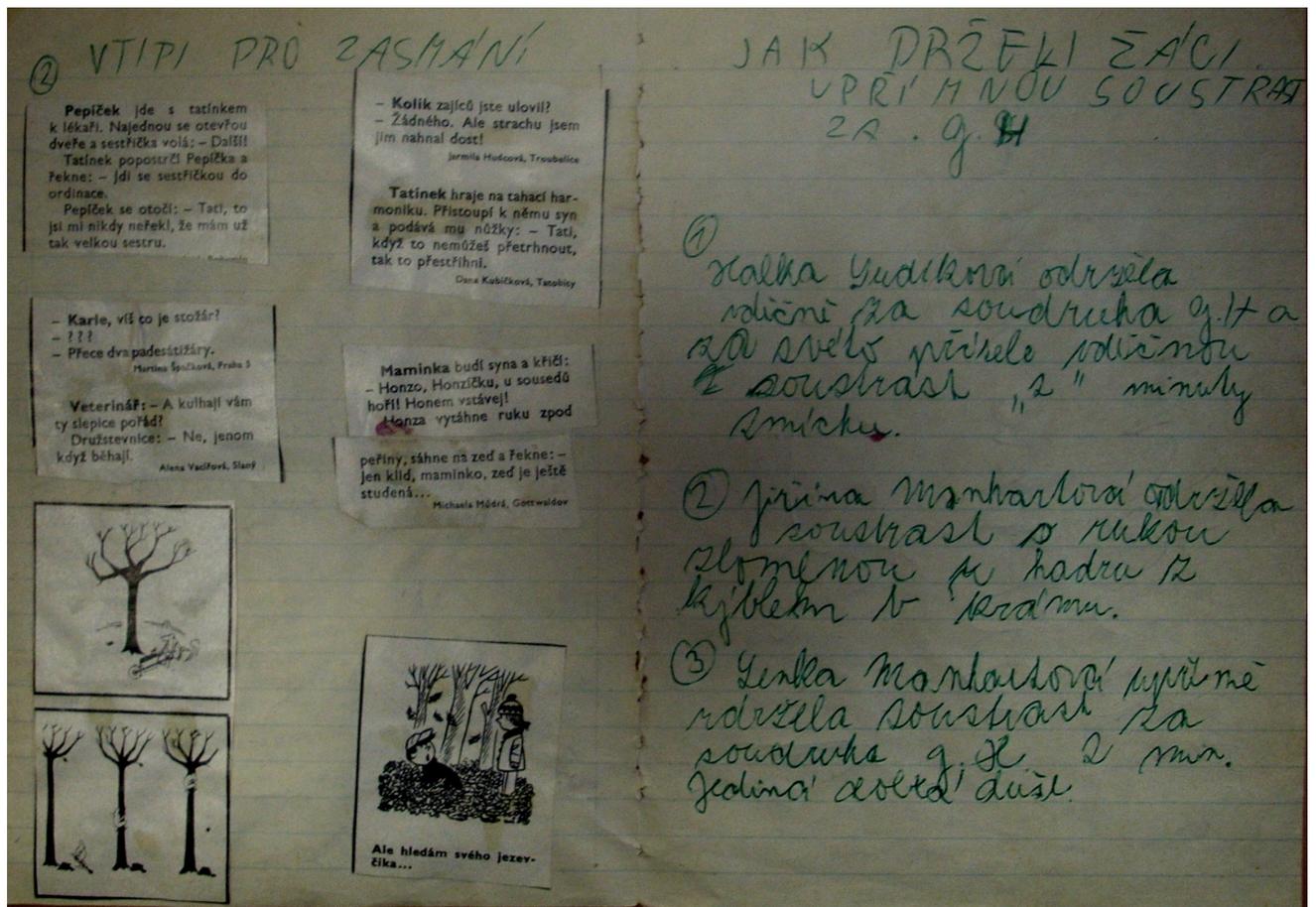
ZE SVĚTA

① ~~Průběh~~ Před medvědem zemřel
naš snář s družkou

Okolo něho
vichřice, restabliční
známá. V SSR
je "smutek" vše
je "plazáno"
"černým sukem"

TO JE VŠE ZE SVĚTA

Prafráze oficiálnej rétoriky („*To je vše ze světa*“) sa prekrývajú s gramatickými chybami a neúmyselne výstižnými zvolaniami typu „*Pozor!?*“. Úvodzovky sú použité trikrát: na slová „*smutek*“ a „*černým sukнем*“ a číslovku „*2*“. Svojoľnosť ich použitia potvrdzuje nevyspytateľnosť textu, jeho prekvapivosť, schopnosť fascinovať detailami a pripúšťať stále nové možnosti interpretácie. Tá sa však vždy, nutne, nezachrániteľne ukazuje na toto sústo prikrátka.

Graficky sa tu striedajú rôzne typy a farby písma, techniky (pastelka, pero) s vlepými výstrižkami z časopisu Ohník (obrázok husi a vtipy). Ako podklad je použitý zošitový papier. Prílohu tvorí sovietska vlajka (označená za „*vlajku g.H.*“) ako náhrada za Československú vlajku, ktorá práve nebola naporúdzi. Vzniká tak svojská koláž: vtesnaním toho, čo bolo momentálne k dispozícii do predstavy, ako majú vyzerat' politické noviny, čo všetko majú obsahovať. Každá strana pozostáva z fragmentov, ktoré sú spojené tak, že na každej strane tvoria viac-menej ucelenú výpoveď. Na dvojstránke sa vedľa stránky s vtipmi ocitá popis spôsobov, ktorými žiaci držali úprimnú sústrast' za g.H. (*zlomenou rukou*, „*2*“ *minuty smíchu*, *jako jediná dobrá duše*). To by v inom kontexte mohlo byť interpretované ako dokonale

¹⁰⁰ Přírůstek Praha 2007, Ibid.

premyslené groteskné obrazy a výpovedne navrhnutá kompozícia. Tu je však zjavná ich spontánnosť, o to neuchopiteľnejšie zostávajú.

V závere je opäť zjavný vplyv vyšetrovateľa (zapisovateľa) na výpoveď, jeho vlastný vstup do nej vo forme ospravedlňujúcich fráz. V texte je jasná hranica medzi časťou, kde sa zapisovateľ snaží zachytiť a reformulovať slová výpovede do koherentnej písomnej podoby (čo už samo o sebe je nezvratným zásahom; dá sa predpokladať selekcia informácií a ich prispôbovanie potrebám textu) a časťou, kde sú naviac tieto slová vkladané do úst vypovedajúcej zvonku. Formulácie sú vypovedajúcej podsúvané a ona ich nanajvýš odkývne. V niektorých prípadoch sú tieto formulácie naozaj dosť neobratné (napr. časť, v ktorej dieťa údajne samo označuje svoj počin za „*dětskou hru a představivost*“). Na tejto časti skomponovanej zjavne vyšetrovateľom je zaujímavé, že opakovane zdôrazňuje aspekt hry, ktorý má byť zobrahaný za ospravedlňujúci faktor konania („*byla to skutečně jen hra, kterou jsem nic nemyslela*“). Na jednej strane cítime pochopenie vyšetrovateľa pre to, čo sa stalo a snahu všetko vysvetliť a ospravedlniť; na druhej strane je tu nutnosť zdôrazniť, že sa už nič podobné opakovať nebude; hoci by išlo len o hru („*příště se vyvaruji všeho podobného*“). Hra je teda v prípade dieťaťa zobrahaná za poľahčujúcu okolnosť a ospravedlňujúci faktor. Z hľadiska zákina je však hra s veľkými Pojmami (meno prezidenta) neprípustná.

Hra je nebezpečná tým, že vytrháva pojem zo stanoveného diskurzu, ktorý sa snaží fixovať jeho možné významy (V tomto prípade meno prezidenta vytrhnuté z diskurzu reprezentovaného skutočným Rudým Právem). Hra nechá rozpustiť štruktúru, ktorá pojem fixuje, takže je zrazu možné ho otáčať, uchopovať nanovo, prichádzať na jeho nové aspekty. Procesuálne, fragmentárne, neprepracované. Hra tento nový aspekt realizuje a zverejňuje a zároveň tým implicitne tvrdí: „to nie je všetko“. Chtiac-nechtiac pokazuje na netušené a nikdy nie ukončené možnosti uchopenia. Pojem sa tým otvára a stráca absolútnosť uzavretého systému. Pre Systém založený do značnej miery na absolútnosti seba reprezentácie hra predstavuje vážny problém; škrť cez rozpočet.

Nedokonalost je tedy pojem značně relativní: nedokonalé je rovněž možno vidět jako otevřené, nedokonalé je to, co má v sobě více možností. Naproti tomu to, co funguje, je uzavřené, dokonalé, ukončené a bezesbytku zaplňuje prostor, ve kterém působí. Uniforma, hodnostní pořadí anebo jízdní řád jsou však dokonalé pouze v tom ohledu, že jsou spolehlivé,

ovšem za cenu značně zjednodušujících předpokladů. Má-li však náš svět být skutečným, musí být vnímán jako nedokonalý a ne vždy fungující.¹⁰¹

Jmenovaný po poučení podle § 19 zákona č. 40/76 Sb. učinil tuto vypověď:

K osobě : Narodila jsem v Brandýse nad Labem a žiji se svými
----- rodiči v Mochově. Otec je zaměstnán jako zámečnick
v n.p. Fruta Mochov a matka je zaměstnána jako dělnice v témže
podniku. Mám 2 sestry. Jiřina se učí prodavačkou a je jí 18 let a
Jitku, které je 8 let a chodí do ZDŠ Mochov. Jsem členkou pionýr-
ské organizace v Mochově, ale v současné době se nescházíme, neb
nemáme pionýrskou vedoucí. Dosud jsem nebyla vyšetřována orgány
SNB.

K věci : Dne 10. prosince 1982 jsem byla nemocná a doma jsem
----- byla se svojí mladší sestrou Jitkou. Během nemoci
jsem měly udělat do školy nějakou politickou aktualitu. Mně to
ale nějak nebavilo, ale vzpoměla jsem si, že krátce před tím
zemřel s. Brežněv. To mě vedlo k tomu, že jsem si vymyslela při
hře, jak by to vypadalo kdyby zemřel náš prezident s. Hušák. Proto
jsem vyrobila jako aktualitu pro starší sestru " RUDÉ PRAVO ".

K tomu jsem použila papíru vytrženého se sešitu. Zde jsem napsa-
la, že před nedávnem zemřel náš " známý " soudruh G. a šipkou jsem
ukázala na obrázek husy s housaty. Housata kolem husy měla
znázorňovat všechny známé soudruha Husáka. Obrázek jsem vystřih-
la z dětského časopisu " Ohníček ", který jsem doma měla již
dlouho. Na druhou stranu jsem vystřihla různé vtipy z ohníčku.
Na třetí straně jsem psala, jak někteří žáci to je Halka SUDÍ-
KOVÁ, má sestra Jiřina a já, drželi upřímnou soustrast za soudru-
ha Gustava HUSÁKA. Tím jsem myslela, tak uctívali jeho památku.
Ve hře jsem tedy o Halce napsala, že tuto uctila 2 minutami smí-
chu, a sestra přijímala projevenou soustrast zlomenou rukou.
Sestra měla v té době ruku v sádře. O sobě jsem napsala, že jako
jediná jsem jeho památku uctila jako " jediná dobrá duše ". Na
4 stranu jsem napsala, že každému posílám vlajku G.H. a přilo-
žila jsem sovětskou vlajku. To proto, že jsem neměla naší vlajku.
Tyto " noviny " jsem dala do obálky a po příchodu starší sestry
opravuji, po vyrobení novin i když sestra byla doma a učila se
ve vedlejších pokojích, jsem jí noviny ihned nedala, ale počkala
jsem až skončí se učením. Když se přestala učit a odcházela
z domova, tak jsem jí noviny dala, aby si je přečetla. Zdáli se
sestra četla neví. Mě řekla, že je nečetla a že je zapoměla u
kamaráda v garáži.

102

¹⁰¹ Petříček, *Znaky každodennosti*, s. 57.

¹⁰² *Přirůstek Praha 2007*, „Letáky a nápisy“, karta 191 /1982, ABS.

K těmto "novinám", které jsem vyrobila sama a nikdo mě s nimi nepomáhal bych chtěla uvést, že to byla jen dětská hra a představitost, a i když se zde jednalo o presidenta republiky soudruha Gustava Husáka, nechtěla jsem tohoto nijak urazit a ani mně nenapadlo, že bych jej tímto urazit mohla.

Na závěr bych chtěla uvést, že se tohoto jednání již nikdy nedopustím a na příště se vyvaruji všeho podobného. Víím, že bych tímto jednáním způsobila nepříjemnosti nejen sobě, ale i svým redičům, na což jsem byla orgánem SNB upozorněna. Víice nemám, co bych k případu uvedla, jen to, že svého jednání lituji, ale byla to skutečně jen hra, kterou jsem nic nemyslela.

Skončeno, přečteno a pedepsáno v 10.45 hod.

103

Strhnutý plagát Husáka

Pred vchodom do učilišťa Karosa sa nájde plagát Husáka, strhnutý z panelu s prvomájovou výzdobou a potrhaný na kusy. Riaditeľ to nahlási polícii a z udalosti sa stáva prípad.

Výsledkom vyšetrovania je nasledujúci príbeh, ako vystrihnutý z Hrabalovej poviedky: Študent učilišťa sa vracia po večierke na internát pod vplyvom alkoholu a pred budovou učilišťa narazí hlavou do výzdobného panelu. Keď zistí, do čoho narazil, prehlási: „Ty vole, ty pŕjdeš dolŕ“; strhne portrét Husáka a roztrhá ho na kusy. Za trest nie je pripustený k záverečným skúškam a je mu udelený najhorší stupeň zo správania.

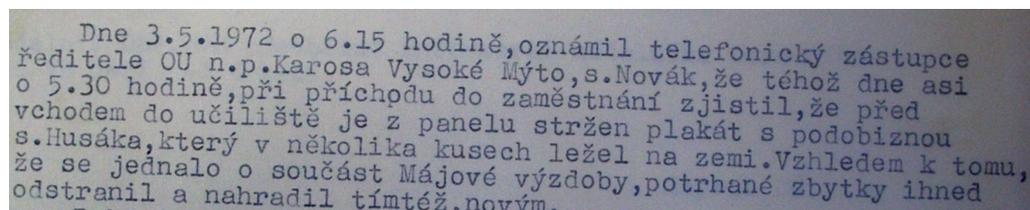
Naratíva prípadu, zachytená vo výpovedi jedného z previnilcových spolužiakov, je silne lokalizovaná. Je výrazne anti-neutrálna, rezignuje na „objektivitu“ a vôbec sa nepokúša maskovať, že príbeh je podaný z veľmi konkrétneho uhla pohľadu. To, čo sa dialo, je podané z veľmi konkrétneho stanoviska svedka, ku ktorému sa udalosť takisto dostala nepriamo, vo forme naratívy, na ktorej štylizovanosť sám upozorňuje („*Toto řekl asi v tom směru že se chtěl vytáhnout před námi což má často ve zvyku.*“). Svedok v tomto prípade nereprodukuje udalosť samotnú, ale príbeh, ktorý o nej počul. Pritom veľmi konkrétne pomenúva východiskové stanovisko hovoriaceho, a tiež okolnosti a motivácie udalosti rozprávania. Najskôr niekto rozpráva svoj príbeh o vyhodení prázdnej fľaše z okna a hroziacich sankciách za tento priestupok. Naratíva strhnutého plagátu sa objavuje v nadväznosti naň, ako snaha ho „tromfnúť“. Nie je isté, či sa udalosť stala skutočne tak, ako to tvrdí jej retrospektívna reprodukcia, prispôbená okolnostiam rozprávania (študenti učilišťa na veľkej prestávke rozoberajúci vlastné priestupky). Isté však je, že za daných podmienok vznikla z nejakého

¹⁰³ *Přirůstek Praha 2007, Ibid.*

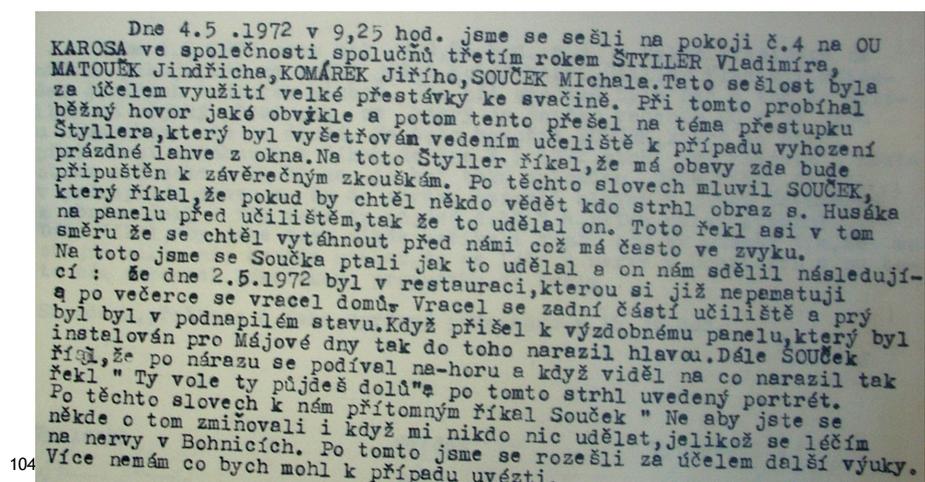
dôvodu práve táto naratíva, čo je presne tá rovina autenticity, o ktorú ide z hľadiska *embodied vision*.

Zdá sa, že zapisovateľ ponechal pomerne veľký priestor vlastným formuláciám vypovedajúceho (dlhé vety, ktoré „plynú“ ako v hovorovej reči, hovorové výrazy a formulácie, zaradenie priamej reči do prúdu výpovede.) Vďaka tomu sú vo výpovedi zachované detaily a výrazy, ktoré umožňujú uchopiť udalosť v jej fragmentárnej konkrétnosti a lepšie sa do nej „vpredstaviť“.

Strhnutý, roztrhaný portrét Husáka je z hľadiska systému transgresiou voči znaku, ktorého status vylučuje priamu interakciu s ním. (s výnimkou jeho fyzického umiestňovania). Priestor re-prezentácie je tým dotknutý a narušený. Vinník ho však nestrhol *takto*: ako emblém systému, voči ktorému sa chce týmto gestom búriť. Strhol ho ako fyzickú *vec*, do ktorej narazil hlavou, a ktorá mu spôsobila bolesť. V momente zistenia, do čoho narazil, sa zrejme oba aspekty zliali (hnev voči fyzicku, ktoré mu kladie odpor a chuť provokovať systém, ktorý sem toto fyzicko umiestnil.) Gesto strhnutia, hoci pôvodne motivované inak, bolo uskutočnené s vedomím jeho transgresívnosti (transgresia nedotknuteľnosti prvomájového výzdobného panelu.). Možno preto hovoriť o čiastočnej, či polovičnej intencionalite.

Dne 3.5.1972 o 6.15 hodině, oznámil telefonický zástupce ředitele OU n.p. Karosa Vysoké Mýto, s. Novák, že téhož dne asi o 5.30 hodině, při příchodu do zaměstnání zjistil, že před vchodem do učiliště je z panelu stržen plakát s podobiznou s. Husáka, který v několika kusech ležel na zemi. Vzhledem k tomu, že se jednalo o součást Májové výzdoby, potřhané zbytky ihned odstranil a nahradil tímtež, novým.

Dne 4.5.1972 v 9,25 hod. jsme se sešli na pokoji č.4 na OU KAROSA ve společnosti spolučinným třetím rokem ŠTYLLER Vladimíra, MATOUŠEK Jindřicha, KOMÁREK Jiřího, SOUČEK Michala. Tato sešlost byla za účelem využití velké přestávky ke svačině. Při tomto probíhal běžný hovor jaké obvykle a potom tento přešel na téma přestupku Štyllera, který byl vyšetřován vedením učiliště k případu vyhození prázdné lahve z okna. Na toto Štyller říkal, že má obavy zda bude připuštěn k závěrečným zkouškám. Po těchto slovech mluvil SOUČEK, který říkal, že pokud by chtěl někdo vědět kdo strhl obraz s. Husáka na panelu před učilištěm, tak že to udělal on. Toto řekl asi v tom směru že se chtěl vytáhnout před námi což má často ve zvyku. Na toto jsme se Součka ptali jak to udělal a on nám sdělil následující: že dne 2.5.1972 byl v restauraci, kterou si již nepamatují a po večerce se vracel domů. Vracel se zadní částí učiliště a prý byl v podnapilém stavu. Když přišel k výzdobnému panelu, který byl instalován pro Májové dny tak do toho narazil hlavou. Dále SOUČEK říkal, že po nárazu se podíval na-horu a když viděl na co narazil tak řekl " Ty vole ty půjdeš dolů" a po tomto strhl uvedený portrét. Po těchto slovech k nám přítomným říkal Souček " Ne aby jste se někde o tom zmiňovali i když mi nikdo nic udělat, jelikož se léčím na nervy v Bohnicích. Po tomto jsme se rozešli za účelem další výuky. Více nemám co bych mohl k případu uvést.

¹⁰⁴ Příruček Praha 2007, „Letáky a nápisy“, karta 179/1972, Archiv bezpečnostních složek (ABS).

Záver

V prísnom slova zmysle táto práca záver nemá. Nebola ani koncipovaná tak, aby mohla potvrdiť, alebo vyvrátiť nejakú hypotézu. Jej ťažisko spočíva v uchopení materiálu, v jeho kategorizácii na základe stanovených kritérií, v analýze konkrétností; čo sa už odohralo vo vlastnom texte. Predpísaná štruktúra diplomovej práce však trvá na záveroch, či závere; budú preto vyslovené nanajvýš obozretne a podozrievavo. Je tu predsa čosi, čo sa prelína pomedzi riadky celej práce: motívy, nazerania, súvislosti. Je však nanajvýš otázne, nakoľko tieto motívy z analyzovaných materiálov „vyplynuli“ a nakoľko boli, naopak, materiály vtlesnané do určitého rámca nazerania, ktorý (podnietený študovanou literatúrou) je mi momentálne vlastný. Otázka prvotnosti je v tejto práci zbytočná tak, ako v prípade dotyku (čo sa dotýka a čo je dotýkané). Študovaný materiál v istom bode k niečomu odkázal (a je nepodstatné, či odkázal „zo seba“, alebo skrz môj konštrukt), a ja som ho k tomuto niečomu vzťahovala. I toto vzťahnutie je však do značnej miery situačné, a iný deň by som analýzu toho istého materiálu napísala inak.

Rovnako však predkladám, čo vzniklo „práve vtedy“ bez spytovania svedomia. V tom, čo som práve vtedy napísala je akýmsi spôsobom obsiahnuté tu a teraz udalosti písania. V analyzovaných spisoch je to presne tak isto. Výpoveď je „pravdivá“ v ukotvenosti, ktorú je možné rozlíšiť a pomenovať bez toho, aby o sebe chcela dať intencionálne vedieť. Zanecháva však stopy, ktoré ju usvedčujú a poukazujú na limity výpovede. Záverom nemá byť unáhlene relativistické a ľahko zneužitelné presvedčenie, že „každá ukotvená pravda je pravda“, ale skôr „každá pravda je ukotvená a podmienená“, a teda má svoje limity. Aj úmyselné klamstvo môže byť podmienenou pravdou v tom zmysle, že v sebe zahŕňa neistotu i nie vždy vydarené stratégie reagujúce na momentálne rozpoloženie okolností. Ide o to, poukázať na túto podmienenosť, a pomenovať jednotlivé stratégie realizujúce sa ako štrukturálna improvizácia, ako bricolage.

Ukazuje sa, že artikulácia udalosti je jej redukciou. Neuchopená udalosť je prchavá. Odohrá sa pre každého účastníka inak, po svojom, komplexne a nejednoznačne; je potenciálne plná významov a chaotická. Uchopenie udalosti umožňuje, aby sa táto mohla znovusprítomniť, a aby bolo možné ju vôbec komunikovať. Uchopenie je ohraničením udalosti, realizáciou práve jednej z nekonečna možností interpretácie. Je vždy neisté, a nie je možné ho do bodky naplánovať. A v tom je zásadné a pravdivé. Pravdivosť artikulácie nespočíva v tom, ako

veľmi sa táto priblíži artikulovanej udalosti, ale v tom, ako veľmi zapadne do udalosti artikulácie.

Na druhej strane jazyk vŕždy nesie stopy toho, čo uniká intencionálnej výpovedi. Stopy sú relikdami eŕšte neuchopenej udalosti, v nich sa jazyk pribliŕzuje limitom svojich moŕzností. V nich jazyk prestáva tvrdiť, a začína značiť. Neprítomné sa stáva výpovedným. Stopami a tým, čo naznačujú, sa jazyk nechtiac späťne ohýba k neuchopiteľnej potencialite udalosti, ktorú artikuluje.

Bibliografia

- AJVAZ, M., Havel I.M., Mitášová M. (ed.), *Prostor a jeho člověk*, Vesmír, 2004.
- ARMAND, L., *Event States: Discourse, Time, Mediality*, Prague: Litteraria Pragensia, 2007.
- ARMAND, L., *Literate technologies : language, cognition, technicity*, Prague: Litteraria Pragensia, 2006.
- ASLAN, O., *Le masque. Du Rite au Théâtre*, Paris: Editions du CNRS, 1991.
- AUGÉ, M., *Non-Lieux*, Paris: Seuil, 1992.
- BADIOU, A., *Being and Event*, New York: Continuum, 2005.
- BADIOU, A., *Court traité d'ontologie transitoire*, Paris: Seuil, 1998.
- BACHELARD, G., *Poetika prostoru*, Praha: Malvern, 2009.
- BACHTIN, P., *François Rabelais a lidová kultura středověku renesance*, Praha: Argo, 2007.
- BARBA, E., SAVARESE, N., *Slovník divadelní antropologie*, Praha: Divadelní ústav: Lidové noviny, 2000.
- BARTHES, R., *Le Bruissement de la Langue: Essais Critiques*, Paris: Seuil, 1984.
- BARTHES, R., *Le plaisir du texte*, Paris: Seuil, 1979.
- BARTHES, R., *Světlá komora: poznámka k fotografii*, Praha: Fra, 2005.
- BAUDRILLARD, J., *La Transparence du Mal*, Paris: Editions Galilée, 1990.
- BAUDRILLARD, J., *Radical Alterity*, Los Angeles: Semiotext(e), 2008.
- BAUMAN, Z., *Úvahy o postmoderní době*, Praha: Sociologické nakladatelství, 1995.
- BENJAMIN, W. „Umělecké dílo ve věku své technické reprodukovatelnosti“ In *Dílo a jeho zdroj*, Praha: Odeon, 1979.
- BEGER, P.L., LUCKMANN, T., *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999.
- BEST, S., KELLNER, D., „Debord a postmoderní obrat: nové etapy spektaklu“ in *Sešit pro umění, teorii a příbuzné zóny*, 4-5/2008, Praha: Vědecko-výzkumné pracoviště Akademie výtvarných umění, 2008, s. 74-101.
- BEY, H., *Dočasná autonomní zóna*, Praha: Tranzit, 2004.
- BINNS, CH.A.P., „The Changing Face of Power: Revolution and Accomodation in The Development of The Soviet Ceremonial System: Part I“ *Man*, New Series, Vol. 14, 4/1979, s. 585-606.

BINNS, CH.A.P., „The Changing Face of Power: Revolution and Accommodation in The Development of The Soviet Ceremonial System II“ *Man*, New Series, Vol. 15, 1/1980, s. 170-187.

CRARY, J., „Spektákl, pozornost a protipaměť“, in *Sešit pro umění, teorii a příbuzné zóny*, 4-5/2008, Praha: Vědecko-výzkumné pracoviště Akademie výtvarných umění, 2008, 62-72.

DELEUZE, G., *Différence et répétition*, Paris: Presses Universitaires de France, 2000.

DELEUZE, G., *Pure Immanence: Essays on a Life*, New York: Zone Books, 2001.

DERRIDA, J., *Gramatológia*, Bratislava: Archa, 1999.

DERRIDA, J., *L'Écriture et la Différence*, Paris: Seuil, 1979.

DERYCKA, P., *Penser la ville*, Paris: Anthropos, 1996.

FOUCAULT, M., *Dohlížet a trestat*, Praha: Dauphin, 2000.

GROYS, B., „Umění ve věku biopolitiky: Od uměleckého díla k dokumentaci umění“ in *Sešit pro umění, teorii a příbuzné zóny*, 4-5/2008, Praha: Vědecko-výzkumné pracoviště Akademie výtvarných umění, 2008, s. 114-128.

HARAWAY, D., „Situated Knowledges: The Science Question in Feminism And The Privilege of Partial Perspective“, *Feminist Studies* 14, no. 3, 1988, s. 589.

HODROVÁ, D., *Citlivé město (Eseje z mytopoetiky)*, Praha: Akropolis, 2006.

KENNEY, P., *Karneval revoluce: střední Evropa 1989*, Praha: BB/art, 2005.

KERATOVÁ, M., „Vivez sans temps mort. Fiktivna kultura na Slovensku sedemdesiatych rokov“ in *Transforming 68/89*, Berlin: Metropol Verlag, 2008, s. 528-538.

KRÓLAK, J., „Performativní aspekty stalinské kultury v Československu“, in Komenda P., (ed.), *Studia Moravica IV : Symposiana. Sborník příspěvků přednesených na prvním mezioborovém sympoziu Česká kultura a umění ve 20. století věnovaném tématu Ideologie a imaginace*, Olomouc: Univerzita Palackého, 2006.

LEFEBVRE, H., *Writings On Cities*, Oxford: Blackwell, 1999.

MALDINEY, H., *Penser l'homme et la folie*, Grenoble: Millon, 1997

ONG, W. J., *Technologizace slova : mluvená a psaná řeč*, Praha : Karolinum, 2006.

PEREC, G., *Espèces d'espaces*, Paris: Galilée, 2000.

PETŘÍČEK, M., *Znaky každodennosti čili krátké řeči témeř o ničem*, Praha : Herrmann & synové, 1993.

RUSÍNOVÁ Z., (ed.), *Umenie akcie*, Bratislava: SNG, 2001.

SCHECHNER, R., *Performance Studies: an Introduction*, New York: Routledge, 2006.

SCHECHNER, R., *The Future of Ritual*, London: Routledge, 1993.

ŠTRAUSS, T., *Provokácie*, Bratislava: H&H, 1996.

ŠTRAUSS, T., *Toto posrané 20. storočie: Umenie kontra ideológia?*, Bratislava, Kalligram, 2007.

TAYLOR, Ch., *The Ethics of Authenticity*, Cambridge: Harvard University Press, 2000.

THRIFT, N., *Spatial Formations*, London: Sage Publications, 1996.

TURNER, V.W., *Průběh rituálu*, Brno: Computer Press, 2004.

TURNER, V.W., *The Anthropology of Performance*, New York: PAJ Publications, 1986.

VAN GENNEP, A., *Přechodové rituály: systematické studium rituálů*, Praha: NLN, 1997.

VÁCLAVOVÁ, D., Žižka, T. a kol., *Site specific*, Praha: Pražská scéna 2008.